

LA LLIBERTAT RELIGIOSA

LA idea de llibertat ha adquirit tant de prestigi a casa nostra— i no cal recordar-ne les causes— que ha arribat a semblar el remei universal. No és un lema d'esquerra, com terres endins, ni un lema de dreta, com en terres de França. És lema de tothom.

S'ha volgut també aplicar a la religió, i ací la lliga de les dues idees ja és més delicada. Hi ha certament una llibertat religiosa legítima. Però com que la fórmula té un sentit molt diferent en llavis dels lliurepensadors que en llavis dels catòlics, cal anar amb gran mirament a dissenyar els contorns del que nosaltres entenem defensar quan ens en declarem partidaris.

Per al lliurepensador, llibertat religiosa vol dir dret innat i inalienable de tota persona humana a fixar ell mateix les seves conviccions i les seves pràctiques religioses—o irreligioses—amb absoluta independència de tota autoritat privada o pública. És, doncs, no solament ni principalment una llibertat física—exempció de tota coacció externa—sinó una llibertat moral, un dret. Davant el problema de si Déu existeix, de si li és degut culte i obediència, l'home té dret a contestar que no, sense cap rebaixament de la seva dignitat moral. Aquesta llibertat religiosa podria equiparar-se amb una hipotètica llibertat matemàtica, llibertat higiènica, llibertat mèdica. Davant el problema de quants fan dos i dos, de si convé la netedat personal, de si tal remei és adient a tal malaltia, l'home té dret innat i inalienable a respondre com vulgui. Si vol decidir que dos i dos fan tres, que la netedat és perjudicial, que tal remei provat i prescrit com a eficaç per tots els metges no reporta sinó la mort, no perdrà per això cap crèdit intel·lectual. Aquesta llibertat, no més absurda que la religiosa, no és proclamada per ningú, almenys fora dels manicomis. La religiosa, no menys manicomial, i certament més perillosa, ho és per molts, et pour cause.

Caldrà dir què aquesta no és la nostra llibertat religiosa? Nosaltres creiem que davant el problema de l'existència de Déu—tan poc problema com quants fan dos i dos—l'home honest, després de fer les investigacions degudes, després de consultar les dades de la seva

raó i sobretot el parer dels verament entesos, està obligat en consciència a contestar afirmativament, i que altra contesta implica una deslleialtat a la raó i un greuge gravíssim contra la divinitat. Si dir que dos i dos fan tres és follia, dir que no hi ha Déu—un Déu personal, tota altra cosa és una disfressa—és follia i és crim. I no pas, com algú podria suposar, i fins potser voldria, perquè aquesta negació sigui una rebel·lió contra una autoritat humana que imposa la creença en Déu, sinó perquè més que una creença és una convicció dictada per tot enteniment noble i deseixit de passions enterbolidores. No hi ha altra coacció que la de la raó, la mateixa que imposa l'evidència de les sumes i restes numèriques. Refusar la coacció de la raó és follia.

I el que diem de l'existència de Déu podríem dir-ho, per bé que amb graus inferiors d'evidència, de totes les altres veritats que menen al reconeixement de l'Església Catòlica.

Davant un problema que té una solució racional, l'home no és lliure. Podrà ésser que, en tractar-se ja de conseqüències allunyades de les primeres veritats evidents, com l'existència de Déu, una informació falsa o deficient o un funcionament viciós de la seva intel·ligència el menin de bona fe a conclusions equivocades. Llavors no hi haurà culpa moral, i així volem creure que s'esdevé en els nostres dissidents, o en molts d'ells.

La nostra llibertat religiosa no és, doncs, el dret a ésser irracional, ni a canviar el culte d'adoració, agraïment i amor degut a Déu en impietat, ingratitud i odi. Es fora d'aquí on té tota la seva força la legítima llibertat religiosa de l'home. La qual, per a dir-ho d'una vegada, consisteix en el dret que la nostra vida religiosa es desplegui dintre el seu ambient propi, aquell que li garanteix la plena expedició de moviments, la il·luminació en puritat per contacte amb la Llum increada sense cap obstacle profà i l'assoliment final del seu objectiu transcendent. Aquests altíssims interessos, qui els pot impedir? Qui els pot perjudicar, entrebancar, comprometre? No pas aquell Déu que ens ha creat i ens ha afaïçonat amb aquella minuciositat que posa un artista en la seva obra predilecta. Dir que la paraula de Déu, tant que ensenyi, com que prohibeixi, com que preceptui, pertorba la nostra vida religiosa, ultra una blasfèmia, seria una niciesia tan gran com dir que la llum del sol i l'aigua i l'aire perjudiquen la nostra vida física.

Deixar-se governar per Déu—sia directament, sia per mitjà de les autoritats humanes per Ell mateix constituïdes—no és cap minva

de la nostra llibertat, ans encara n'és la garantia, i la defensa, i la condició essencial. Sense Déu, o contra Déu, la nostra vida—majorment la nostra vida religiosa—és morta. Pot tenir la llibertat d'un cadàver. Perquè, o llibertat vol dir ús expedit de les facultats, o no vol dir res. Com un peix no pot sortir de l'aigua, ni l'home de l'aire, sense matar la seva llibertat, sense trobar, ço és, la paralització i la mort, l'ànima no pot sortir de Déu, ambient dels esperits, sense caure en la tenebra i en la paràlisi mental i en la mort, una mort de l'altíssima vida intel·lectual i moral, mil vegades pitjor que la mort física per tal com és compatible amb la vida tenebrosa i eternament immòbil, que no pot conèixer sinó la desesperació i el turment.

Aquesta sobirana vida religiosa que és amiat de Déu, ciutadania del regne dels esperits lluminosos, tracte constant amb la Llum eterna, pot ésser entrebancada per un intrusisme que es produeix quasi sempre.

Quan un poder humà, simplement humà, s'entromet en aquest clos de terra sagrada, la barroeria i la violència es palesa tot d'una. Què sap ell de tractar coses tan delicades? Només qui ha modelat el cor pot transitar-hi sense esquinçar-ne fibres. Només la veu del Creador pot ressonar-hi sense produir-hi commocions malsanes. Un altre transeunt, una altra veu, fins duent la més bona intenció, no hi durà sinó esquinçaments dolorosos, pertorbacions destructores i paralitzants. Si la bona intenció manca—i quan no manca?—és tot simplement la tirania. És que fem altra cosa que història i història contemporània?

És contra aquest intrusisme que defensem la llibertat religiosa. És ací on haurien de mirar els governs cordialment catòlics que estimin l'altíssima missió de l'Església tant almenys com la de l'Estat. És ací on mira l'Església, que en tots els concordats que concreta actualment amb els governs, vetlla amb meticulositat mai prou extremada contra tota possible infiltració dels poders del segle en la vida de l'eternitat.

Nosaltres estimem tant aquesta llibertat religiosa, la creiem tan indispensable a la vitalitat cristiana del poble, que per tal de mantenir-la, renunciariem, si calgués, a totes les proteccions i a tots els privilegis. Un rosegó de pa amb llibertat és molt més saborós que un àpat suculent (quan hi ha àpat suculent!) amb la ganiveta lligada sota la taula.

LA TEODICEA DE SANT ANSELM

LA DEMOSTRACIO "A PRIORI" DE L'EXISTENCIA DE DÉU EN LA HISTORIA DE LA FILOSOFIA

I

Un dels personatges que amb el seu talent i virtuts han honorat l'Església Catòlica, ha estat indubtablement el que per alguns moments serà l'objecte de l'atenció dels nostres lectors, l'insigne prelat i doctor Sant Anselm.

Nascut a Aosta, ciutat d'Itàlia, l'any 1033, religiós benedictí el 1060, successor, tres anys després, del cèlebre Lanfranc en el priorat del Monestir de Bec, arquebisbe de Cantorbery, el 1085, batallador infatigable contra els reis d'Anglaterra en pro dels interessos de l'Església, a la mateixa època i per les mateixes causes que provocaren la lluita de les "Investidures" entre els papes i els emperadors d'Alemanya, implantador de la fórmula de conciliació entre ambdues potestats, civil i eclesiàstica, molts anys abans de la celebració del Concordat de Worms, que la féu extensiva a tot l'imperi... és Sant Anselm un dels homes que Déu ha suscitat en circumstàncies crítiques per contribuir amb llurs esforços al triomf de la veritat i de la justícia.

Però si és famós el seu nom en la Història Eclesiàstica, no ho és menys en la història de las lletres i de la filosofia. Dotat d'un enteniment agut, d'una constant aplicació a l'estudi, d'un estil clar i elegant; fill d'un temps, en el qual l'Occident, com despertant d'un somni, començava a reviure i a florir en totes les manifestacions de l'activitat humana, fou Sant Anselm, com diu un modern publicista, un dels primers i més escollits fruits d'aquella vida intensa que agitava els pobles i els llançava a les més grans aventures; un dels primers d'aquella no interrompuda sèrie d'homes il·lustres, que des del segle XI fins al XIII, des de Gerbert fins a Sant Tomàs, renovaren la disciplina de l'Església i crearen la ciència cristiana. Per això, ha rebut dels historiadors sobrenoms d'allò més encomiàstics: així se

l'ha anomenat el monjo-filòsof, l'Agustí del segle XI, l'últim dels Pares, el primer dels escolàstics, el precursor d'Albert el gran i de Sant Tomàs, el veritable representant de la civilització neollatina.

I, certament, que mereix tals qualificatius a causa de les seves obres.

És la primera el *Monologion*, escrit en forma de soliloquis, en el qual tracta de l'existència de Déu. Segueix el *Proslogion*, petit opuscle sobre el mateix tema, el qual conté el cèlebre argument, dit, per antonomàsia "argument de Sant Anselm". Durant el seu priorat de Bec, escriví tota una sèrie de tractats: sobre la veritat (*De veritate*), sobre el pecat dels àngels rebels (*De casu diaboli*), sobre el lliure albir (*De libero arbitrio*), el *De Fide Trinitatis*, contra Roscelin, el qual, en estendre la seva doctrina antirealista, negava la unitat de substància en les tres Persones divines; el *De Incarnatione Verbi* i el *De Conceptu Virginali*; per encàrrec del Concili de Bari, el *De Processione Spiritus Sancti*; contra un bisbe saxó el *De Azymo* i el *De Diversitate Sacramentorum*. Essent bisbe de Cantorbery, i fetes les paus amb Enric I, va compondre el tractat *De concordia præsciencie, prædestinationis et gratiæ Dei cum libero arbitrio*. La mort el sorprengué quan preparava un llibre sobre l'origen de l'ànima. Afegim a tot el que hem dit una infinitat de cartes adreçades al rei Enric, al Papa, a Muierdach rei d'Irlanda, a Balduí I rei croat de Jerusalem, a la comtessa Matilde protectora de Gregori VII, vint-i-una meditacions, quinze discursos, setze homílies, i podrem apreciar la grandesa del monument científic i literari que llegà a la posteritat.

Les seves obres, diu el comte Dômet de Varges no igualen les dels escriptors del segle XIII, tots els quals deixaren immensos volums *in folio*; però són notables per l'excel·lència de la doctrina, el vigor de l'argumentació i l'elevació d'idees. Nascut en el segle XIII, hauria, sens dubte, igualat aquells grans mestres. S'ha de tenir també en compte, per a formar-se un concepte exacte del seu mèrit, que en la seva època el llenguatge filosòfic no estava del tot precisat i que els doctors del segle XIII, religiosos gairebé tots, pogueren consagrar a l'estudi un temps, que Sant Anselm hagué d'esmerçar en la defensa dels drets de l'Església, durant aquella lluita gegantina, que ha passat a la posteritat amb el nom de "Lluita de les Investidures".

II

Però el més notable de Sant Anselm és la teodicea. Segons diu Wulf, professor d'Història de la Filosofia a Lovaina, autor clàssic en filosofia medieval, la teodicea de Sant Anselm és la primera digna d'aquest nom; es pot afirmar que amb Sant Anselm, la teodicea escolàstica és una ciència feta; després d'ell, cada autor, sense alterar el fons, no farà altra cosa que parlar de Déu i dels seus atributs, segons el seu talent particular. Els seus arguments sobre l'existència de Déu s'han fet famosos per llur novetat i originalitat. "Totes les coses bones participen d'una mateixa bondat (diu en el *Menologion*); aquesta bondat no pot ésser altra que un Ésser bo en si mateix, la bondat del qual no li hagi estat comunicada; existeix, doncs, aquest Bé Suprem". Semblant argument fa estrebant en la grandesa: "La multitud i immensa jerarquia dels éssers proven que hi ha una natura única superior a totes, la Naturalesa Divina".

Amb tot, allò que més renom ha donat al Sant i més ha contribuït a fer-lo passar a la posteritat, és l'argument escrit *per convencen- cer els ateus*, anomenat per Kant argument "ontològic", i per nosaltres, seguint la manera de parlar de les escoles, argument *a priori*, encara que tal denominació no sigui del tot exacta, puix, per no procedir de la causa als efectes, és més aviat un argument *a simultaneo*.

Després d'haver publicat el *Menologion*, advertí que no pocs dels seus monjos no podien seguir els enlairats raonaments continguts en aquest llibre. Si això s'esdevé als meus monjos, què s'esdevindrà a la gent ignorant? Llavors va concebre la idea d'escriure un argument breu i fàcil, que estigués a l'abast de tothom. Un dia, al matí, cregué haver-lo trobat; donà gràcies a Déu i, tot seguit, malfiant-se de la seva memòria, el traslladà al paper i el lliurà a un dels monjos, perquè el guardés amb tota cura. Després d'alguns dies, havent-lo reclamat, no el trobaren enlloc; l'escribí per segona vegada, però aviat aparegué completament esmicolat. Aquestes coincidències foren atribuïdes al dimoni, el qual temia tant la força de l'argument i que acabés tots els ateus, que procurava per tots els mitjans de fer-lo desaparèixer. Així ho cregueren els monjos. Sant Anselm començà novament *in nomine Domini*, i escribí el *Proslogion* o aHocució a Déu, en ales del qual, en forma de soliloqui, ha arribat fins a nosaltres el cèlebre argument.

III

Diu així: "Nosaltres, o Senyor, creiem que Vós sou un ésser tal, que és impossible de pensar-ne un altre de millor. Per ventura aquest Ésser no existirà pel sol fet que el *neci* hagi dit dins del seu cor: "No hi ha Déu?"¹. Però el *neci*, quan sent a parlar d'aquest Ésser, entén el que se li diu; i el que s'entén és a la intelligència... Se'l pot, doncs, convèncer que, almenys dins de la seva intelligència té la idea d'un ésser tal, que és impossible la concepció d'un altre de millor". Això sentat, segueix el Sant: "Aquest ésser, el millor que es pot pensar, no existeix solament dins la intelligència; ha d'existir també en la realitat; altrament, ja no fóra el millor que es pot pensar, puix que se'n podria pensar un altre que, a més, existís de veritat..." Resumint: Nosaltres tenim la idea d'un ésser tal, que és impossible d'imaginar-ne un altre de millor; aquesta idea suposa l'existència real d'aquest ésser, puix que l'existència real és una perfecció que no pot mancar a l'ésser que es concep com el millor; existeix, doncs, aquest ésser.

Presenta també aquest argument sota una altra forma, de la qual, per ésser molt llarg el text original, exposarem el resum que en fa el P. Schaf: "Déu, puix que és un ésser tal, que és impossible de pensar-ne un altre de millor, és també l'ésser del qual és impossible de pensar que no existeix; però l'ésser del qual és impossible de pensar que no existeix, existeix; Déu, doncs, existeix".

IV

Aquest argument, malgrat de creure Sant Anselm que era *inexpugnable*, trobà ferms impugnadors.

Fou el primer Gaunilon, fill del comte de Tours i religiós del monestir de Marmontiers.

Hem dit que Sant Anselm, en el *Proslogion*, anomena *neci* l'ateu, fundant-se en aquelles paraules de l'Escriptura: *Dixit insipiens in corde suo: non est Deus*.

¹ Dixit insipiens in corde suo: non est deus.

Doncs bé: Gaunilon escriví una refutació de l'argument, titulada: *Liber pro insipiente* "Defensa del neci", no intentant la defensa de l'ateisme, sinó amb el fi de demostrar que l'ateu, en negar-se a admetre com a *real* l'ésser que concep com el millor possible, no cau en contradicció.

La dificultat que li proposa i que citen tots els autors, sens dubte perquè és la que millor senyala el defecte capital de l'argument, o sigui el trànsit de la idea a la realitat, és aquesta: "Del fet de concebre nosaltres una cosa no se'n dedueix que existeixi en la realitat. Quantes coses no concebem que són completament falses!" I tot seguit segueix amb no poca gràcia: "Conten que al mig de la mar hi ha una illa a la qual, per la dificultat, o millor per la impossibilitat de trobar el que no existeix, anomenen *illa perduda*. D'aquesta illa se'n diuen moltes més meravelles que de les illes més famoses; es parla de les seves riqueses, de les seves delícies, de la seva fertilitat inexplicable, de com supera totes les altres terres que habiten els homes, per l'abundància de finques que arreu es troben". Es la llegenda de l'illa Xanxa. Qui hauria dit mai que havia de servir per refutar l'argument de Sant Anselm?

Després d'aquesta descripció diu el monjo: "Si algú em digués que aquesta illa s'ha de trobar en alguna part del món, perquè és major perfecció existir en la realitat, o bé creuria que es burla de mi, o el tindria per boig."

Aquesta dificultat és una veritable retorsió, que pot formular-se així: "Tinc la idea d'una illa, la millor que es pot pensar. Es dedueix d'això que aquesta illa existeix realment? Aplicant a aquest cas l'argument de Sant Anselm tindriem, segons sembla, d'inclinar-nos per l'afirmativa, puix altrament aquesta illa ja no fóra la millor, per tal com podria pensar-ne una altra, la qual, a més de la perfecció i qualitats de la primera, estigués dotada d'existència real. Malgrat això, Gaunilon ho nega rodonament. Qui dirà que pel sol fet de concebre jo una illa com la millor de totes, tinc d'admetre que existeixi realment? Qui m'assegura que aquesta idea no és falsa, com moltes d'altres? L'existència d'aquesta illa s'ha de provar per una altra banda. Això mateix hem de dir d'aquell ésser que concebo com el millor possible.

Quant a la segona forma de l'argument de Sant Anselm, diu Gaunilon que "en lloc de dir que de l'ésser que es concep com el millor no es pot *pensar* que no existeix, seria millor de dir que no es pot

entendre que no existeix". Doncs si no es pot entendre que *no existeix*, s'ha d'entendre que existeix, i "com sigui que l'absurd no es pot entendre"; si s'ha d'entendre que aquest ésser existeix, la seva existència no és una quimera. Però dir que hem de *pensar* que existeix no prova res, puix "moltes són les coses absurdes que es poden pensar".

Sembla que, amb aquesta observació, el fill del comte de Tours dóna a entendre que Sant Anselm aconseguiria el seu propòsit de demostrar l'existència de Déu, si en lloc del verb *pensar* es valgués del verb *entendre*.

Encara que fos així, no quedaria provada l'existència de Déu, puix el fet que tinguem d'*entendre* com existent l'ésser que *entenem* com el millor de tots, no prova que aquest ésser existeixi en realitat; prova solament que li havem de donar l'existència, que l'havem d'*entendre* com existent, en aquell *concepte* sota el qual l'*entenem* com el millor de tots. Altra cosa és passar també de l'ordre ideal a l'ordre real.

Aquest trànsit, defecte capital de tot el *Proslogion* i que lleva tota la força als arguments de Sant Anselm, no és advertit per Gaunilon, en combatre la segona forma de l'argument ontològic. I així, un cop feta l'observació esmentada sobre l'ús dels verbs *pensar* i *entendre*, argüeix amb el següent dilema que, per cert, no té cap valor:

"Jo sé de mi que existeixo. Puc pensar que no existeixo? Si ho puc pensar de mi, ho puc també pensar de tots els altres éssers (i, per consegüent, de l'ésser que concebo com el millor de tots). Si no ho puc pensar de mi, tenim llavors que ja no és solament propi de Déu que no es pugui pensar que no existeix".

Si no hi hagués altra dificultat que la que enclou aquest dilema, Sant Anselm podria molt bé cantar victòria sense fer res més que negar la paritat. De mi, podria respondre, no puc pensar que no existeixo, perquè el testimoni de consciència m'ho assegura amb una evidència irrefragable; però, si no fos per aquesta evidència que *a posteriori* tinc de la meua existència, podria molt bé pensar-ho, puix no existeixo necessàriament o en virtut de l'essència, i així fa cent anys que era el pur *no-res*. En canvi, l'Ésser perfectíssim, l'essència del qual és existir, tinc de concebre'l com existent; encara que d'això no es dedueix que existeixi, puix tot queda dins de l'ordre de les idees.

V

Què respon Sant Anselm a aquestes objeccions? En el seu "Llibre apologètic contra Gaunilon defensor del neci" ² procura resoldre-les, però no fa altra cosa que repetir el mateix raciocini del *Proslogin*, si bé li dóna un nou caire exterior. Persisteix en el seu intent de veure l'existència de Déu en la idea de l'ésser que es concep com el millor, i així no desfà cap dificultat, puix sempre queda el defecte principal de la seva argumentació, o sigui el trànsit de l'ordre de les idees a l'ordre de la realitat. Això es veu clarament quan vol provar que aquest ésser ha d'ésser concebut com mancat de tot principi. Nosaltres, diu, el concebem com el millor; si, doncs, no el concebem com mancat de tot principi, ja no pot ésser el millor, puix en podem concebre un altre que n'estigui completament lliure. I encara més quan vol respondre a la famosa retorsió de l'illa perduda, puix arriba a afirmar d'una manera resolta que si algú li diu que ha concebut la idea d'una illa la millor possible, aplicant a aquest cas el seu argument, la trobarà en la realitat i la hi donarà per no perdre-la mai més ³. Tan convençut estava el Sant que la idea de qual-sevulla cosa, mentre es concebi com la millor, suposa la seva existència real!

En aquesta controvèrsia, procediren, tant l'un com l'altre, amb el més gran respecte i cortesia. Així es dedueix de les paraules, amb les quals Sant Anselm clou el seu llibre apologètic contra Gaunilon. "Com sigui que les coses que en el meu llibre l'han complagut, les has lloades tant, és evident que no la mala voluntat sinó la benvolença l'ha mogut a refutar les que l'han semblat una mica fluïxes" ⁴.

VI

El primer impugnador de Sant Anselm, després de Gaunilon, va ésser el doctor Angèlic Sant Tomàs. De primer antuvi, la seva manera de procedir, en considerar el famós argument, pot semblar que

² *Liber apologeticus contra Gaunilonem respondentem pro insipiente.*

³ *Dabo illi perditam insulam amplius non perdam.*

⁴ *Cum enim ea, quae tibi digna susceptione videntur, tanta laude extulisti, satis apparet qual tibi informa visa sunt benevolentia non malevolentia reprehendisti.*

té quelcom d'especial. El fet és que sempre que el refuta directa i clarament no s'atreveix a citar el Sant i si, alguna vegada, l'anomena, és solament quan tracta de donar alguna interpretació benigna, com ho veurem aviat, quan parlarem dels qui han intentat el mateix, amb el fi de salvar la força demostrativa de l'argument ontològic. Aquesta conducta, l'atribueixen alguns al bon desig de Sant Tomàs de conciliar la veritat amb la caritat i amb el respecte degut a un sant tan il·lustre, com ho fou el prelat de Cantarberg. I si tenim en compte que les interpretacions benignes es troben en els llibres que escriví Sant Tomàs quan la seva autoritat no havia arribat encara al punt culminant (el Comentari sobre les Sentències i l'assaig *De veritate*), i que les veritables refutacions apareixen en les obres de gran volada com la *Summa contra gentes* i la *Summa Theologica*, podem afirmar que, al principi, la seva reconeguda modèstia solament li va permetre de refutar a Sant Anselm d'una manera indirecta, com cercant per a les seves afirmacions un sentit acceptable, i que, més tard, quan la fama del seu talent fou més divulgada i major la seva autoritat, el refutà directament, encara que sense citar-lo, per respecte. Els dos textos on ho fa més clarament es troben, l'un a la *Suma contra els gentils* i l'altre a la *Suma Teològica*; però com sigui que són gairebé iguals, puix només es diferencien en l'ús d'algunes paraules i partícules, n'hi haurà prou amb exposar el primer. Diu així: "Suposat que tots, per la paraula "Déu", entenem quelcom de tan perfecte, que és impossible de pensar res de millor, no és necessari que en la realitat hi hagi alguna cosa que sigui la millor que es pot pensar..."⁵.

La dificultat coincideix amb la de Gaunilon: del fet que una cosa sigui en l'enteniment no es dedueix que existeixi en la realitat.

Entre els moderns impugnadors de l'argument ontològic, mereix ésser citat el filòsof alemany Manuel Kant, el qual, com diu el Pare Schaf, "va excel·lir en la impugnació de l'esmentat argument"⁶. "Pel que toca a l'argument ontològic, diu Kant, és inútil tot treball. Si penso d'un ésser que és la suma realitat, encara queda la qüestió de la seva existència. De res no serveix que jo el concebi; d'això no es pot deduir la seva existència; dels purs conceptes no es pot passar

⁵ Dato quod ab omnibus per hoc nomen "Deus" intelligatus aliquid, quo majus cogitari non potest, non est necessarium aliquid esse quo majus cogitari non potest in sermone matura.

⁶ Excellnit in hoc argumento impugnando.

a la realitat de l'existència de Déu, de la mateixa manera que hom no es fa més ric pel sol fet d'afegir un *zero* en el llibre de comptes".

VII

Admetem com gairebé tots que l'argument de Sant Anselm és verament ontològic, puix el text del Sant és claríssim. Malgrat d'això no han faltat ni falten altres interpretacions. Segons la primera, Sant Anselm es proposà únicament d'explicar que l'existència de Déu és una veritat coneguda *per si mateixa* i en *quant a si mateixa* (*per se et quoad se*), en el sentit que suposant que existeix, la seva existència es manifesta com essencial. Així sembla interpretar-ho Sant Tomàs, quan, en el seu comentari *in Baltium*, escriu: Havem de dir que el fet d'existir Déu, en si mateix, és quelcom de conegut *per se*... i en aquest sentit parla Anselm!!⁷ Emperò, n'hi ha prou amb llegir el text original, per restar convençut que Sant Anselm vol provar l'existència de Déu també en *quant a nosaltres* (*quod nos*), com ho afirma Sant Tomàs en altres llocs dels seus escrits.

Altres, entre els quals trobem Egidius Romanus, Toledo i al mateix Sant Tomàs, segons es desprèn d'alguns dels seus textos, diuen que Sant Anselm no va voler donar una veritable prova, sinó tan sols una declaració del fet que l'existència es deriva del mateix concepte de Déu. Però les paraules del Sant són contràries a aquesta interpretació, puix diu clarament que vol proposar un *argument* i que sempre procedirà *per via de ratiocini*.

No falten els qui l'interpreten d'una manera, encara menys versemblant. Arribem a dir que Sant Anselm suposa que aquells a qui adreça l'argument admeten ja per altres motius que Déu existeix i que, en aquesta suposició, solament vol declarar que l'existència i les altres perfeccions convenen a Déu necessàriament.

Si així ho afirma Sant Tomàs: "Havem de dir que l'argument d'Anselm s'ha d'entendre d'aquesta faïso: Després que entenem que Déu existeix, és impossible d'entendre que sigui Déu i que es pugui pensar que no existeix".⁸

⁷ Dicendum quod Deum esse, quaterms est in se, est per se notum... et hoc sensu loquitur Anselmus.

⁸ Dicendum quod ratio Anselmi ita intelligenda videtur: Postquam intelligimus Deum, non potest intelligi quod sit Deus et possit cogitari non esse.

Excel·lent interpretació, diu Janssens, en el seu tractat de *Deo uno*, més benigna que vertadera! Efectivament: No diu Sant Anselm que la seva pretensió és de convèncer l'ateu? Com pot, doncs, suposar que aquell a qui adreça l'argument, ja creu en Déu per altres motius? I si ho suposa, per què, llavors, l'anomena *ateu*?

Modernament, el sentit de l'argument de Sant Anselm s'ha interpretat d'una manera encara més curiosa. El P. Adlhoch, benedictí, ex-professor del col·legi de Sant Anselm de Roma, diu d'aquest argument que s'ha de considerar, no com *ontològic*, sinó com *psicològic*, i *històrico-filosòfic*. Com *psicològic*, perquè, segons l'esmentat autor, Sant Anselm pren el concepte de Déu no *objectivament*, en quant representa l'ésser millor que es pot pensar, sinó *psicològicament*, en quant el dit concepte és l'acte suprem de què és capaç la nostra intel·ligència. Com *històrico-filosòfic*, perquè la idea d'aquest ésser, el millor que es pot pensar, la tenen i la tindran tots els homes, fins els mateixos ateus. Respecte de la denominació d'*històrico-filosòfic*, sembla que, segons Dom Adlhoch, la força de l'argument radica també, en part, en el fet que la idea d'aquest ésser superior és patrimoni de tots els homes, o sigui en el *consentiment universal*. Però, quan parla Sant Anselm d'aquest consentiment? En quin passatge del seu *Proslogion* dona a comprendre, ni tan sols indirectament i remota, que el seu argument rebi l'eficàcia de la *conveniència* de tots els homes en la idea d'aquest ésser suprem i perfectíssim?

Quant al sentit *psicològic* que, segons el P. Adlhoch, donà Sant Anselm al concepte de Déu, diu l'esmentat benedictí que l'argument anselmià equival al següent: "Es un fet que l'enteniment de l'home no és capaç d'un concepte superior al concepte de Déu. Si a aquest concepte no correspongués un objecte real, ja no seria l'acte major de què és capaç el nostre enteniment; existeix, per consegüent, l'objecte d'aquest concepte, o sigui Déu"—Responem, que és veritat que, segons diu Sant Anselm, havem de concebre Déu com un ésser altíssim, el millor de tots; però *no diu* que s'hagi d'admetre la seva existència, perquè, de no fer-ho així, el *concepte d'aquest ésser ja no fóra l'acte suprem de la nostra intel·ligència*, sinó perquè *aquest ésser en si considerat ja no fóra el millor que podem pensar*. En una paraula: el qui llegeixi el *Proslogion* veurà amb tota claredat que el concepte de Déu el considera Sant Anselm, no *subjectivament*, o sigui com l'acte suprem de la nostra intel·ligència, sinó *objectivament* o sigui en quant

representa l'ésser millor que podem pensar. Dedueix l'existència real, no del *concepte*, sinó de l'*objecte* en ell representat.

Però encara que fos vertadera la interpretació de Dom Adlhoch, l'argument de Sant Anselm no provaria. Car, en primer lloc, perquè la idea de l'ésser major que es pot pensar sigui l'acte suprem de la nostra intel·ligència, no es necessita l'existència real d'aquest ésser; n'hi ha prou amb què, dins de la idea, en la qual el concebem com el millor, el concebem també com existent en la realitat.—Però, ultra això, la interpretació del Dom Adlhoch es funda en una suposició falsa, o sigui en què aquella idea és l'acte cognoscitiu suprem de què som capaços. Serà, si es vol, la suprema *simplex apprehensió*, però per damunt de totes les *simples aprensions* hi ha tots els actes judicatius. En tot cas, l'acte suprem de la nostra intel·ligència fóra el *judici* pel qual afirméssim amb *certitud* l'existència real d'aquell Esser altíssim. Però per demostrar l'existència d'aquell Esser, no podem alegar el fet que siguem capaços de formular tal judici. Fer-ho seria incorrer en el següent cercle viciós: "Per què existeix aquell Esser?—Perquè l'acte suprem de què som capaços és el judici que afirma amb certitud que existeix.—Però, com podem afirmar amb *certitud que existeix*, si no és presuposant allò que precisament es tracta de provar, o sigui l'evidència objectiva de la seva existència real?

VIII

Conegudes les principals interpretacions que s'han donat a l'argument de Sant Anselm, cal tot seguit preguntar. Es troben autors en la Història de la Filosofia que l'hagin admès i adaptat tal com és?

Quant a la substància, o sigui, quant a demostrar *a priori* l'existència de Déu, són molts els autors que l'han fet seu. En primer lloc, tots els escolàstics abans de Sant Tomàs, puix fins a l'aparició en el món de la Filosofia de l'Angel de l'Escola, cap d'ells no havia advertit el defecte capital, el trànsit de la idea a la realitat. Després de Sant Tomàs, els escolàstics que l'han admès són relativament comptats, i entre ells mereixen citar-se el Cardenal Aguirre amb altres benedictins i els jesuïtes Vázquez, Pérez, Esperza, Vina, Aranjó i Losada. Entre els moderns, Descartes, Leibnitz, Spinoza, Schelling, Fichte i Lotze. Però recentment els ontòlegs i algun escolàstic, com el P. Cuevas.

Deturem-nos un moment en els més importants. *Albert El Gran* diu que és propi tan sols de Déu de *no poder no existir* i d'haver d'ésser concebut com existent. Es dedueix d'aquesta proposició que admetia l'argument de Sant Anselm? Així ho dona a comprendre González. Però havem advertit que aquesta expressió, i altres de semblants, són molt freqüents entre els escolàstics i fins les té Sant Tomàs, puix de cap manera no volgué admetre l'argument ontològic. El que més aviat fa sospitar que *Albert el Gran* s'inclinava a favor de Sant Anselm és el fet que, malgrat de tocar moltes vegades l'argument *a priori*, mai no el refuta i així, com diu el P. Schaf, sembla que hi està conforme.⁹

Sant Bonaventura no solament l'admet, sinó que gairebé el reproduceix, quan diu: "L'enteniment que comprèn el que significa la paraula "Déu", quan pensa que Déu és tal que no es pot pensar res de millor, no solament no pot dubtar que Déu existeix, sinó que ni pot pensar que no existeix"¹⁰.

I quin fou el parer del doctor Subtil, del gran mestre de l'escola franciscana Duns Scoto? La seva situació, com diu el P. Rague tingué quelcom de delicada. Per una part no es va atrevir a defensar un argument que la crítica de Sant Tomàs havia fet impopular; per altra, puix formava escola pròpia, no li convenia de seguir al peu de la lletra les petjades del Doctor Angèlic. Agafà un terme mitjà i intentà de donar a l'argument de Sant Anselm un nou gir, un nou "color", com ell mateix diu.¹¹ Però, com diu molt bé Dom Adlhoeh, donar-li un altre "color" no és admetre'l; ans, al contrari, és donar a entendre que li manca quelcom perquè tingui força probativa. Però com sigui que amb el *color* que li dona vol demostrar *a priori* l'existència de Déu, havem de col·locar-lo entre els seguidors de la direcció anselmiana. "Déu és possible, diu; i amb això ja n'hi ha prou, puix l'ésser perfectíssim, si és possible, existeix en la realitat." Aquest argument, segons alguns autors, entre els quals podem citar el P. Esparza, no és sofistic de cap manera; puix dir que l'ésser *necessari* és *possible* i que *no existeix*, és una cosa absurda, una contradicció. Perquè si és *possible* i *no existeix*, ja no és necessari, sinó contingent. La dificultat està en què la possibilitat no queda demostrada i així resta sense provar el *terme mitjà* de l'argument de Scoto.

⁹ Ei assentiri videtur.

¹⁰ Sed ab intellectu, qui plene apprehendit significatum hujus nominis "Deus", cogitando Deum esse quo majus cogitari non possit; non solum non dubitari au Deus sit, sed nullo modo potest cogitari Deum non esse.

¹¹ Potest colorari ratio Anselmi.

Modernament, la influència de Descartes donà lloc a un nou moviment, favorable a l'argument ontològic. Encara que es vanava de no haver llegit mai res del que havien escrit els seus antecessors, coneixia, sens dubte, el *Proslogion* de Sant Anselm. La prova que dóna, li fa traïció: "L'ànima té la idea d'un ésser omniscient, omnipotent i perfectíssim. En considerar-lo veu que la idea d'aquest ésser inclou no solament la seva existència possible, sinó a més l'existència necessària i eterna. de la mateixa manera que es persuadeix que en la realitat els angles d'un triangle sumen dos rectes, perquè veu que és necessari de pensar-ho així en la idea que del triangle es forma" Aquest argument fou acceptat i magníficament explanat per Fenelon. Però ni les fórmules geomètriques de Descartes ni el màgic estil del Bisbe de Cambray no convencen de la seva eficàcia.—Convé recordar aquí aliò de Sant Tomàs: "S'han de pendre sempre les coses des del punt de vista que s'han definit." ¹² Si Descartes no defineix més que una idea, l'objecte representat en ella i les propietats que li atribueixen per a nosaltres fora de la idea. Si en la idea d'un ésser perfectíssim trobem l'existència necessària i eterna, *únicament* podem afirmar que, *si aquell ésser existís*, existiria necessàriament i eternament. Però per tal de provar que existeix en la realitat, hem de partir no de la idea sinó de la mateixa realitat.

També Laibnitz intentà de demostrar *a priori* l'existència de Déu: "Tan sols Déu gaudeix d'aquest privilegi o sigui que, si és possible, existeix necessàriament. I com que no hi ha res que impedeixi la seva possibilitat, puix no té límits i, per consegüent, no inclou cap negació ni cap contradicció, n'hi ha prou amb això per conèixer *a priori* l'existència de Déu." ¹³

Aquest argument, en el fons, coincideix amb el de Scoto, i per això valgui per a ell el que havem dit del Dr. Subtil.

El P. Lossada, al final del proemi del volum II, té un argument que procedeix en el mateix sentit que el de Leibnitz: "Aquesta (la summa perfecció) és possible en si mateixa; és així que la summa perfecció inclou la necessitat d'existir, perquè és millor existir que no

¹² *Ladem modo necesse est panem rei et nominis rationem.*

¹³ *Deus solus, seu eus necessarium, hoc privilegio gaudet, quod necessario existat si possibilis est. El quemadmodum nihil possibilitatem ejus impedit, quod l'initium expers nec ullam negationem nec contradictionem involvit, hoc sufficit ad agnoscendam existentiam Dei a priori.*

existir; existeix, doncs, neccessàriament la *summa perfectió*" ¹⁴. Aquest argument suposa la possibilitat de la *summa perfectió*.

Aquesta possibilitat, el P. Lossada intenta de provar-la així: "Tot el que no és la *summa perfectió*, és imperfecte; és així que no és imperfecte per manca d'una perfectió absurda o quimèrica; és, doncs, imperfecte per manca d'una perfectió possible; és així que és imperfecte per manca de la *summa perfectió*; aquesta, doncs, és possible per si mateixa" ¹⁵. Però no demostra res, puix la *menor subsumpta* d'aquest argument (*est imperfectum ex defectu summae perfectionis*) és falsa. Perquè una cosa sigui imperfecta no és necessari que estigui mancada de la *summa perfectio*; n'hi ha prou amb què n'hi manqui *alguna*, encara que no sigui la *summa*.

Moltes més coses podríem dir sobre les controvèrsies a les quals ha donat lloc l'argument de Sant Anselm. Podríem citar els noms de tots els que hi han pres part, com Gassendi, Benedictis, Klentgen, Piccirelli, Vellet, Farges, Rabier... puix la bibliografia és inesgotable. Però com sigui que havem dit el principal i l'espai no permet de donar més extensió a aquest modest treball, acabarem amb aquestes paraules del P. Janssens: "Anselm trobà un breu i pregon argument, el qual, des que aparegué a la llum, aixecà en pro i en contra infinitat d'amics i d'enemics; argument que mai no ha causat enuig als afectats a aquesta mena d'estudis".

Si cal judicar pel molt que sobre ell s'ha escrit i disputat, sembla més que vertadera l'afirmació del professor benedictí.

XAVIER ISART.

¹⁴ Haec (summa perfectio) secundum se possibilis est; atqui summa perfectio includit necessitatem existendi; nam ex terminis melius est existere, quam non existere; ergo summa perfectio necessario existit.

¹⁵ Omne quod non est summe perfectum, est aliquatenus imperfectum; non est autem imperfectum ex defectu perfectionis secundum se chimerical, ut per se patet; ergo ex defectu perfectionis secundum se possibilis; sed est imperfectum ex defectu summae perfectionis; ergo haec (summa perfectio) secundum se possibilis est.

MISSIONERS I FIGURES MISSIONERES DE LA CATALUNYA FRANCISCANA

AL meu entendre, no serà fora de propòsit de donar a conèixer als lectors de LA PARAULA CRISTIANA els Missioners i poques o moltes de les figures il·lustres missioneres que ha produït la Província Seràfica de Catalunya, en aquests dies, sobretot, que amb tant de lluïment se celebra a Barcelona la gran Exposició Universal, on, entre tant de bé de Déu, figura en monumental palau una immensa riquesa missionària. La Província Franciscana de Catalunya, pel nombre i qualitat dels seus Missioners a terres d'infidels, ocupa un lloc preminent en el bell concert, de tota l'Orde Minorítica. Orde essencialment missionera esforçada avantguarda sota aquest aspecte entre els Instituts Religiosos. I si la gran florida de Missioners franciscans de la nostra Província és legítim orgull de la Religió Seràfica, ho és no menys de la terra catalana, el nom i honor de la qual, mercès a llur deseiximent i sacrificis foren escampats gairebé per tots els indrets del món.

Amb ben poca cosa d'investigació, són 313 els Missioners de la nostra Província que, amb llurs noms i cognoms, ens han vingut, com qui diu, a la mà, i això deixant de banda la cinquantena que, de divuit anys ençà, han treballat en terres argentines, els quals, bé que en un sentit menys propi, deuen anomenar-se també Missioners. Amb poc o molt més d'escorcollament creuríem que el nombre de 313 Missioners en la significació estricta del nom i augmentaria fins a 350 i qui sap si fins a 400, i sense necessitat d'anar a l'encalç de Missioners dubtosos, que n'hi ha una bona colla entre els de temps llunyans.

L'època més florent dels nostres Missioners catalans és la segona meitat del segle XVIII i es pot dir tot el segle XIX, en què s'emplenaren de glòria en països d'infidels i salvatges amb grans crèdits de saviesa, prudència i sacrifici. Fins al segle XVII no abunden els nostres evangelitzadors apostòlics en llocs on no brilla encara el sol de la veritat cristiana en les ànimes amb caràcter d'universalitat. Així

i tot, ja abans trobem Religiosos de la nostra terra, que resplendeixen amb l'aurèola dels homes grans. Del segle XVII, en la seva darrera meitat, podem presentar 30 Missioners, que esplaien llur zel apostòlic a la Terra Santa ¹, on, de llavors ençà, s'ha anat conservant a poca diferència aquest nombre fins als nostres dies, en què, gràcies a les crítiques circumstàncies del segle passat, de tan trista memòria per als Instituts Religiosos, els nostres frares es troben allí molt reduïts. El cicle de nostre major esplendor missional abasta més d'un segle i mig, dic, des de l'últim terç del segle XVIII fins a les acaballes del XIX, essent l'Amèrica Espanyola septentrional i meridional, on els nostres Religiosos despleguen llurs inesgotables activitats de zel i abnegació en profit de les ànimes, que tenen encara els ulls tancats a la vertadera llum. Califòrnia, Perú i Bolívia foren especialment el vastíssim camp destinat per la Providència a l'heroica caritat dels nostres Missioners, que, a tall d'esquadrans, es llançaren endins d'aquelles immenses selves i espantoses soledats en busca dels pobres salvatges per tal d'enfondir-los les clarícies de l'evangeli i d'una benèfica civilització. Consta que durant el segle XVIII tinguérem 27 Missioners a Palestina, 21 a l'Alta Califòrnia, 6 a Mèxic, 1 a Costa Rica, 17 al Perú, 3 a Bolívia, 8 a Xile i 59 espargits çà i lla de l'Amèrica Espanyola, els països determinats de la qual no m'ha estat possible ara d'esbrinar.

Una colla d'aquests benemèrits Missioners, llavors que estaven al bo de la feina amb gran fruit de les ànimes, a la segona i tercera dècada del segle XIX, tingueren la pena de veure destruïda la seva benèfica obra, havent ells mateixos d'abandonar el camp regat amb tantes de suors i marxar emigrants a d'altres països o tornar consirosos a la mare pàtria; és l'època de la lluita i emancipació de les nacions hispano-americanes, de tan infausta memòria per a les nostres Missions. Ja se sap que aleshores foren en bona part desterrats els espanyols de la nació americana, triomfant en el seu afany d'emancipació. I els Missioners catalans hagueren de sofrir en general la mateixa sort. Però passaren a la fi en bona part els temps més crítics, i els nostres Religiosos, veient-se justament aleshores com expulsats de la seva pròpia casa per la fera revolució de 1835, empengueren a grans bandades el camí de l'exili cap a Terra Santa i més

¹ Les dades generals que aquí donem, són resultat de recomptes que hem fet nosaltres de dades concretes de llibres de tota autoritat que ja anirem citant quan vingui a tomb.

encara cap a les nacions sudamericanes, que els reberen amb el braços estesos i com una benedicció del cel. La Província Seràfica de Catalunya, durant el segle XIX, té 32 Missioners a Palestina, 1 al Marroc, 31 al Perú, 1 a l'Equador, 1 a l'Havana, 18 a Bolívia i 25 més aquí i allà de l'Amèrica Meridional. Però certament n'hi ha bon nombre més que jo no he pogut concretar ara com ara per manca d'oportunitat.

Ni tan sols en l'actual segle XX no s'ha estroncat del tot la font dels Missioners franciscans de Catalunya, a desgrat de les circumstàncies dels temps que es ressenten encara del cop fatal de la centúria passada. Són, entre vius i morts, en número de vint-i-dos els nostres Missioners que han treballat o treballen de debò a Terra Santa, Xina, Argentina (Formosa), Colòmbia, Arizona, Mèxic, Bolívia i al Marroc. Remembrem aquí de pas la trentena de Frares que té la Província a l'Argentina, entre el Col·legi de Rio Cuarto i la Pampa a la província de Còrdova, si bé, com ja hem dit, no colloquem els tals Religiosos a la categoria de Missioners pròpiament així anomenats, malgrat d'ésser moltes les obres d'intens apostolat que vénen acomplint allí els nostres bons germans de l'any 1911 ençà.

I anem ja a presentar als selectes lectors de LA PARAULA CRISTIANA algunes de les rellevants figures dels nostres Missioners Franciscans de Catalunya, que bé prou s'ho mereixen pel gran honor que han donat a la seva Província i al seu país.

Del segle XIV en tenim quatre, d'aquestes excelses figures de Missioners, que són: el BEAT JOAN LLORENS DE CETINA, FRA JERÒNIM DE CATALUNYA, FRA JOAN CARMENÇÓ i FRA MARTÍ DE CATALUNYA. El Beat Joan Llorenç de Cetina, aragonès de nació, vestí l'hàbit franciscà i professà al Convent de Montçó, que era llavors de la nostra Custòdia Seràfica de Lleida. Després féu els seus estudis al celebèrrim convent de Sant Francesc de Barcelona, arribà a ésser gran predicador, passà a un dels Convents de la naixent Observança a València i a no tardar a desfogar els seus fervors missioners a la ciutat sarraïna de Granada, on juntament amb el Beat Pere de Dueñas patí gloriós martiri. Les relíquies d'aquests dos campions de la fe són venerades a la catedral de Vich. L'Església ha aprovat llur culte ². Fra Jerònim de Catalunya, popularitzat darrerament per Nicolau d'Olwer, fou Missioner famós a Orient, Grècia, Tartària i Pera

² P. HEBRERA, *Crònica de la Província d'Aragó*, tom. I, llib. III.—P. COLL, *Chronica Serafica de la Santa Província de Cathaluña*, pp. 290-291.

de Constantinoble, Ministre Provincial de Romania entre 1300 i 1310 i bisbe sufragani de la Tartària en 1311 i amb residència a la ciutat de Cafà (Crimea) des de l'any 1316 fins al 1327 en què ja no compareix més. Era ensems un geni ràpid i un polemista de primera talla, com en donà mostres en la defensa de l'Orde Franciscana a Avinyó davant el papa Joan XXII³. Fra Joan Carmençó, doctor en sagrada teologia i excellent orador, exercia el càrrec de Custodi dels Framenors de Barcelona als 10 d'abril de 1361, i fou Ministre Provincial de Terra Santa, si més no, de 1363 a 1370. Escriví també la vida del Beat Pere Tomàs, carmelita, Patriarca de Constantinoble, i a la seva mort pronuncià l'oració fúnebre a Xipre⁴. Fra Martí de Catalunya, com l'incomparable fra Jerònim, desfogà les ardors del seu zel evangèlic en les Missions d'Orient, essent Palestina el teatre de les seves fatigues d'apòstol. A l'any 1375 havia estat ja guardià de Betlem. Gregori XI, abrusat en desigs de reconquistar els Sants Llocs de la patestat dels infidels, envià per a aquest fi als reis de França i Anglaterra el nostre fra Martí de Catalunya, *home sincer*, diu el Papa, i que *parla, no amb paraules doctes d'humana saviesa, sinó amb la puresa de la veritat*. El mateix Pontífex recomanava amb lletres de 20 de novembre de 1375 al General del nostre Orde el preclar Missioner fra Martí de Catalunya i el seu company fra Gerardi Lineri, que tornen, diu, a Palestina⁵.

FRA FRANCESC DE SAGARRA, natural de Barcelona, la figura de més relleu de l'antiga Custòdia Observant de Catalunya, Vicari Provincial de la Vicaria Observant d'Aragó als 22 de maig de 1496, en què fou elegit Vicari general de l'Observança de la nostra Família Cismontana al Capítol General Cismontà de Tolosa (França), havia estat Missioner de Terra Santa, on, cap a l'any 1481, en companyia de fra Joan de Calàbria i el terciari Baptista d'Imola, fou destinat pel Superior de la Custòdia a predicar la fe de l'Evangeli a Etiòpia amb lletres del papa Sixt IV, que per a això duia a aquell Emperador. Però en arribar els nostres tres Missioners al Caire, caigué malalt fra Francesc de Sagarra, el qual, veient-se impossibilitat de pros-

³ P. JOSEP POU, *Archivo Ibero-Americano*, tom. XVIII, pp. 5 segs., tom. XX, p. 8 i seg.—P. JERONI GOLUBOVICH, *Biblioteca*, III, p. 38 segs.

⁴ P. ANDREU IVARS, *Archivo Ibero-Americano*, tom. XV, p. 296 i nota 3.—WADING, *Vita et res gestae B. Petri Thomae*, p. 64, citat per Golubovich en *Biblioteca*, I, p. 398.—GOLUBOVICH, *Serie chronologica dei reverendissimi Superiori di Terra Santa*, p. 15, n. 24.

⁵ WADING, *Annales*, VIII, a. 1375, núms. IV-VII.—EUBEL, *Bullarium Franciscanum*, VI, núm. 1383.

seguir la seva ruta envers l'Abissínia a Etiòpia, calgué que lliurés les Lletres pontificals a Joan de Calàbria, entornant-se'n ell després a Palestina ⁶.

La nostra Província compta també dos eximis Missioners en el segle XVI: FRA JOAN DE PERPINYA i FRA JERÒNIM DE L'ESPERIT SANT. El Vble. Joan de Perpinyà, home doctíssim i perfectament instruït en l'idioma mexicà, florí a Mèxic en el segon quart del segle XVI, distintgint-se allí fins a tal punt en l'amor als indians, que els Religiosos l'anomenaven a una veu llur màrtir. Fou el primer Missioner que arribà a Nova Espanya o Mèxic darrera els fundadors de la Província del Sant Evangeli, l'establiment de la qual es verificà l'any 1524 ⁷. Fra Jerònim de l'Esperit Sant, natural de Sardenya i profès a la Santa Província de Catalunya, arribà com a Missioner l'any 1633 a les Illes Filipines, fou allí elegit Vicari Provincial a l'octubre de l'any següent i ben prompte Ministre Provincial, governant fins al 12 de juny de 1637. Morí màrtir de la caritat en 1638 en un naufragi, llavors que s'adreçava a Mèxic, no dubtant d'exposar la pròpia vida, que bé podia salvar, per tal de guanyar les ànimes dels seus companys d'infortuni, als quals administrava els auxilis espirituals de la Religió i en particular el sagrament de la penitència ⁸.

Entre el grup dels trenta Missioners de Terra Santa del segle XVII, cal esmentar amb honor els següents: P. FRANCESC RIPOLL, Procurador general de la Custòdia (1653-1656); P. SALVADOR FERRAN, Discret i Vice-Procurador en 1680 i Pro-President de la Custòdia en 1682 arran de la mort del P. President, Carles Francesc Morando, esdevinguda als 14 d'octubre del mateix any ⁹; P. FRANCESC JORDÀ, rector i professor d'àrab de Betlem i rector de Jerusalem, que morí en 1693 a la Ciutat Santa, víctima de la caritat en l'assistència dels apestats, havent abans convertit del cisma al catolicisme Atanasi, que fou bisbe de Damasc i en 1716 succeí al Pa-

⁶ *Chronica Glassberger, Analecta Franciscana*, II, pp. 513, 521.—CIRELLI-MENCHERINI, *Gli Annali di Terra Santa*, p. 90.—*Archivum Franciscanum Historicum*, IV, pp. 327, 332.

⁷ GONZAGA, *De origine Religionis Seraphicæ. Prov. S. Evangelii*, conv. I.

⁸ P. FELIX DE THUERTA, *Estado geográfico... de la Provincia de San Gregorio*, p. 400.

⁹ LEMMENS-GOLUBOVICH, *Biblioteca della Terra Santa*, I, pp. 374-377.—CIRELLI-MENCHERINI, *Gli Annali di Terra Santa*, p. 171.

triarca Ciril, catòlic, en la seu d'Antioquia ¹⁰; P. JOSEP POL, guardià de Natzaret en 1688, el qual, amb les seves traces i manyes, aconseguí que la seva Comunitat fugitiva pogués regressar al Convent al cap d'un mes i mig que els turcs havien obligat els Religiosos a desamparar-lo, essent fora de casa des del 10 de juliol fins al 31 d'agost d'aquell any ¹¹; i P. JOSEP ROL, rector de Damasc, que morí en 1693 víctima del seu càrrec i de la caritat en el servei dels apesats ¹².

Un Missioner de gran volada, apòstol, sant i màrtir del segle XVII, fou el P. FRANCESC CASANYES, fill de Barcelona, el qual, l'any 1682, passà a Mèxic amb el P. Antoni Llinàs, mallorquí, i vint-i-tres companys més, per a fundar allí el Col·legi Apostòlic de Santa Creu de Querètaro, planter d'innombrables Missioners. Incansable en el púlpit, confessionari i conversió de les ànimes, recorregué les dilatades províncies de Campeixe, Texas i Nou Mèxic, recollint fruits copiosos de conversions pertot arreu. Era home de sòlida virtut, austeríssima penitència i profunda humilitat, i es diu que tingué una aparició de Sant Antoni de Pàdua i que com altre Habacue profeta fou transportat per un àngel a diferents regions d'Amèrica. Déu premià la santedat de la seva vida, amb la corona del martiri, que obtingué l'any 1696 a Nou Mèxic, essent anomenat el *Protomàrtir de l'Amèrica del Nord* ¹³.

Un altre heroi de la fe és el P. PAU DE REBULLEDA. Natural de Fraga i profés a la nostra Província Seràfica, s'embarcà cap al Col·legi de Querètaro (Mèxic), i d'aquí, al cap de poc temps, fou destinat al Convent de Cartago (Costa Rica), on residia en 1695; li foren assenyalats com a camp del seu apostolat els indis de Talamancà. No són a dir els grans treballs, mals tractes i terrible soledat que hagué de sofrir. Dos cops el feriren a llançades, un altre de poc el maten entre quatre indis amb un coltell, un altre encara estigué a punt d'ésser tirat al mar. Al fi, als 28 de setembre de 1709, uns sicaris li tallaren el cap, probablement d'un cop de destrat, en el moment de celebrar el sant sacrifici de la Missa. Fou el Missioner de

¹⁰ LEMMENS-GOLUBOVICH, *lloc cit.* p. 375.—CIRELLI-MENCHERINI, *lloc cit.*, pp. 187, 292-299.

¹¹ CIRELLI-MENCHERINI, *lloc cit.*, p. 177.

¹² *Ibidem*, p. 187.

¹³ *Revista Franciscana*, 1912, p. 229.—MARCA, *Cronica*, p. 402.

Costa Rica, de la seva època, "el més abnegat, decidit, zelós i turmentat" ¹⁴.

És en el darrer terç del segle XVIII i en els començos i els dos últims terços del segle XIX que la Província Franciscana de Catalunya s'omple de glòria a l'Amèrica Espanyola amb les gestes dels seus copiosos i excel·lents Missioners. Des de la Califòrnia septentrional i Nou Mèxic fins a la Patagònia i la Terra de Foc, ressonà potent la veu dels abnegats, incansables i apostòlics Missioners Franciscans de Catalunya. Els vint-i-un Religiosos franciscans de la nostra terra, intensament ocupats en la feina d'evangelitzar l'Alta Califòrnia durant el període de les Missions franciscano-espanyoles (1769-1846), deixaren allí tan ben consolidat el nostre nom, que encara hi és ara gloriosa la seva memòria. Els noms assenyaladament dels Vbles. Pares MAGÍ CATALÀ i JOSEP SEÑAN i d'ESTEVE TAPIS, NARCÍS DURAN, ANTONI PEYRÍ i PERE FONT, si bé aquest últim tingué la regió de Sora per camp principal de les seves labors apostòliques, sonen amb veneració fins ara i tot en terres californianes com a signe inesborrable de sòlid i fecund apostolat. El P. Magí Català, de Montblanch, vestí el nostre sant hàbit al 4 d'abril de 1777 al Convent de Sant Francesc de Barcelona. Sortí de la Província per a adreçar-se com a Missioner al Col·legi de Sant Ferran de la ciutat de Mèxic, i al cap d'un quant de temps fou destinat a la Missió de Santa Clara (Califòrnia, que regentà santament per espai de 36 anys, i allí morí amb gran fama de virtut i miracles als 22 de novembre de 1830. El procés de la seva beatificació obra en la Sagrada Congregació de Ritus ¹⁵. El P. Josep Señan, de Barcelona, fou també un Religios de gran esperit i exercí el càrrec de President de les Missions de Califòrnia de l'11 de juliol de 1812 fins al juliol de 1815 ¹⁶. El P. Esteve Tapis, de Santa Coloma de Farnès, entrà en el noviciat de Sant Francesc de Girona als 27 de gener de 1778. Ocupà per tres triennis seguits la Presidència de les Missions de Califòrnia (1803-1812), fundà la Missió de Santa Agnès als 17 de setembre de 1804, era molt zelós dels drets de l'Església, i morí fornit de mèrits per al cel a la Missió de Sant Joan Baptista al 3 de novembre de 1825 ¹⁷. El P.

¹⁴ ELADI PRAT, *La Orden Franciscana en Costa Rica*, pp. 47-52.—*Revista Franciscana*, 1912, pp. 229-230.

¹⁵ P. PERE SANAHUJA, *Vida del P. Magín Català*, pp. 54, nota 1, 68, 110, 142.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 65 i 117, nota 1.

¹⁷ *Ibidem*, p. 88, nota 1.

Narcís Duran, de Castelló d'Empúries, profés al Convent de Sant Francesc de Girona en 1793, fou superior vint anys de les Missions de Califòrnia en els temps més difícils. Gran defensor dels drets dels indians i promotor infatigable de la fe, anà a rebre la corona immortal a l'1 de juny de 1846¹⁸. El P. Antoni Peyrí, de Porrera, fou dels Missioners de Califòrnia de més vàlua pel seu tacte i prudència en la conversió dels indis. Aquests l'estimaven amb tant de deliri, que en abandonar ell les terres californianes d'amagat, a causa dels temps calamitosos deguts als Governos liberals de Mèxic, tingueren un sentiment de mort i se n'anaren al seu encalç, encara que en va, tan bon punt s'adonaren de la seva fugida. El bon Pare, després, ja a Espanya, prou se'n penedia. El P. Pere Font, de Girona, féu ruta cap a Santa Creu de Querètaró (Mèxic) l'any 1763. Era, ensems que un zelós i preclar Missioner que desplegà les grandioses ales del seu apostolat a Califòrnia i sobretot a Sonora, un Religiós entès en moltes coses, coneixia bé la música, tenia una bona veu, copià llibres de cor, i es distingia més que tot en la ciència profunda de les matemàtiques i més encara en la geografia i en l'art d'amidar els graus terrestres i de traçar mapes. A l'any 1775, per ordre del Govern Superior de Mèxic, acompanyà com a geògraf una nombrosa expedició a Monterrey i Puerto de San Francisco, del qual viatge escriví un important i detallat *Diario*, manuscrit infolio, amb un mapa geogràfic complet. I diu que caminà entre anar i tornar més de vuit mesos, fent la distància de mil dues centes llegües. Des de 1773, residia a Sonora, regió mexicana sota de Califòrnia i Arizona. Als 16 de novembre de 1776, els indis cremaren el poblat de la seva Missió, passant el nostre Missioner gran perill entre les flames i les llances. Morí santament als 16 de setembre de 1781¹⁹.

A Mèxic, a finals de la primera meitat del segle XVIII, lluía les seves dots de prudent i savi prelat un altre Religiós franciscà de la nostra terra, el P. JOAN FOGUERAS, Comissari general d'aquella llavors extensíssima nació, des de l'11 de juny de 1743 fins al 14 de novembre de 1747, en què morí en funcions del seu alt càrrec, deixant darrera seu una estela brillantíssima de les seves suors i fatigues apostòliques en pro d'aquelles Províncies i Missions Franciscanes, que visità totes ara l'una, després l'altra, i féu "per terra i rius el nota-

¹⁸ *Ibidem*, p. 104, nota 1.

¹⁹ *Revista Franciscana*, 1912, p. 230.—CIVEZZA, *Saggio di Bibliografia Sanfrancescana*, p. 196.

ble viatge de Guatemala a Campeixe, que no es conserva que l'hagués fet mai cap altre Prelat" ²⁰.

I som ja a l'Amèrica Espanyola Meridional. Fins ahir trepitjaven aquelles amadíssimes terres de l'Equador, Perú i Bolívia els venerables Pares de l'antiga Província de Catalunya, santificant-les amb llurs fervents pregàries i evangèliques excursions. El fruit dels seus treballs i l'opinió de les seves virtuts viurà allí de generació en generació. Llurs immensos sacrificis fins a risc de la pròpia vida, amenaçada dels elements, de les feres i dels salvatges, formen l'elogi més digne i complet d'aquells grans caràcters al ver estil apostòlic. I que en són d'edificants i mereixedores de tot encomi aquelles tendres pàgines, on es contenen les tasques, missioneres dels nostres evangelitzadors de la pau i del bé etern! Remembrem-ne ara amb sant orgull, algunes d'aquelles principals figures, creditores a la nostra admiració i lloança.

Com a figures rellevants dels nostres Missioners del segle XVIII al Perú, cal aquí esmentar els Pares NARCÍS GIRBAU BARCELÓ, BONAVENTURA MARQUÈS, LLUÍS COLOMER, RAMON BUSQUETS, CRISTÒFOR ROCAMORA, GENÍS PALAU, JOSEP SALA i JERÒNIM CLOTA. El P. Narcís Girbau i Barceló, de Palafrugell, i profès de l'any 1774, que en 1784 embarcà a Càdiç cap al Col·legi de Santa Rosa d'Ocopa (Perú), és el Missioner franciscà de més volada que tingué la Província de Catalunya en aquelles terres al segle XVIII i als primers anys del següent, i un dels de més gran prestigi que comptà en tots temps el celebèrrim Col·legi d'Ocopa. Fou Religió d'ardent esperit per la salvació de les ànimes, d'activitat insuperable per dur a cap penoses i llargues expedicions, de gran capacitat en tota mena d'afers missionals i fins i tot de grans coneixements geogràfics. Amb dificultat es trobaria en les immenses regions de la jurisdicció del Col·legi Apostòlic d'Ocopa un recó de certa importància on no hagués ell posat la seva planta en l'afany de guanyar ànimes per al cel. El trobem en les inhospitalàries contrades dels rius Veayali, Marañón i Pachitea. Missioner de Moquegua, fundà les Missions de Cocabambilla a la part fronterera del Cuzco (Perú), amb els Pares catalans Joan Montserrat, del Pla; Cristòfor Rocamora, de Reus; Bonaventura Marquès, de Palafrugell, i Ramon Busquets, de Reus. Quatre expedicions de centenars de llegües realitzà el P. Girbau, i

²⁰ TORRUBIA, *Crònica*, novena part, p. 205.

escriví de totes elles detallades relacions, algunes de les quals han estat ja publicades. La seva modèstia li féu renunciar la dignitat de Mainas (Perú), per a la qual l'havia proposat el Consell d'Índies. "El millor mapa que hi ha del Perú és degut al franciscà P. Sobreviela i al seu germà en religió P. Girbau i Barceló" ²¹. Residí al Perú fins a l'any 1815. Tornà aleshores a Catalunya, i morí ple de mèrits al Convent de Sant Francesc de Girona a l'1 de març de 1828 ²². El P. Bonaventura Marquès fou també un altre Missioner de la mena del seu compatrici i company de penes i fatigues P. Girbau i Barceló. A la segona expedició que aquest gran Missioner havia fet l'any 1791 a les regions de Manoa i Veayali, hi anava el nostre P. Marquès. Els dos, aplegats, escriuen unes "Noticias interesantes a la Religión y al Estado... por los que se manifiesta el descubrimiento de un nuevo camino de Manoa a Cumbaza, más breve y cómodo que el usado, pues se ahorran por él 300 leguas de navegación". És igualment el P. Bonaventura Marquès un dels fundadors de les Missions de Cocabambilla amb el P. Narcís Girbau ²³. El P. Lluís Colomer, de Martorell, profés a la Província als 24 de març de 1768, treballava a finals del segle XVIII de fort i de ferm en les Missions d'Huà-naco i Cajamarquilla. A l'11 d'octubre de 1789 escrivia d'Huà-naco estant al guardià d'Ocopa, assabentant-lo d'una nova ruta, oberta a les Missions de Cajamarquilla. Per aquestes dates era President d'Ocopa, on se celebrà Capitol que presidí ell també ²⁴. Ramon Busquets i Cristòfor Rocamora es troben de conventuals en el Col·legi de Moquegua l'any 1799 i fan aplegats una llarga expedició a Cocabambilla i d'altres localitats. Ambdós foren així mateix dels fundadors de les Missions de Cocabambilla. El P. Busquets portà a fel·lç terme una expedició des de Cocabambilla a Siapa, Boepuano, Saraacu, Tarapoto, Chochapoyas, Trujillo y Lima, en la qual excelliren diversos Missioners del Col·legi de Moquegua (a la costa del Pacífic, Perú), consagrats amb zel ardent a la conversió dels indis, entre ells els catalans Pares Tomàs Nicolau, de Palafrugell; Antoni Avellà, de

²¹ P. VICTORIÀ ARENAS, S. J., *Razón y Fe*, 1913, tom II, p. 353.

²² P. IZAGUIRRE, *Historia de las Misiones Franciscanas... del Perú*, *Archivo Ibero-Americano*, tom XXVIII, pp. 401-405; Civezza, *Storia delle Missioni*, tom VII, quarta part.

²³ P. IZAGUIRRE, *loc cit.*, en *Archivo Ibero-Americano*, t. XXVIII, pp. 403-404.—CIVEZZA, *loc citat.*

²⁴ P. IZAGUIRRE, *loc cit.*, en *Archivo Ibero-Americano*, t. XXII, p. 412, tom XXVIII, pp. 401-402, 405.

Barcelona; Mateu Canplà, de Sant Hilari; Pascual Dou, de Barcelona; Josep Coll, de Calella o Terrassa; i Vicents Ferrer, de Reus. Per aquest temps, hi havia encara un altre català a Moquegua, que era el P. Joan Antoni Serra, de Barcelona ²⁵. Els Pares Genís Palau, de Taradell, i Josep Sala o de la Sala de Sant Feliu de Pallarols, hagueren d'ésser Religiosos de qualitats, quan el Col·legi Apostòlic d'Ocopa els envià en 1815 com a delegats al Govern espanyol per tal d'agenciar la fundació d'un Col·legi en les illes de Xiloé (Xile), i a demanar Missioners per al d'Ocopa, si bé, pel que fa a la intentada fundació, foren infructuosos els seus passos ²⁶. El P. Jerònim Clota, d'Olot, i l'extremeney P. Narcís González s'embarcaren en 1774 en una expedició que des del Callao (Perú) s'adreçà a les illes de Tahití o de la Sociedad en la Polinesia (Oceania). Aquí s'estigueren els dos Religiosos més d'un any havent de passar molts de perills i sofriments. Als 12 de novembre de l'any vinent, calgué abandonar les illes i tornar-se'n al port del Callao ²⁷.

No manquen tampoc a la Província de Catalunya, Missioners d'elevada significació a Bolívia durant el segle XVIII i començos del XIX. Citarem aquí només els noms dels Pares ALEIX FORCADELL, ANTONI COMAJUNCOSA i JAUME PATRÓ. El P. Forcadell, del Col·legi d'Escornalbou, amb el P. Joan Calaf i el llec Fr. Josep Constans marxà l'any 1751 al Col·legi d'Ocopa. L'any 1755 fou destinat ell i Fra Constans a la fundació del Col·legi de Tarija (Bolívia), d'on fou dues vegades guardià. Escriví un tractat sobre testaments. Era home savi i exemplar. Acabà la seva profitosa vida en el mateix Col·legi de Tarija als 25 de desembre de 1797 ²⁸. El P. Antoni Comajuncosa, d'Altafulla, profés a Sant Francesc de Barcelona l'any 1767, estudiant per oposició del Col·legi de Sant Bonaventura. Lector de filosofia al Convent de Reus, es retirà a Escornalbou l'any 1775, i dos anys després s'allistà per a les Missions del Col·legi de Tarija. Fou un doctíssim i zelosíssim Missioner, que amb la seva apostòlica predicació recorregué tota la que és avui República de Bolívia i una

²⁵ P. IZAGUIRRE, *lloc cit.*, en *Archivo Ibero-Americano*, t. XXVIII, pp. 404-405.—CIVEZZA, *lloc cit.*—*Arxiu Franciscà Provincial de Catalunya, Llibre de Filiacions*.

²⁶ P. IZAGUIRRE, *lloc cit.*, en *Archivo Ibero-Americano*, t. XXII, pp. 409-410.—P. LAGOS, *Historia de las Misiones de Chillán*, vol. I, pp. 213-214. Barcelona, 1908.—*Arxiu Franciscà Provincial de Catalunya, Llibre de Filiacions*.

²⁷ P. IZAGUIRRE, *lloc cit.*, en *Archivos*, t. XXVIII, pp. 139-141.—CIVEZZA, *Saggio di bibliografia*, p. 8.

²⁸ CIVEZZA, *Saggio di bibliografia*, p. 606.

gran part del Perú i Argentina des d'Arequipa fins a la Patagònia, l'home de confiança i braç dret de l'Arquebisbe de la Plata, Josep Anton de Sant Albert, que el volia sempre al seu costat. Governà com a Comissari Prefecte per espai de set anys les 21 Missions, pertanyents llavors al Col·legi de Tarija, visitant-les totes per quatre vegades amb grans treballs i fatigues. Escriví en tres grossos volums *El Comisario Perfecto de Misiones instruido*; a més, dues extenses relacions sobre les Missions del Col·legi de Tarija i unes lleis municipals per al bon règim del Col·legi. Formà part de l'expedició enviada en 1778 pel Virrei Joan Josep de Vertiz a les costes de Patagònia. Fou en tot un home extraordinari. Morí al seu Col·legi de Tarija al 2 d'octubre de 1814 ²⁹. El gloriós Col·legi de Tarija fundà en 1787, definitivament, l'Hospici de Mequegua, essent d'allí el primer President el P. Tomàs Nicolau, de Palafrugell. Per aquests temps estava assaonant el camp missional de Bolívia el P. IGNASI TUBAU, de Ribes d'Urgell, en la Missió d'Alapó, fundada l'any 1771 a 118 llegües de Tarija ³⁰.

En la mateixa època conreaven la gran vinya del pare de família a les Missions de Xile, al Col·legi de Chillan, vuit benemèrits fills de la Província Seràfica de Catalunya, els Pares JOAN ALMIRALL, de Sitges; JOAN CALAFF, de Puiginyós; ANTONI QUADRAS, de Santa Coloma de Gramanet; ANTONI COSCÓ, de la Granada; ANTONI DOMENECH, de Sant Sadurni de Subirats; PERE TERRADES, de Llers; JOAN RAMON, i ANTONI ROCAMORA, d'Organyà. El P. Coscó sofri el martiri a Riobueno als 24 de setembre de 1792, i les seves relíquies es guarden religiosament a l'església de l'Hospici missional de la ciutat de Valdivia. El P. Joan Ramon, profés en 1778, batxiller en sagrada teologia, fou guardià del Col·legi. Escriví una "Relación" sobre els serveis del Col·legi a Chillan o la causa reialista durant la revolució. El P. Rocamora governà les Missions com a Vice-Prefecte per espai de disset anys. Morí a la ciutat de Santiago ³¹.

El segle XIX és fecundíssim en nombre i òptima mena de Missioners per a la Província Seràfica de Catalunya. Les seves llàgrimes amargues, vessades en la revolució i exclaustració del 35, es tornen

²⁹ CIVEZZA, *Saggio*, pp. 554-555.—*Archivo Ibero-Americano*, t. XIII, pp. 406-407.

³⁰ P. ALEJANDRO CORRADO, *El Colegio Franciscano de Tarija*, pp. 135-142. Quaracchi, 1884.

³¹ De tots aquests Missioners catalans a Xile en parla el P. Robert Lagos, *Historia de las Misiones de Chillán*, t. I, pp. 572-582.

inefables alegries en l'obra gran, eminentment apostòlica, d'una munició de fills seus, més que en lloc, a Terra Santa, Perú i Bolívia.

Entre els trenta dos Missioners catalans de Terra Santa, del segle XIX, cal enumerar aquí com especialment distingits: el P. JOSEP M.ª BALLESTER, de Reus, Procurador general, qui restaurà el Santuari de la Visitació ³²; el P. JOSEP SOLER, de Lleida (?), Discret i Procurador general ³³; el P. SEBASTIA VEHIL, de Vilassar, Procurador general ³⁴; el P. JAUME RADÓ, de Palamós, antic organista de Reus, Penitencier Apostòlic, Examinador de postulants, Director d'Exercicis Espirituals, Mestre de música i Organista de Sant Salvador, Confessor ordinari a Terra Santa de la insigne Terciària, marquesa de Nicolay, que en 1861 adquirí el Santuari d'Emaús per a lliurar-lo als fills de Sant Francesc; morí el P. Radó en olor de santedat a Jerusalem als 12 de gener de 1873 ³⁵; i l'IL·LUSTRÍSSIM P. FRANCESC VILARDELL, de Barcelona, superior, rector i professor d'àrab molts anys a Damasc, nomenat al 8 de març de 1839 Vicari general de l'Orde a Espanya, després Bisbe titular de Filipos, Vicari Apostòlic d'Alepo per al Ritu Llatí, Delegat Apostòlic per als Maronites i Visitador Apostòlic per als Caldeus: havia estat també catedràtic d'àrab a Roma, i escriví en aquest idioma un tractat sobre els sagraments i un Compendi dels ritus orientals i hi traduí unes poques o moltes obres de Sant Lligori; acabà la seva carrera mortal a Beirut als 19 de juny de 1852 ³⁶; el P. MARIAN VILARDELL, germà del nostre Il·lustríssim P. Francesc, estigué de Missioner a Terra Santa, de l'any 1825 fins al 1856, predicava en llengua àrabica millor que en català. Morí al gener de 1878 o poc abans, essent Penitencier de la Catedral metropolitana de Tarragona ³⁷.

A la Custòdia de Terra Santa pertanyia el P. Josep Sabater, de Tarragona, primer Prefecte de les Missions del Marroc i fundador de la Casa-Missió de Tetuan. Vuit anys féu estatge, i tres d'ells de

³² P. RAFAEL SANS, *Apuntes de una visita a Tierra Santa*, p. 64, Barcelona, 1873.

³³ P. LLEONARD LEMMENS, *Biblioteca... della Terra Santa*, nuova serie, t. II, pp. 252, 276.

³⁴ *Revista Franciscana*, any 1885, pp. 111-112.

³⁵ *Prospectus locorum et religiosorum Ordinis Minorum... Terra Sanctae*, p. 4, any 1868.—P. SAMUEL, *España en Tierra Santa*, p. 274 i nota 1.—*Necrologium Fratrum Minorum Provinciae Cathalauniae*.

³⁶ P. SAMUEL EIJÁN, *España en Tierra Santa*, pp. 214-215.—*Biografía eclesiástica*, t. XXX, p. 295.

³⁷ *Revista Franciscana*, any 1878, p. 28.

rector a Damasc. De seguida la Comissaria li encarregà l'ensenyança de l'àrab al Col·legi de Missions de Priego, on residí fins al maig de 1859 arribà a la Casa-Missió de Tànger ell i els seus companys del llavors recentment fundat Col·legi de Missioners de Priego. Tres mesos escassos pogueren estar a Tànger. En declarar el Govern d'Espanya la guerra al Marroc, obligà tots els espanyols a passar a Algecires; però, en acabat, el Govern accedint als desigs dels nostres Missioners els permeté d'anar a Ceuta al servei espiritual i material dels malalts en els hospitals. Signada la pau pel tractat de Tetuan, tornaren a Tànger els Pares Missioners. Al 5 de febrer de 1860, l'exèrcit espanyol entrà gloriós a Tetuan, i allà s'adreçà el P. Sabater, Prefecte de les Missions per celebrar el triomf dels nostres soldats, essent el fruit de la seva jornada la transformació d'un temple i casa musulmans en església i casa de la Missió catòlica. Al 13 d'abril d'aquest mateix any moria a Tetuan en la seva Casa-Missió el nostre il·lustre Missioner català, primer Prefecte del Marroc ³⁸.

Del nombrós estol de Religiosos de la Província de Catalunya que en el segle passat emprengueren volada cap a les platges del Perú i es consagraren allí a la feina de fèrvid apostolat, només en citarem quatre com a figures cabdals de missioners, que són els Pares FERRAN PALLARÈS, FRANCESC ESPOY, PERE GUAL i l'IL·LM. JOSEP M.ª MACIÀ. Cadascun d'ells forma ja legió. El P. Pallarès, de Reus, vestí l'hàbit a Sant Francesc de Barcelona al 5 de maig de 1831. Després de l'exclaustració, marxà ben aviat al Perú, al Col·legi d'Ocopa, del qual fou una de les més fermes columnes que hagi tingut en tots temps. Contribuí amb les seves dots l'activitat, bon sentit, saviesa i virtut a la perfecta reorganització d'aquell Col·legi, al gran increment del nombre dels seus Missioners i a l'obra segura de la seva consolidació. Al 14 de maig de 1845 el P. Pallarès que havia vingut d'Ocopa a Europa per reclutar operaris evangèlics, embarcava a Gènova amb dotze sacerdots, entre ells, el P. Gual, i set Religiosos més, part de llecs i part de donats. En aquesta expedició de Missioners s'endugué en una preciosa urna el cos de Sant Vidal, màrtir, que s'havia proporcionat a Roma, i que fou després col·locat a l'església del Col·legi d'Ocopa, on encara es venera. Fou Vice-Prefecte i guardià del Col·legi. El

³⁸ P. CASTELLANOS, *Historia de Marruecos*, pp. 646-647, tercera edició, Tànger.—*Revista Católica*, pp. 243-244, Barcelona, 1860, segona sèrie, t. VI.—*Eco Franciscano*, any XXIX, núm. 459, 15 d'octubre i 1er. de novembre (extraordinari) de 1912, pp. 725-726, 729, 736.

P. Ferran Pallarès escriví amb el P. Vicents Calvo la segona part de la *Història* de les Missions d'Ocopa, (Barcelona), 1883, llevat dels deu o dotze capítols darrers, afegits posteriorment. Morí a les Missions de Tarma (Perú) als 30 d'octubre de 1873 ³⁹. El P. Francesc Espoy, de Tarragona, company del venerable P. Josep Costes de la Portella a Amèlia (Itàlia), passà al Col·legi d'Ocopa, on fou mestre de novicis i cinc vegades guardià. Era un vertader pare de la Comunitat, estimadíssim de tots els religiosos, que el miraven com un sant. Els supervivents no es cansen de ponderar les dots i virtuts d'aquest religiós, qui donà la seva ànima al cel en el Col·legi d'Ocopa al 3 d'agost de 1896. ⁴⁰ El P. Pere Gual de Canet de Mar, home sapientíssim i exemplaríssim, professà a Girona al 5 d'abril de 1832. Després de l'exclaustració, emigrà a Itàlia, i d'allí se n'anà amb el P. Pallarès al Col·legi d'Ocopa, on fou elegit Guardià al 12 d'agost de 1849. El Col·legi d'Ocopa establí en 1852 un Hospici de Missions en el vell Convent dels Descalços extramurs de la ciutat de Lima, on posà de President el P. Gual. El Capítol General de Roma, de 1862, el nomenà Comissari General del Perú, i aleshores les Missions reberen gran impuls, datant d'aquella època la fundació dels Col·legis de Propaganda Fide del Cusco, Quito, Arequipa i Cajamarca i dels convents de Guayaquil i Ica. Fou igualment Visitador dels Convents del Perú, Xile, Equador, Nova Granada (Colòmbia) i Venezuela, Definidor General de l'Orde i preclaríssim escriptor, filòsof, teòleg i polemista. El govern peruà i l'Arquebisbe de Lima l'enviaren de Delegat al Concili Vaticà. Es, doncs, el P. Pere Gual una figura gegantina com pocs n'hi hagi. La seva obra és immensa en tots sentits. L'Ihm. P. Josep M.ª Macià, nat a Montroig al 13 de setembre de 1815, entrà de novici en el Convent de Sant Francesc de Barcelona al 8 de maig de 1832. A causa de la revolució de 1835 que l'hagué de trobar al Convent de Berga on fou destinat en acabat de professar per tal de fer els cursos de la filosofia, se'n marxà a Itàlia, i d'aquí, seguin l'exemple del P. Gual, 1853. El P. Macià és la joia més preada de la nostra antiga Província al Perú, mirall de tota santedat, pare i mestre dilectíssim de tots els Missioners de les terres peruanes, l'home de confiança de García

³⁹ *Arxiu Provincial Franciscà de Catalunya, Llibre de Filiacions.—Història de les Missions d'Ocopa*, II, pp. 40-41.—P. IZAGUIRRE, *Biografia del P. Macià*, pp. 49, 151-152.—*Necrologium*, 30 octubre.

⁴⁰ *Revista Franciscana*, any 1897, p. 100.

i el P. Gual, ànimes bessones, dues llumeneres de santedat i saviesa, foren els fonaments incommovibles de la gran expansió missionària i d'un reffloriment de vida cristiana en la gran nació peruana. El P. Bernardí Yzaguirre donà a la premsa un volum regular, on ens conta la vida meravellosa i santa del nostre il·lustríssim Missioner. Tots els qui sortosament visqueren amb ell, proclamen la seva prudència, dots de govern i santedat de vida. Morí en opinió de sant en el seu estimat Convent dels Descalços de Lima als 15 de gener de 1902.⁴¹

Remarquem ara, entre els nostres Missioners catalans de Bolívia del segle XIX els benemèrits Pares JOSEP CIURET, JOSEP COMAS, JOSEP PUIGDENGOLAS, JOSEP CORS i RAFAEL SANS. El P. Ciuret, l'heroic P. Ciuret, de Botarell (Tarragona), que prengué l'hàbit a Barcelona al 30 de setembre de 1833, passà en la desfeta del 35 a Itàlia, i més tard a Bolívia, al Col·legi Apostòlic de Tarija, on visqué quaranta anys, entre els salvatges en mig de grans treballs, sofriments i perills. Mai no volgué abandonar els seus estimats indis, malgrat que alguns salvatges l'amenaçaren de mort, li robaven tot, i arribaren fins a donar-li metzines i assetjar la Missió amb crits terribles de voler matar-lo. Pocs Missioners es trobaran com ell de tant de sacrifici, privacions, soledat i riscos de perdre la vida. Quin Missioner tan abnegat i tan ple d'amor apostòlic! Morí al Col·legi de la Paz (Bolívia) al 2 d'abril de 1889.⁴²

El P. Josep Cors, de Santa Coloma de Farnés, honorà en gran manera el Col·legi de Sucre amb la seva brillant actuació d'Apostòlic Missioner. En vigílies de l'extinció de la Província en 1835, estava el P. Cors de corista a Berga, d'on féu ruta cap a Itàlia, i ben prompte emprengué el viatge en direcció a Amèrica, arribà a Bolívia a l'agost de 1837 i s'ordenà a Sucre de sacerdot al cap de pocs mesos. Durant trenta sis anys continu exercí el seu ministeri apostòlic en les Missions indians dels *Guarayos*. Escriví en llengua guaraya un Catecisme, un Diccionari i Sermons. Es també d'ell una petita història de les Missions dels *Guarayos*. Morí al Col·legi de Sucre als 19 de l'any 1878.⁴³ El P. Mendizàbal, *Acción Franciscana en Sucre*, 1921, Sucre parla amb elogi dels Missioners catalans del Col·legi de Sucre, Pares

⁴¹ Hem tret aquestes dades del referit P. Izaguirre.

⁴² P. CIVEZZA, *Storia delle Missioni*, t. VIII-XI, pp. 393-394, on hom fa remarcar també com el P. Ciuret cridà força l'atenció dels bolivians respecte al gran profit que podrien treure de llur cacau, ametlles i cautxú.

⁴³ CIVEZZA, *Saggio de bibliografia*, p. 656.

JOSEP CORS, JAUME PADRÓ, de Cervera, i DIEGO VINENT, Guardià del Col·legi ⁴⁴. Cap a l'any 1820 treballaven en la conversió dels indis Guarayos els Pares catalans, del Col·legi de Tarata, MARIAN ROCAMORA, de Reus, NARCIS ARNAU, de Ripoll, i PERE DENTI, de Sant Andreu de Palomar ⁴⁵. El P. Josep Comas, de Camprodon, és dels Missioners de més relleu de la seva època. Entrà al noviciat de Girona als 24 de setembre de 1831. En esclatar la guerra del 35, s'adreçà a Bolívia. i allí, al Col·legi de la Paz, estigué de família quaranta vuit anys, i, en aquest temps, vint-i-cinc anys entre els salvatges. Ocupà per tres vegades el càrrec de Guardià del Col·legi, i fou Prefecte de les seves Missions ⁴⁶. La Província de Catalunya té a Bolívia un il·lustre màrtir en aquests temps i és el P. Josep Puigdemonges, anomenat l'Apòstol de l'Esquina Gran, el qual exposà generosament la seva vida per a la redempció de captius cristians i caigué víctima de la caritat sota les flexes dels indis Tobas als 14 d'abril de 1856 ⁴⁷. El celebradíssim P. Rafael Sans, de Reus, figura la més venerable del Col·legi de la Paz, Bolívia, per la seva virtut i ciència, que va passant a la història amb l'aureola dels Missioners de vida més apostòlica, té molt de la fesomia dels Pares Comajuncosa, Pallarès, Gual i Macià; fou Guardià del Col·legi de la Pau i Prefecte de les seves Missions. Definidor General i Comissari Visitador Apostòlic de la Província Seràfica de la Santíssima Trinitat de Xile. Es autor de "Mis memorias. Apuntes biográficos del R. P. Rafael Sans, de la Recoleta de la Paz..." i d'"Apuntes de una visita a Tierra Santa". La seva ànima, rica de mèrits, se'n volà al cel del Col·legi de la Pau estant als 18 d'agost de 1899 ⁴⁸.

Aquests són els fruits madurs i dolços de vida missionària que jo, sense gran esforç, he pogut haver del frondosíssim arbre de la Província Seràfica de Catalunya fins al segle XIX. Encara, en el segle actual, entre vius i difunts, compta la nostra Província vint-i-dos Missioners, un d'ells, el P. Antoni Cardona, Procurador General de Terra Santa, i un altre, P. Francesc Bernat, il·lustre màrtir de Crist

⁴⁴ *Archivo Ibero-Americano*, tom XVIII, pp. 130, 133.—*Necrologium*, 23 octubre.

⁴⁵ P. CARDÚS, *Las Misiones Franciscanas*, pp. 94-97, 100. Barcelona, 1886.

⁴⁶ *Revista Franciscana*, any 1886, p. 84.

⁴⁷ *Acta Ordinis Minorum*, 1909, p. 237.—*Necrologium*, 30 de novembre.

⁴⁸ *Arxiu Provincial Franciscà de Catalunya, Llibre de Filiacions*.—Portada d'"Apuntes de una visita a Tierra Santa".—*Archivo Ibero-Americano*, t. VI, pp. 322, 331-332.—*Revista Franciscana*, any 1900, p. 100.

a Xina. El nombre de TRES CENTS TRETZE MISSIONERS i DE TANTES FIGURES MISSIONERES de valuosa importància diuen ben eloqüentment si la Província Franciscana de Catalunya no ha treballat de valent en favor de les Missions, i si els framenors catalans no han fet bona feina per posar en bon lloc el nom de llur beneïda terra.

FRA PERE SANAHUJA
o. f. m.

LA NOBLE METAFISICA

*A l'Il·lustre home de ciència
Dr. August Pi i Sunyer*

I

DIES enrera donàrem una conferència, amb el títol de "Crítica de la vida". No vaig poder sentir-la, tot i que aquest era el meu vehement desig, i em vaig haver de contentar amb els extractes de la premsa, que reco·llí com tota cosa de preu. Em permetreu que hi posi una nota marginal, que no significa altra cosa que un homenatge a la vostra personalitat, eminent entre els homes de ciència de casa nostra. Senyor, vós enriqueu i avalueu el nostre patrimoni pairal; creant valors és com ens fem grans.

La vostra conferència, tot i que la conec a través dels documents indirectes, la trobo meravellosa per la documentació, comprensió i "crítica" del problema; els seus termes resten clarament precisos però la solució no l'aventureu, puix és un misteri. Es a dir que vós ens ensenyeu que hi ha misteris, vós ens ensenyeu la humilitat de creure que hi ha misteris. Si, senyor, també hò crec i crec que hi ha misteris fins en la biologia, que sempre haurem d'acatar com a misteris.

Bé, senyor, us diré de bon començament que no intento glossar ni molt menys discutir la més lleu afirmació vostra. Sols prenent peu de la vostra conferència intento desgranar un xic, segons permeten els meus pobres cabals, la qüestió metafísica. A la metafísica se li ha donat el significat de suprasensible, d'inconegut, d'allò que per la ciència experimental resulta misteri. D'altres han tractat la metafísica gairebé de bruixa, tan espantable per a les intel·ligències com la bruixa i com la bruixa, tan fantàstica. La Metafísica és menyspreada perquè se la considera irreal, no se la pot mesurar amb el metre i el compàs.

Bé, primer de tot haig de dir que la Metafísica no és una elucubració medieval—d'aquella Edat mitjana tan bonyeguda dels cops-

de-puny que ha rebut—, ni tan sols és una troballa de la filosofia cristiana, sinó que l'han establerta no pas menys que els eterns mestres de l'humanisme, els hel·lens. La filosofia cristiana se l'ha feta seva perquè encaixava bé amb la seva ideologia, perquè trobava en la Metafísica una profunda veritat, com tot el que és profundament humà. El geni grec és privilegiat, considera les realitats amb què conviu, però no s'hi perd; fi com és, arriba a la llei, a les darreres lleis que abarquen tots els éssers, i el formular aquestes lleis és la seva ciència metafísica. Tal vegada si en l'hora àurea de la nació hel·lènica haguessin estat més avançades les ciències positives, el geni grec hauria conreat amb èxit la ciència física; és possible, però crec que no hauria deixat de conrear amb preferència la ciència metafísica, i ho crec perquè existeix la física i quelcom més que la física, i en aquest "quelcom" escau de ple el tarannà hel·lènic. Aquest "quelcom" són les lleis que presideixen l'ésser, l'existir i l'operar dels objectes físics, lleis que presideixen l'ésser, l'existir i l'operar de tota altra entitat, lleis universals, les primeres, i les supremes que governen l'existència dels éssers; lleis eternes, indefectibles, tal que l'entitat deixarà d'ésser entitat abans de trencar-se aquestes lleis que són la metafísica. Els hel·lens eren aptíssims per a aquesta ciència universalitzadora. El geni hel·lènic és teoritzant, lleument o millor ponderadament idealista, és eminentment espiritual i per això és tan humà; al grec li cal el seu element, com el cercà i el trobà.

L'objecte científic de la Metafísica és la física, és el metre i el compàs, però no és aquest tot el seu objecte científic; la Metafísica té un objecte més ample o millor més alt; la Metafísica és universal, i el metre i el compàs entren en la Metafísica en quant el particular entra en l'universal en certa de manera com la botànica entra en la biologia. La Metafísica no contradiu la física, és superior a la física.

La ciència experimental, perquè és més palpable se la creu més certa; sí, senyor, és certa i satisfà l'enginy humà, però no té el monopoli de la certesa ni de les preferències sàvies, no és la única ciència humana, ni molt menys la ciència eminent de la raó humana. Per aquesta raó estic segur que cap home conreador de qualsevulla ciència física no acaba d'estar satisfet del seu món; veureu com s'esquitlla, mira i veu més món i fa filosofia. Aquesta és una gran sort i un greu perill; sort, perquè significa la naturalesa superior de l'esperit el qual si sent neguits més alts, estimarà també realitats més altes; i és un greu perill, perquè l'home de ciència positiva filosofarà amb mè-

todes que no són els propis de la filosofia, o més ben dit, no sabrà situar-se en l'objecte propi de la filosofia, hi haurà el perill de la incomprensió i acabarà tornant a casa seva, per a no voler-ne sortir, bo i blasmant de buida la regió de més amunt que li ha estat incompresa. Aquesta, cregueu que és una crua experiència. Malgrat tot, aquest fet vol dir que la física no és la única ciència humana. Som esperit, i l'esperit té la facultat de la intel·ligència i la intel·ligència té la funció d'universalitzar, funció genuïnament intel·lectual, espiritual, que no trobem en cap més energètica orgànica i menys inorgànica; per això diem que l'esperit és immaterial. L'esperit, posant una comparació que com totes les comparacions és prou inexacta, és com la matèria gasosa: amb violència se la inclou en un recipient, la seva naturalesa és eixamplar-se, estendre's, envair. L'intel·lecte humà difícilment es redueix a la concepció de la física, per naturalesa s'estén, envaeix totes les realitats, es fa universal i a mida que més s'eixampla és més universal fins que arriba a les lleis últimes universalíssimes.

En resum: l'esperit universalitza, la ciència universal és la Metafísica, la Metafísica ha estat formada pel geni grec. La Metafísica és el tresor més preat que els hellens han legat perennament a la humanitat.

II

Hora és ja de precisar el mètode i l'objecte de la Metafísica:

El mètode és racional, és mètode rigorosament científic: observació, inducció o establir la llei, deducció. Aquest és el mètode de tota ciència; ara el què diferencia la Metafísica de tota altra ciència és el seu objecte.

L'objecte de la Metafísica són tots els objectes observables, però des d'aquest punt de mira únic: observació dels objectes existents, en "allò que tenen de comú". Així despullarem les notes particulars dels éssers i trobarem les lleis que són generals als éssers, o millor les lleis que són *Universals*, que aquest és el nom tècnic en Metafísica.

Les dades de la ciència metafísica. D'aquest mètode científic i d'aquest objecte peculiar de la ciència metafísica, quines dades científiques en treurem? Ja he dit: lleis universals, i particularment la llei universalíssima "la llei de la casualitat". La Metafísica té d'altres problemes universals, però aquest és el què més interessa a la ciència positiva. La llei de la casualitat és l'ànima de la Metafísica

i també de la filosofia; la casualitat és el rovell d'ou de la filosofia. La Metafísica afirma que la casualitat en tot ésser és quàdruple: la causa eficient i la final (element extrínsec de l'ésser) la causa material i la formal (element intrínsec). Per exemple, la casualitat d'una estàtua: la causa eficient és l'artista, el qual té el seu fi en l'elaboració de l'estàtua, i aquesta finalitat és la causa final; ací tenim l'element extrínsec de l'estàtua. La causa material és l'element de què és constitueix l'ésser, en el nostre cas, el marbre, i per últim la causa formal, la qual constitueix la estàtua tal com és, en el nostre cas és la plasmació de la idea artística. Ací tenim l'element intrínsec de l'estàtua. Totes les altres qüestions són incidentals a la quàdruple causalitat Metafísica. Reparem com aquesta casualitat abarca tot l'ésser, l'element intrínsec i extrínsec, l'ésser, l'existir i l'operat, l'essència i l'existència de l'ésser.

Per últim: la deducció científica de la Metafísica. Tenim l'observació i la inducció de la llei en la Metafísica. Ara ve la deducció de la llei. La primera deducció és la filosofia aplicada al cosmos, o a la psique, deducció immediata de la Metafísica; a mida que anem davallant anirem precisant les ciències que encara que hom no ho vulgui, o no se n'adoni, són formades per la Metafísica. "La Metafísica crea les ciències" cercant llur causalitat, les constitueix i les governa totes: la psicologia, la jurídica, la història, la biologia, la física, la química, fins la política i fins la vida pràctica dels humans. La llei de la causalitat és una avinguda magnífica que ens mena als peus de la Divinitat. En la vida corrent, també intervé la llei de causalitat: Transitant pels tramvies de la Capital, si escolteu les converses de la gent—és impolit, certament, però és disculpable per les ganes d'observació—observareu com la vida, fins la vida efímera és un joc malabàric de la causalitat, fins he sentit sonar algun cop la paraula "causa"; ara que el problema està en comprendre l'amplitud o extensió de les causes que juguen paper en la vida i en la ciència. Vós mateix, senyor, quan fèieu la conferència, seguíeu una rigorosa llei metafísica i penseu que això era un dels motius que us la feia més admirable.—Aquesta és una brevíssima síntesi de la Metafísica.

La Metafísica no és, doncs, cap ciència concreta, és la ciència de les ciències, la ciència que abarca tots els objectes que constitueixen les ciències concretes, però els abarca en allò que tenen de llei universal. La Metafísica no contradiu les ciències experimentals els és superior, ella les fa ciència, perquè sense Metafísica no hi ha ciència.

Molt sovint llegim en articles del positivisme que els experiments positius són sorprenents, però no tenen la ciència positiva construïda. No dubteu que aquesta és la crisi: crisi de la Metafísica, menyspreada per desconeiguda. En una paraula, la Metafísica és la resposta suprema d'aquest "Per què?" que tenim gravat en el nostre inquiet intel·lecte.

Entenguem bé: la Metafísica no és un ésser físic concret, la Metafísica és la llei que governa l'ésser, la Metafísica no és l'essència que constitueix el misteri de la vida, però la Metafísica dirigeix la descoberta d'aquest misteri i dirigeix l'ésser i l'operar d'aquest misteri, la meravella de la vida, que si tenim ulls plorarem davant la seva grandesa i... adorarem l'Intel·lecte que sap i pot fer meravelles. Cal aquest aclariment de la ciència metafísica, car crec que és crític i equivoc, i ha causat la incomprensió que molts homes de ciència senten vers la Metafísica.

I prou, no considereu a l'extensió d'aquest article major de la que hauria volgut, com una pretensió. Perdoneu el meu atreviment; vós sou una personalitat robusta i un servidor sóc i seré inèdit. No he escrit un treball d'estudi, no m'hi hauria atrevit; he escrit un simple article de divulgació, el qual ja permet certa frivolitat.

Els intel·lectes que han circumscrit el seu talent a les ciències positives és un xic difícil que arribin a comprendre l'abast de la ciència metafísica. Però, almenys, pensin que hi ha esperits que admiren la noble Metafísica com l'àguila que aleteja damunt els ocells que volen ran de terra.

P. RAFAEL DE MATARÓ

o. m. c.

EL CONSOLAT DE PERELLOS

DELS Grans Mestres catalans de Malta, el record dels quals tan bellament ha evocat En Nicolau d'Olwer en el seu admirable llibre "El Pont de la Mar blava", Ramon de Perellós i Rocafull no sols deixà memòria important del seu govern pels seus actes esforçats, per les grans obres de defensa de la illa, que, continuant i completant les ja construïdes per Nicolau Cotoner i altres predecessors, féu bastir, així com per la magnificència decorativa amb què embellí el Palau i l'Església capitular de La Valetta, sinó també pel remarcable codi de legislació marítima que promulgà l'any mateix de la seva elevació a la dignitat suprema de l'Orde de Sant Joan.

Pardessus, en el volum VI de la seva excellent "Collection des lois maritimes antérieures au xviiie siècle", va publicar per primera vegada aquest codi maltès, conegut generalment en la història del dret marítim amb el nom de "Consulat de Perellós". Val la pena de presentar algunes indicacions respecte d'aquesta important pragmàtica i de situar-la adequadament, esmentant els seus antecedents.

Fins a 1530, any en el qual l'Emperador Carles V donà Malta als cavallers de Sant Joan de Jerusalem, tenien vigència a la illa les mateixes lleis que regien a Sicília; des d'aquell moment, però, havia d'anar deixant d'ésser així. La legislació dels Grans Mestres començà llavors a Malta. En 1556, el Gran Mestre Huc Loubeux Verdela féu publicar una compilació de les lleis i constitucions pragmàtiques de la illa ("Leggi e costituzioni prammaticali dell'isolà di Malta"), la qual fou impresa aquell any a Roma i reproduïda després altres vegades. Aquesta recompilació no es referia a dret mercantil marítim; solament contenia disposicions relatives a la marina militar. En canvi, en el recull legal publicat en 1640 per ordre del Gran Mestre M. J. Pau Lascaris de Castallar ("Legum seu statutorum municipalium insulae Melitae nova editio") es troben ja normes relatives a la marina mercant.

Del dia primer de setembre de 1697 està datada la promulgació de la pragmàtica del Gran Mestre Perellós que és objecte d'aquest article. Aquesta pragmàtica, diu Desjardins, és de molt la més im-

portant. És una ordinació metòdica, determinada per l'establiment d'una jurisdicció consular que havia de jutjar sumàriament els litigis marítims i que contenia també la regulació d'un cert nombre de matèries marítimes. Bo i ésser immediatament esmenat per una ordinació del 12 del propi mes de setembre del mateix any 1697, i gairebé substituït en el primer quart del segle següent per un codi promulgat el 5 de setembre de 1723 pel Gran Mestre Antoni Manuel de Vilhena, el "Consolat de Perellós" era encara considerat a mig segle XIX, a Malta mateix, com un dels elements constitutius del dret comercial maltès ¹.

El "Consolat de Perellós", no pas molt extens, però ben estructurat, va encapçalat amb un preàmbul i està distribuït metòdicament en set parts. "Llavors que per la gràcia de Déu—diu Perellós en el preàmbul de la seva pragmàtica—vam ésser enlairat a la dignitat de Gran Mestre i de príncep d'aquesta illa, els nostres primers pensaments varen adreçar-se a la prosperitat dels nostres súbdits; i considerant que la podríem afavorir amb l'erecció d'un Consolat de Mar en el qual, amb estalvi de despeses i de temps, poguessin ésser resoltes i decidides les qüestions i controvèrsies relatives a tota mena d'affers marítims, varem determinar de fer algunes ordinacions i lleis, estimades necessàries per a l'increment i la conservació del comerç. Amb aquest objecte, varem ordenar que fossin examinades les constitucions publicades en altres Consolats, a fi d'escollir-ne el que creguéssim més apropiat, bo i ajuntant-hi allò que fos més convenient a les necessitats del país."

Que la pragmàtica de Perellós, en diversos articles, va inspirarse en els "Capítols del Consolat de Mar de Messina" i que en algun d'ells hi fa expressa referència, és cosa que ja va indicar Pardessus i que ara modernament ha posat també particularment de relleu l'erudit italià L. Genuardi ². Aquest, per altra banda, ha demostrat que una bona part de la legislació marítima messinesa deriva de les consuetuds, capítols i ordinacions catalanes de dret marítim; i que, particularment, el sistema processal era adaptació de l'ordre judiciari del Consolat de València. El "Consolat de Perellós" té, doncs, en conjunt, un origen remot català. És sabut, demés, per un article del codi maltès de 1723 que la compilació catalana del "Consolat de

¹ DESJARDINS, *Introduction historique a l'étude du Droit commercial maritime*.

² GENUARDI, *Il libro dei Capitoli della Corte del Consolato di Mare di Messina*, (Palerm, 1924).

Mar" o "Llibre de les Consuetuds marítimes de Barcelona" tenia llavors aplicació a l'illa de Malta; l'article 31 del capítol primer del títol XXVIII de l'alludit codi del Gran Mestre Antoni Manuel de Vilhena diu que en els casos no previstos en ell ni en les altres lleis promulgades pels Grans Mestres, el tribunal mercantil del Consolat de Mar maltès hauria de judicar segons les regles establertes en el Consolat de Mar de Barcelona i de la ciutat de Messina.

El títol primer de la pragmàtica de Perellós tracta de la constitució del tribunal mercantil del Consolat, de les persones que l'integren, de la forma d'elecció dels còsols i de la durada de llur funció, del lloc on han d'exercir la jurisdicció i de la competència i obligacions que els incumbeixen, del jutge assessor i del canceller o actuari del Consolat. El títol segon es refereix a la manera de procedir i de judicar en l'indicat tribunal, de les recusacions possibles i de l'execució de les sentències; és en el capítol 23 d'aquest títol on està prescrit que com a dret subsidiari serveixin les disposicions del Consolat de Mar de Messina, ço que, com hem vist ja ara mateix, l'article 31 del capítol primer del títol XXVIII del codi maltès de 1723 va ampliar amb la expressa referència (preferent, sens dubte, per la precedència en la indicació) del Consolat de Mar de Barcelona. El títol tercer conté regles relatives als capitans i patrons de naus, determinant llur obligacions i llurs facultats i establint sancions per a llurs mancaments. El títol quart és dedicat a l'escrivà que obligatòriament ha de portar tot vaixell; reglamenta les seves condicions, la manera com ha d'ésser nomenat i la forma del seu jurament, els deures principals de l'exercici del seu càrrec i les penalitats en què incorreria en cas de manament. El títol cinquè es refereix al pilot, al nauxer i al guardià. El títol sisè s'ocupa dels mariners. El setè tracta del noliejament de la nau. Tal és l'estructura i el contingut essencial del "Consolat de Perellós", en el qual el sentit ancestral de la jurisprudència marítima catalana de l'Edat Mitjana tingué encara a les darreries del segle XVII una nova i interessant manifestació en benefici del comerç d'una de les illes del nostre mar Mediterrani.

F. VALLS-TABERNER

LES BELLES LLETRES

LA MEVA POESIA

ANTECEDENTS HISTÒRICO-PSICOLÒGICS

La meva mare us contaria que, quan jo tenia dos anys, aimava de tocar un violí de fira, al braç d'ella, tot fixant-me acuradament, per imitar-los, en la tasca dels orbs violinistes de la Plaça Reial. I que, petit petit, quan ella em duia a missa, jo tenia un interès abocat per tots els retalls de l'espectacle litúrgic.

Ja al fons de les reminiscències, puc refer-me la visió d'un gripau que botia en una cambra, lligat per una pota, que el meu pare havia dut a casa amb la incomprendible intenció de fer-m'hi jugar.

A sis anys, per pròpia iniciativa, recitava de memòria, amb més entusiasme que intel·lecció, uns suggestius pentasilabs de José Selgas titulats *La Infancia*.

Entre els companys i els mestres de l'escola, i en mig dels altres escolans d'una escolania (com després gairebé a tot arreu), jo era la criatura irrisòria i vexada.

El trasllat de casa, del carrer de Valldonzella a Sans, quan jo tenia vuit anys, fou un trasllat que encara sento. D'una penombra dolça de pis pobre, vaig passar a la llum i a l'amplària d'una planta baixa amb eixida. Els corrents de somni que fluïen de mi a l'ambient i de l'ambient a mi, l'íntima atmosfera on es congriaven les imatges immaterials del gaudi, havien estat reemplaçats violentament per una utilitat que la meva apetència d'utilitat no comprenia.

(M'he estès potser massa en aquest punt... a posta, per començar a preparar l'explicació del meu concepte de la bellesa.)

Em complaïa a declamar els versos dels llibres de lectura i a imitar els oradors. Recitava l'*Oda a Barcelona* d'En Verdaguer amb la mateixa passió amb què ara ho faria. D'aquí, del meu gust de la declamació, procedeix la meva vocació poètica.

CAOTISME LIRIC

Cal destriar una nosa en la creació dels meus poemes: el caotisme.

Aquell entusiasme primari amb què em deportava declamant, esdevingué doblat d'una pruija cerebralista excitada amb la lectura de Carner i López-Picó, la poesia dels quals no entenia, per bé que n'era corprès entre reflexos i ressons imponderables.

Pels volts dels disset anys, feia una poesia tota caòtica, producte de la cobejança creativa combinada amb les influències de la meua manera monstruosa i abstracta d'interpretar les lectures.

Una conferència de l'ultraista castellà Pérez-Domènech, i diversos espècimens de poesia d'avantguarda, m'iniciaren en una expressió pròpia de la meua personalitat lírica.

Orientada i envigorida la meua vocació poètica, resolent-se i depurant-se a través de moltes provatures, gosaré a dir que la meua lírica ha aconseguit algunes fórmules d'expressió satisfactòries.

Però la nosa no és extingida. Com el vici, perill constant de la virtut, la visió emocionada deforma a l'atzar un fragment de vida poètica.

A vegades, aquest caos, que podria dir que és fill del meu cor— de l'avenc del meu cor—, revesteix les aparences fallacioses d'una imatgeria brillant, d'una música dissolvent i suggestiva. A vegades, és una sola paraula inconnexa, bandejable, arrossegada per un ritme en l'ímpetu de torrent de la creació.

Insistiré a reportar-me a l'afecte amb què deia els alexandrins de l'*Oda a Barcelona*. Doncs bé, després de molt temps de no haver-hi tornat, però amb l'ànima xopa d'essències verdaguerianes, i amb el motiu *segle* (del vers inoblidable: *gavines blanquinoses que el vent del segle acosta*, seguit del no menys inoblidable: *perquè amb tes ales d'àliga les portis a volar*, amb la paraula *segle*, motiu dominant a la superfície del subconscient, vaig escriure en el meu *Impromptu a Sant Martí de Provençals*, endut d'un arravatament líric:

*Ja tornaré a la carretera blanca
on els autos i els segles fan núvols a l'atzur.*

Un amor d'absolut volia donar-se a tota braça. Després ja podia morir un excés de zel.

Jo he heretat el foc dionisiac del meu pare i la sang apolinia de la meua mare.

Aquesta constatació que m'ha vagat de fer, declarada, ja implícita en algunes al·lusions del primer capítol d'aquest assaig, m'excusa

sa d'explicar accidents típics de la meua poesia, tals com la incoherència, la discontinuïtat; la solució justa, certs matisos dolços.

Tornem a la crítica del caotisme. Aquest cop aplicada a un experiment: la manifestació libèrrima de la sensibilitat.

Les meves inèdites *Divagacions* presenten aquest caràcter llibèrrim o llibertí en la mesura de mes naturals possibilitats.

Heus ací el que són les *Divagacions*:

1er. Anotació objectiva substantiva.

2on. Imatges de sensacions.

3er. Imatges de pensaments.

4art. Orquestració d'elements diversos: imatge virolada de la poliformitat—apetència i desgana—de la vida.

5è. Imatge absurda intuïda amb un entusiasme típicament líric, juntament amb la melodia i el ritme dels versos que resolen la frase musical de l'estrofa (Caotisme) ¹.

6è. Expressió emocionada de records i pressentiments.

7è. Al·literations-imatges.

8è. Poesia de l'horror.

9è. Imatge absurda conscient, plasmada amb goig no gens sàdic (Caotisme, malgrat tot) ².

10è. Expressió arbitrària, traduïnt estats de gran melancolia, sense altre estímul ni coacció que el vers (Caotisme) ³.

11è. Il·lusionisme.

La llum glaçada i tèrbola, les ràfegues enlluernadores de mons inefables, de tota mena de somnis i pesombres, que cristallitzen imperfectament en poesia, són sol·licitacions ultrahumanes de la sensibilitat que només un poeta molt pur, amb una gran assimilació divina, podria agafar i resoldre diàfanament.

L'expressió de l'absolut—cal dir-ho?—és la meua aspiració inevitable.

Si jo fos un poeta perfecte, el caotisme, aquest or primari, sofriria la líquefacció i el modelament de l'expressió diàfana i feliç.

Ara bé, jo crec notablement profitosa la filmació lírica dels pols de la bellesa, d'aquests estats de difícil sortida expressiva, d'angüio-

¹ ...mentre en aigües molt pulcres es fílen les banderes... (Divagació primera.)

² ...fet de roses el teu cabell negre... (Divagació quarta.)

³ El raig de llum amb pols d'un bosc de lliris rossos—matineja en mon fred de focus fotogràfic.—Els oboens melliflus, com rossinyols d'arboços,—baraten per ci-reres mon plor d'horror del tràfic.—Les almorrdtxes tintes roses llumyanes eres—con-tenen ranciesa de sol... etc. (Divagació tretzena)

sa comunicació, perquè transparenten les zones més profundes de l'ànima, a les quals convé d'aguaitar.

La bellesa no és exclusivament el vestiarí verd i blau que la majoria admiren. La poesia, com l'art, no és precisament "la idolatria del paisatge". (Nota particular: cap motiu de poesia naturista no incita gens el meu afecte.) La poesia són *les maneres* de la reacció del poeta. Per tant, lleialment, no he renunciat a formular impressions desballestades.

INFLUENCIES

De concepte, de mecanisme i d'esperit: així classificaria jo les influències.

Ja hem vist de quina estranya manera fou involucrat el concepte *segle* verdaguerià en l'alexandrí, verdaguerià també, d'una petita oda meva.

He pres de Verdaguer els conceptes *rossinyol* (com En Carner), *àliga* (que jo he transformat en *àguila*), *brèvol*, *nin*. I m'he fet meus també els conceptes de la poesia carneriana *anell*, *cantarella*, *agemolit*, *fredolica*.

En aquest vers, del meu, ja esmentat i al·ludit encara, *Impromptu a Sant Martí de Provençals*,

Ja tornaré a la carretera blanca,

el crític documentat evocaria la blancor de la carretera del Pascoli. Però ningú no *veuria*, en els versos del mateix poema:

*Als teus afores bruns, raval de l'alba,
jo hi aniria a somnià en l'amor,*

una similitud profunda amb aquells versos mercedaris del mestre Carner:

*Amb el teu hàbit blanc de catalana
passa pel món, fes-lo tornar serè.*

I cal dir que jo vaig concebre els meus versos absent del record de les lectures. Però, com en el cas del *segle* verdaguerià, el meu subconscient estava treballat per la música d'altri.

De tres grans poetes he rebut influències d'esperit: Verdaguer, Carner i Rubén Darío. D'altres poetes m'han influït, però no amb la intensitat d'aquells.

L'Himne a l'Esperit Sant té una certa afinitat amb *La Cartuja*. I l'*Oda al cirabotes*, sense assemblar-se concretament a cap poema rubenià, té coses de Rubén. Ja el ritme, el contrast pintoresc, la nota insòlita, la plàstica prima de la paraula, el cosmopolitisme, les llüissors agudes de tendresa, tot això són característiques del gran líric universal de llengua castellana.

La influència de Verdaguer, absoluta en una època adolescent, morta, es pot dir que no és el caràcter, sinó la sang de la meva poesia.

Carner encara m'influeix. I em plau i m'honora de constatar fines analogies de sensibilitat entre ell i jo.

SEBASTIA SANCHEZ-JUAN

(Seguirà.)

DOS PAISATGES

DE PROVENÇA A TARRAGONA

UN dia passava en tren per aquell tros de plana provençalenca que la solellada i les aures del golf de Lió, es disputen alhora per a massegar-la. Era a punta de dia, i havíem deixat Arles enrera. El sol era a penes una insinuació ataronjada en l'oritzó boirós. Els viatgers, per bé que tots una mica ensunyats, començàvem a sentir com una frisança i un anhel de clarors. La nit havia estat molt llarga, tanmateix... I ens abocàvem tots adaleradament a les finestrelles.

Arles, com ja he dit, havia quedat enrera, i la terra per on passàvem aleshores, era molt rocosa i un sí és o no és desplaent als ulls. Ermots desolats, on les penyes mostraven ben al nu la duresa esquerpada de llurs caires. De tant en tant, un mas. Més enllà, tres o quatre oliveres...

Però el tren avança una mica més, i el paisatge sense perdre aquella austeritat tan marcada, canvià sensiblement d'aspecte. Començarem a veure xiprers en una extraordinària abundor. Rengleres i més rengleres d'aquests arbres, que es dreçaven ordenadament i simètrica, fins als límits que l'esguard podia atènyer. No sé si eren plantats a l'atzar, i si tenien assignada alguna útil missió, com per exemple, la de partionar els conreus, que ja se'n començaven de veure, també; però el cert és, que la seva visió, que la seva obscura verdor enigmàtica, em causaren un efecte difícilment exprimible, i més difícil encara d'oblidar.

D'altra banda, a mida que el cel s'aclaria, la llum ho inundava tot, fent eixir de tot arreu; com la vareta màgica dels contes; multitud d'espurnes de bellesa, que la mitja foscor ens havia amagat fins aleshores.

Quina insospitada frondositat no tenia ara, aquella Provença que tan àrida ens havia semblat de primer!...

Les oliveres, de més en més espesses i corpulentes, ombrajaven una plana que res no podia envejar, quan a verdor i ufana, a les més anomenades en aquest aspecte.

I no era això sol.

Aquella llum de què parlàvem, que flotava i s'expandia per tot com una daurada pluja de volianes, la percebíem també en l'horitzó llunyà, però molt més intensa, i com si diguéssim condensada en una sola ratlla espurnejant.

Ja endevineu que aquesta ratlla feta de llum i de blau, era el mar que ens havia acompanyat tota la nit, i que tot just aleshores, començava d'abandonar-nos.

Va passar de pressa una estona més.

I mentre el tren anava engolint com si res les distàncies, el mar que ja no era més que un reflex llunyaníssim, continuava enviant-nos les fortors de la seva alenada, i el brill atenuat de les seves blavors.

Ja era de dia quan arribàrem a Marsella.

* * *

D'aquelles terres de roques, i de salobre, i de verdors arrengrades a dret fil, d'aquelles terres que semblen més lliures que cap altra, ja que res no les oprimeix exclusivament, ni la xarxa d'una vegetació exuberant, ni la feixuguesa cante'luda dels penyals, traslladem-nos a unes altres que ens són més semblants i més acostades. El salt imaginari és considerable. De Provença, a la Tarragona imperial.

Tarragona, no pas en un *dematí de vent*, sinó en un dia de calma grossa, i de mar gusporejant.

Deu fer cosa d'un mes, hi passàrem unes curtes i aprofitadíssimes hores. Dic aprofitadíssimes, perquè a despit del temps tan breu de què disposàvem, vàrem poder assadollar els ulls de la visió d'aquella òptima herència, que Roma, generosa, va llegar als tarragonins.

L'aqüeducte envoltat de cimals clivellats d'eixutesa. La necròpolis descoberta en l'indret on és ara la fàbrica de tabacs. Els restes de la ciutat romana que van eixint de la fosca i de la pols, en la plaça de Corsini.

L'Arc de Barà, i la Torre del Escipions, els havien admirat ja en el camí d'anada. I al caient de la tarda, ens faltava veure només, la pedrera romana del Mèdol, cantada superbament per Carner, i d'on l'antiga Tarraco extreia la pedra per a les seves magnes construccions.

"Oh grans entranyes mudes, oh grans entranyes ertes"

Així comença solemnement el poema de Carner.

El seu primer vers, és una salve entusiasta—tan hiperbòlica com vulgüe, però d'un verisme líric, i d'una eloqüència, que fan tremir les arrels de la sensibilitat—a aquella verdor no pas esgarrifosa, però sí adolorida.

¿Us imagineu enllà dels segles, aquella munió d'homes, aquell formigueig d'esclaus—màquines de carn—exhaurint a cops de picot el ventre de la muntanya?...

Quan haguérem deixat el cotxe al peu del coster, allà on les oliveres claregen de gris les vores del camí de pujada, i em vaig trobar de cara a l'enorme fondària que l'home buida, i gonfla de verdors gloriores la natura, res més no vaig saber fer que dipositar el meu silenci feixuc de vertigen i d'admiració, al peu del silenci que omplia aquelles soledats torturades.

Tot m'entrava al cor pel camí dels ulls.

Un dels companys d'excursió, aleshores, va precisar el pensament de tots amb una frase justa.

—Això sembla un fossar de ciclops—digué.

I realment, és un fossar que els Atlants no haurien pas trobat indigne.

Ningú que no hagi vist el Mèdol, no pot fer-se càrrec de la immensitat d'aquell clos, cenyit a'hora d'eures i de roques, dins el qual creixen amb una atrevida ardidesa, els més bells xiprers del món. N'hi ha de totes mides, però tots són d'una alçada extraordinària. I en mig dels xiprers, que tenen tota una altra verdor que els de Provença, un pi tan alt com ells, i una rústega columna isolada, que sembla, (cap mot no hi ha tan contundent per a descriure-la, com aquest altre vers de Carner)

“una recança eterna que encara pren comiat”

Les lloances alternaven amb els períodes de silenci admiratiu. I és que, verament, és una cosa meravellosa, veure una realitat viva i actual, que no désmereix del record deixalla dels segles.

Quan ja partíem, la visió dolça de les oliveres, l'arbre del paisatge tarragoní, ens apaivagà, transformant-les en serenitat, les fervors de l'entusiasme.

De primer xiprers, després oliveres. Tot d'una, no massa lluny de la carretera, aparegué el mar que s'enfosquia amb un murmur com si cridés les barques allunyades.

I fou llavors, que el record de Provença em va zigzaguejar a dintre com un coet.

Segur, segur, que d'aquest record, el mar n'havia estat l'onda transmissora.

MARIA PERPINYA

LLIBRES & REVISTES

ELS LLIBRES

*En aquesta secció es faran
revisions crítiques de totes les
obres que ens siguin trameses en
doble exemplar.*

ENTRE ELS ISARDS I LA BOIRA, novel·la per Millàs-Raurell. - Biblioteca
"A tot vent". - Editorial Proa, Badalona, 1929.

Podríem, si fossim afectats a l'estudi detallat de les influències, dir que aquesta obra és l'encreuament de la bona novel·la rural, clàssica en la literatura catalana, amb la novel·la psico-patològica que, provinent de Rússia, s'ha escampat per tot el món. Això, naturalment, no és ni qualitat ni defecte, sinó solament una constatació. En el ram de les qualitats d'aquesta obra, hem de posar en primer lloc el magnífic estudi del procés de la bojeria de Biel, el protagonista, seguit pas a pas amb precisió i exactitud, i contat amb sobrietat i rectitud. Aquesta és la base de l'obra, i és ben ferma. Però ja sabem que en la novel·la moltes vegades, més que la idea central tenen importància els accidents, o sigui l'ambient i els personatges secundaris. Entre aquests, alguns són excel·lents, com el germà de la noia, que és viu i surt de les pàgines del llibre amb plena personalitat. Altres, en canvi estan englobats en l'ambient d'irrealitat que l'autor ha donat, potser voluntàriament, a la seva obra. I això els treu vida, i fa que manqui el contrast necessari a la figura anormal del protagonista. Tota l'obra està enfonsada en una mar d'angoixes que no sembla que hagués de submergir les vides dretes i sanes dels altres personatges. Però l'autor ho ha fet així. I això resulta en perjudici de la claredat i de la vitalitat de l'obra. La conclusió, aplanadora, i voluntàriament pessimista, és conseqüència d'aquell ambient enrarit, que no conté la veritat completa de les coses, i no pot en conseqüència semblar-nos un bocí de vida, sinó sempre una creació artificiosa, malgrat la qualitat ben valuosa del material psicològic.

Per què aquest afany de fer que les obres mostrin el pessimisme com si fos essencial a la vida? No ho sabem comprendre en autors equilibrats com Millàs-Raurell. La veritat no pot produir aquest resultat tèrbol. Cal un prejudici. I això és el que ens dol.

De totes maneres, l'autor entra amb bon peu en la producció novel·lística.
—MAURICI SERRAHIMA.

L'ART D'ENSENYAR BARCELONA, per *Myself*. - 1929.

Un fullet ben fet, de bon criteri i amb una orientació molt distingida, que ha de permetre a qui segueixi els seus consells de fer un bon paper en la tasca no sem-

pre fàcil de fer valer la ciutat als ulls d'un visitant. Els detalls són molt ben observats; el to de la ciutat i el del *cicerone* són la màxima preocupació de l'autor. Així per exemple ve a aconsellar, cas de portar forasters a un teatre o cinema, d'anar més guiat per la qualitat de la sala d'espectacle que per la de l'obra representada; i això és d'una magnífica exactitud: ningú no es preocupa d'una obra vista corrent món, i si en canvi de les sales que ha trobat en tal o qual banda.

Potser no sempre coincidiríem en absolut en tots els aspectes del seu criteri, però de totes maneres, moltes indicacions fan de molt bon aprofitar.

Posat a fer, podia l'autor haver donat orientació sobre una pila d'altres coses que no esmenta. Ell ja se'n justifica dient que allò no és una guia, sinó unes orientacions generals, modificables en cada cas. Així i tot, molt fàcilment podien fer-se més completes.

Alguna petita errada, com col·locar al carrer de Mercaders algunes cases del carrer de Moncada, i la repetició d'alguns dibuixos, que donen una impressió d'escassetat, són les tares que podríem esmentar. De totes maneres, dintre la seva modesta pretensió, l'obra és reeixida, i demostrativa d'un criteri delicat i segur.—MAURICI SERRAHIMA.

MODERNA VISIÓ DEL LUL·LISME, segons la ideologia dels neolul·listes hodierns, per Mossèn Joan Avinyó Andreu, prev. Barcelona, 1929.

Recordem amb fruïció entre les emocions de la nostre joventut l'interès amb què, de lluny estant, anàvem seguint la campanya de renaixença lul·lista que duia Mn. Salvador Bové, l'illustre i malaguanyat canonge de la Seu d'Urgell. Mn. Joan Avinyó, que bé pot anomenar-se el seu hereu, redueix en aquest llibret a cent pàgines la visió del lul·lisme, segons l'entenien els lul·listes hodierns, ço és, despullat de les seves complicacions geomètriques purament externes i exposat amb llenguatge científic general i àdhuc amb les fórmules filosòfiques de l'escola tornista. Aquesta és, si no l'hem entesa malament, la finalitat del llibre.

Cal dir que Mn. Avinyó hi reïx perfectament. Servem un record bastant viu de la nostra lectura del llibre de Mn. Bové *El sistema científico luliano*; la millor sens dubte de les seves obres. El llibret de Mn. Avinyó el supera en concisió, en concretesa i en acomodació a la mentalitat del lector actual. Es, doncs, un llibre d'utilitat indubtable.

Ara, fet l'elogi degut al llibre, hem de dir que no ens acabem de convèncer de la legitimitat de la segona part del procés intel·lectual lul·lià: del descens de l'enteniment. No sabem veure que en aquest descens l'enteniment humà faci altre que retrobar allò que ja havia trobat en l'ascens, perquè no veiem que pugui baixar per altre camí que aquell per què ha pujat. Si el coneixement que tenim de Déu no pot ésser altre—*in stata via*—que l'abstractiu deduït de la consideració de les creatures, aquestes no podran rebre, en baixar, altra llum que la que ja tenien abans, la que elles han projectat dins el nostre enteniment per fer-nos conèixer Déu. El coneixement de Déu en funció de les creatures no pot fer conèixer les creatures en funció de Déu. Per a això, caldria una ciència de Déu adquirida per altra via, la fe (Sant Bonaventura?), la intuïció, etc. Llavors s'afegiria una llum nova. En un mot, sense la intuïció de Déu, no veiem com el seu coneixement pugui afegir més llum al de les creatures que ens hi han dut.

Això sigui dit sense minva de l'elogi que l'obra expositora de Mn. Avinyó mereixerà a tot esperit filosòfic.—C. CARDÓ, prev.

CAMBÓ, per *Josep Pla*. Vol. II. Barcelona, 1929.

Aquest llibre té un valor superior al biogràfic i històric, que ja és gran: el valor de lliçó de seny polític.

Tot exposant—amb aquell estil de lira escumosa característic d'En Pla—la història detallada de la gènesi, desplegament i dissolució de la Solidaritat, servint de marc grandios a la figura del protagonista del llibre, hom va explicant-se més i més perfectament el nostre secular fracàs polític, i hom va adquirint la temença d'un fracàs perpetu, degut a la consubstancialitat de certs defectes amb la nostra ànima col·lectiva, els quals la priven de sentit polític, la primera facultat imprescindible en un poble per a existir.

L'esperit d'enveja i de rebentada poden ésser de decadència, i després de tot, essent morals, són guaribles. Però el radicalisme de no voler més que les solucions màximes en tot moment és defecte de visió i més difícilment esmenable. Poble que no sap veure que l'aspiració màxima només pot ésser servida per un seguit de satisfaccions anònimes i adaptades al medi i al moment, és poble condemnat a pidolar i a rebequejar perpètuament i a servir de carta a jugar en mans dels vius que saben alimentar el romanticisme amb fragments de realitat.

Sembla talment com si En Pla no s'hagués proposat altre que glossar aquesta idea en tot el seu llibre. El lector lliure de prejudicis en surt plenament reblert i convençut. Per això creiem que, a part altres utilitats, és llibre que haurien de llegir tots els catalans. Els serviria de manual perfecte del bon ciutadà i del home de seny.

Dues tares hi hem trobat que volem exposar amb tota franquesa. Primera: el to continuament apologètic—perfectament legítim i perfectament sincer—entendem que és perfectament antiestratègic. Una posició més alta, més irònica—passeu-me aquesta recaiguda momentània en el lèxic noucentista—li guanyaria més la confiança del lector, sobretot del qui no ha aconseguit aquell temps, i donés més eficàcia apologètica i educadora. Segona: certes caigudes en incorreccions gramaticals perfectament denunciades i esmentades no són de perdonar en un escriptor de públic tan extens com En Josep Pla, que, altrament, conceptuem com una de les primeres plomes de Catalunya i la primera en la tasca desencong'dora de l'idioma.—C. CARDÓ.

LA BÍBLIA. Il·lustració pels monjos de Montserrat. XXIII-I. EL GENESI, per *Dom Bonaventura Ubach*. Monestir de Montserrat, MCMXXIX

Ens trobem simplement davant d'una meravella. Tot el sagrat llibre del Gènesi, des de la Creació fins a la mort de Josep, resseguit punt per punt i il·lustrat amb tots els gravats que poden localitzar-ne i aclarir-ne el sentit. Mapes, fotografies de llocs, de monuments, d'animals, de plantes, d'objectes, de documents, tot acompanyat del text general i d'una explicació breu i exacta. Les pàgines parelles ocupades pel text i l'explicació, les senasses pels gravats, tot amb un estudi minuciós i directe, amb una profusió i amb un gust exquisit que és la joia dels ulls i el descans de l'esperit.

Les il·lustracions són de tres classes: geogràfiques, arqueològiques i folklòriques. En les geogràfiques es contenen mapes, i itineraris i fotografies de llocs. En casos dubtosos d'identificació d'un lloc o del traçat d'un itinerari, és indicat amb interrogants. Les arqueològiques representen ruïnes de ciutats o monuments citats al Gènesi, tipus de races, objectes, utensilis, abillaments i monuments. Les folklòriques són fotografies de costums dels temps bíblics sorpresos encara avui en aquelles poblacions dotades d'una força de conservació de tradicions verament admirable i que hom s'inclina a creure providencial. L'autor ens diu en el Prefaci que ha hagut de retenir-se molt i vèncer moltes temptacions per tal de servir la moderació que la severitat científica imposa. Això dóna idea de l'abundància de material recollit pel P. Ubach. Les fotografies són d'una perfecció insuperable i l'opulència de documents arreglats tots de primera mà per l'infatigable benedictí fa d'aquest volum una obra única no solament entre nosaltres, sinó en tot el món. No creiem que enlloc s'hagi intentat una obra d'aquesta envergadura, ni hi hagi elements per a fer-la. Quan estarà acabada serà un monument bíblic únic al món, imprescindible a tots els estudiosos de la Bíblia d'onsevilla que siguin i una glòria puríssima del nostre Monestir de Montserrat.

Segueixen al cos de l'obra tres taules i un mapa de la Palestina acomodats al Llibre del Gènesi de la Bíblia de Montserrat. Les taules són: primera, arguments del Gènesi i llur il·lustració; segona, procedència dels mapes, diagrames i figures; tercera, mapes, plantes i diagrames.

Tota congratulació al Monestir de Montserrat i al seu il·lustre fill P. Ubach. Ells realment fan viure la Bíblia entre nosaltres, fent-ne possible una lectura documentada i il·lustrada que equival a un viatge a través dels temps i dels llocs en què s'han desenrotllat les escenes contades en el Llibre dels llibres. I en els moments actuals, donar una importància científica i religiosa universal a la nostra llengua, és obra especialment oportuna, de la qual hem de felicitar-nos tots els qui l'estimem.—CARLES CARDÓ, prev.

LES REVISTES

Les reproduccions i reduccions d'articles d'altri fetes en aquesta secció, tenen només caràcter documental; la inserció d'elles no implica, doncs, conformitat plena amb llur contingut.

LA REVIVISCENCIA, per N. Busquets-Mollera, a "El Bon Pastor", desembre 1928.

El nostre ministeri pastoral ens porta, a l'exercir el càrrec en l'administració de sagraments, als dos extrems de la vida: la naixença i la mort.

Tots els sagraments han de conferir-se als vius—vius en el sentit biològic del mot—. I quantes vegades ens haurem trobat, en el ministeri a tractar, "un viu com si fos mort", és a dir, a deixar-lo sense confessió, donant-li solament l'extremunció i l'absolució condicionals, segons la doctrina de Ferreres ¹, i un baptisme també de condició als infants nou-nats ².

Els casos més corrents en què podem trobar-nos són:

a) En els naixements: quan la criatura no dona senyals de vida.
b) En les morts sobtoses, electrocussions, malalties de cor, traumatismes greus, etc.

c) En les malalties corrents, quan els que cuiden el malalt, per manca de ver-tadera instrucció religiosa, desconeixent l'eficàcia de l'Extremunció per a donar la sanitat a l'ànima i àdhuc al cos, negligeixen de cridar el sacerdot a temps; i so-len fer-ho a última hora: quan el malalt no pot donar-se compte de res, sols per poder ostentar en els avisos de defunció: "confortat amb els auxilis espirituals". Quantes vegades en aquests casos el sacerdot se'n va desolat, per no haver pogut donar altra cosa que uns sagraments condicionats, i la caritat d'una pregària a l'es-pona del llit!

En els casos a) i b), se solen emprar tots els mitjans que han esdevingut pràctics per a "retornar a la vida": la insuflació, les traccions rítmiques de la llen-gua, les friccions, inspiracions forçoses de líquids volàtils, etc. ³, amb què moltes vegades s'assoleix el retorn a la vida, principalment quan es tracta d'afogaments i eletrocussions (per corrent d'alta tensió que actua sobre el bulb raquial i no da-munt del cor, com les de baixa tensió). En aquests casos, el cor no ha cessat de ba-tre a l'instant, i tot i presentant el cos les aparences de mort, és possible una revi-falla, restablint el mecanisme de la respiració: practicant la respiració artificial, de la qual el ritme fàcilment es transformarà en respiració natural.

¹ *La muerte real y la muerte aparente*. Madrid, 1911.

² S. R. S. Off., 5. apr., 1713.

Rituale Rom., tit. II, cap. I; n. 20-21. Roma, 1925.

³ LABORDE, *Les tractions rythmées de la langue*. Paris, 1897.

En tots els casos, seria cosa molt útil de trobar un mètode per a comprovar la persistència de la vida en un cos calent o fred, o bé per contraposició, poder certificar la realitat de la mort. Sembla que fins ara no hi ha altre signe evident de tots els procediments de reviviscència. Dels altres senyals de mort: les reaccions de la mort que la putrefacció. Però aquest signe arriba tard: quan serien ineficaços sulfhídriques, les operades per les injeccions de fluorescina, l'activitat motriu provocada per la calor, la llum o l'electricitat, etc., alguns són difícils de practicar, i tots subjectes a induir-nos a engany ⁴.

En aquests últims temps, fa uns dos anys, s'ha preconitzat per alguns metges, un novell mètode, que en la pràctica ha recixit moltes vegades, no solament donant fe de la persistència de la vida en el suposat cadàver, sinó, ço que és més, arribant a donar casos de reviviscència, i això en nombre considerable.

Al dir reviviscència, cal no confondre aquesta amb el perllongament de la vida o retardament de la mort obtingut per diversos procediments o mitjans terapèutics: oxigen, injeccions pericàrdiques, i per diverses intervencions quirúrgiques d'última hora, sinó que ha d'entendre's la reviviscència un "tornar a la vida" més exactament, "una remanifestació de la vida en cossos tinguts per morts".

Exposarem la tècnica tal com la preconitza el P. Loiselet, doctor en medicina i catedràtic de Parasitologia a la Universitat Catòlica de Lille.

"Es comença per cercar en l'esternó (l'os llarg del mig de la costellada) el quart espai intercostal esquerre, això és, l'indret comprès entre la quarta i la quinta costella. Al ras de l'esternó, a l'esquerra, s'enfonsa perpendicularment a la pell una agulla llarga de sis centímetres (de quatre per a una criatura). Al començar, la pell és dura per a deixar-se foradar, després no tant. De nou se sent dessota de l'agulla una resistència ferma, però s'ha de continuar enfonsant-la en tota la seva llargària, fins que els sis o els quatre centímetres desapareguin. L'agulla s'és enfonsada fins al cor; mireu l'agulla, ni un moviment, ni una tremolor. Llavors s'adapta a l'extrem lliure de l'agulla la xeringueta plena d'un centímetre cúbic d'adrenalina (solució al mil·lèsim), i suaument es fa baixar el pistó. Mireu, tot just han passat uns segons de la injecció, i l'agulla que encara no ha estat treta de lloc, comença a moure's i a balancejar. El cor cerca novament la sang dels vasos. La vida és aquí! Per quant de temps? Potser per uns quants anys, potser per una hora. El fi és aconseguit: L'administració dels Sagraments pot fer-se amb tota certitud, i algunes vegades amb ple coneixement.

És, doncs, necessari per a això una agulla de quatre centímetres per a les criatures, i una de sis per als adults, una xeringueta d'un centímetre cúbic de capacitat, i alguns injectables d'adrenalina molt pura.

Per no tenir l'enuig de fer bullir les agulles i la xeringueta cada vegada, es podrà posar tot: xeringa i agulles dintre d'un flascó de coll ample i esmerilat que contingui èter: així es manté tot en estat d'esterilització és que l'èter pot suplir, en cas de necessitat, l'adrenalina. Si per un apressament, el sacerdot ha sortit de casa oblidant les ampolletes d'adrenalina, podrà injectar un centímetre cúbic d'èter en ple cor.

Jo no entraré en les raons fisiològiques que demostren que aquesta injecció intracàrdica és perfecta en tots sentits. Ens és suficient de saber que és completa-

⁴ BLANCH Y BENET, *El Criterio Católico en las Ciencias Médicas*, vol. VI. Barcelona, 1903; FERRERES, op. cit.; ICARD, *Le signe de la mort réelle*. París, 1905.

ment innòcua i sempre operadora. Demaneu al vostre metge que us en faci una prova, si teniu temença la primera vegada, i feu vosaltres després el que pugueu. Una sola vegada serà suficient. Ell es prestarà a fer-vos-la, puix que no es pot dir, ni davant dels tribunals, que això sigui exercici il·legal de la medicina. No hi ha cap dificultat" ⁵.

D'inconvenients, en la pràctica en trobarem de sobres. Consentiran les famílies la punció cardíaca dels seus? Cal tenir en compte que aquesta ha de fer-se amb una agulla de les més fines; però tot i posades les degudes precaucions, cas de receir, d'allargar-se uns instants les manifestacions externes de la vida no dirà la família que aqueixa operació és la causa de la mort?

Que parlessin els metges i diguessin en veritat, per què, en igualtat de malaltia, molts es moren en les famílies, mentre que d'altres són salvats en els hospitals, sinó perquè en aquests llocs (salvada la moral) poden aplicar-se els mètodes de la ciència amb tota racionalitat i sense oposició sistemàtica de part dels familiars.

Deixant totes aquestes dificultats que poden presentar-se en la pràctica, sentem que és cosa possible revifar un cos que ens sembla cadàver, mitjançant aquesta impulsio biològica de l'adrenalina.

Ara, aquí es presenta la qüestió canònica: És lícit al sacerdot de donar la injecció d'adrenalina?

Als principis de l'Església i en temps de persecució, hi havia una administració especial per a la cura dels malalts i per a subvenir a les altres misèries dels temps. Aquest ministeri estava confiat precisament als clergues diaques per als homes ⁶ i per a les dones a les diaconesses, les quals sabem per testimoni de Sant Epifani, que prestaven tots els serveis infermers que eren necessaris: *Si opus fuerit balnei gratia aut visitationis aut inspectionis corporum* ⁷.

En aquest estat de coses, és fàcil que alguns clergues i monjos, perquè els fidels no es posessin en mans dels pagans, exercissin habitualment la medicina ⁸.

També fa notar Baroni que en algunes agrupacions cristianes els sacerdots per caritat cuidaven dels malalts ⁹. Uns clergues d'Orient: els parabolans—l'actuació dels quals ha estat fortament discutida—es dedicaven per propi ofici a la cura dels apestats. Estaven subjectes a l'autoritat del propi ordinari, i del prefecte augustal del lloc de residència ¹⁰. Alcuí, en els seus poemes, remarca que en temps de Carlemany la medicina s'ensenyava en els convents. Sabem per la història que en la Edat mitjana florien en medicina les escoles monacals de Reims, Saint-Denis, i sobretot la de Salerno, que tanta fama donà als benedictins ¹¹.

Monjos i clergues exerciren la medicina; molts en podríem citar: Nemesi, bisbe d'Emessa, els monjos Constantí de Cartago, Benet Alfons qui fou bisbe de Sa-

⁵ *L'Interdiocésaine*, nov., 1927.

Documentation Catholique, n. 407, 24 dec. París, 1927.

⁶ *Const. Apost.*, III, 19.

⁷ *Expos. Fid.*, c. XVII.

⁸ *St. I. CHRYSOST De Sacerdot* lib. III, c. VI.

⁹ *Annal. Ecc.*, tom. IV, sub an. 494.

¹⁰ BINTERIM, *Denkwürdigkeiten der christ-katol. Kirche*. VI, 30. Mainz, 1825-1828.

¹¹ HAESER, *Über die medizinische Lehranstalt zu Salerno*, 1872.

lerno, Romuald Guarna, Joan XXII, Pau II, Eusebi, Josep bisbe de Tiberiades, Robert de York, Ramon Lull, Ricard de Kent, Bertari de Monte Cassino, Heribrand de Chartres, etc.¹²

Més tard, havent donat les escoles monàstiques metges per a totes les necessitats, pocs clergues exercien la medicina, llevat d'alguns monjos necessaris per a les comunitats clericals. Però al poc temps, les doctrines dels metges grecs, dels sorians, i dels jueus feren que els clergues tornessin a emprendre's l'art de guarir sobretot a les grans urbs, com a París¹³. Al lliscar dels temps, les coses canviaren, i així trobem en la legislació canònica que al permetre's als metges d'entrar en el clergat, se'ls prohibia l'exercici de la medicina, ço que indicaria que estava també prohibida per als ja clergues¹⁴. Sembla, segons la prohibició d'Inocenci III, que això fou principalment per temor d'homicidi, produït per incisió o per adustió¹⁵. També és cert que l'Església sàviament prohibí l'art de guarir exercit com a mester, per tal d'evitar l'afany de guanyar béns materials que s'havia estés entre alguns clergues i monestirs¹⁶. Un concili prohibeix als clergues de practicar qualsevulla operació cruenta¹⁷; els canons aràbics prohibeixen això mateix. Un altre concili més important estreny encara més, interdint als monjos de sortir dels monestirs pel sol fet d'estudiar medicina¹⁸. Finalment, el Papa Honori prohibeix completament els estudis medicals als clergues i monjos que no obtinguin especial permís de la Santa Seu¹⁹. Aquesta prohibició només fa referència als estudis públics, però no als privats, car aquests pertocuen als sacerdots en allò que fa referència a l'exercici del ministeri i a la conservació de la pròpia salut²⁰.

Degut a la vigència de totes aquestes disposicions, monjos i clergues s'han abstingut habitualment de l'exercici de la medicina, i en casos extraordinaris han acudit per a obtenir la dispensa corresponent. Així l'any 1884 es concedia aquesta a un monjo de Montserrat que havia estat metge, perquè servis als propis monjos i pelegrins. La Sagrada Congregació respongué: És per gràcia, per cinc anys, a condició que s'exerceixi gratis, i sense cauteri ni incisions." També els missioners que són hàbils en la medicina, i avui ho poden ésser tots, gràcies als cursos d'estiu de diferents Facultats catòliques, com la de Lille; han d'ésser autoritzats per a professar i exercir la medicina, almenys pel propi ordinari, mentre "sien perits en les arts de curar, que ho facin sense incisió i vessament de sang, no exigeixin res per l'ofici, i en la curació de dones evitin allò que no escau al caràcter sagrat de què es-

¹² SCOTTI, *Catechismo medico*, c. III, IV. Roma, 1836.
MEUNIER, *Histoire de la Médecine*, 1911.

¹³ FREIND, *Histoire de la Médecine*. Paris 1735.

¹⁴ CLEMENT III in cap ad aures 7, de aetate et qualitat, et ibi Gloss. et D. D.

¹⁵ INNOC. III in cap tua nos 19.

¹⁶ Conc. de Reims (1131). c. 6.
Idem de Montpellier (1162), cap. Ne monachus.

¹⁷ Conc. de Tours (1163), c. V.; can. Arabics, c. XIV.

¹⁸ Conc. Laterà (1179), part. 27, c. II.

¹⁹ In cap. Super specula 10: Ne clerici vel monachi.

²⁰ LE FEURE, *Elog.*, t. III, 40: *Sopra l'utilità della scienza medica*.—SCOTTI, op. cit.—ANTONELLI, *Medicina Pastorale*, t. II, p. IV. Roma, 1920.

tan revestits" ²¹. L'Església sempre ha estat gelosa de la puritat dels seus ministres: per això ha consagrat "unctio renum semer omittatur" ²²; reduint als justos límits la consagració de verges monàstiques, i prohibint recentment l'abús de consagrar les seculars ²³; i prohibint als sacerdots moltes coses en si bones però no en tot honestes, com el baptisme prenatal, l'operació cesàrea, etc., i moltes altres coses de què parla la Moral en els llocs corresponents.

Particularitzant sobre la medicina, el Dret Canònic recorda als clergues: "Sine apostolico indulto medicinam vel chirurgiam ne exerceant" (cànon 130, 2). Sobre això, escriuen els canonistes: "Prohibetur tamen exercitium habituale, non autem usus ille moderatus et gratuitus, qui tamen consistit in praebeendis consiliis atque indicationibus, uti faciunt nonnulli parochi in parvis pagis" ²⁴. "Igitur non vetatur consilia medicinalia quandoque dare domesticis et amicis, aut aliquam parvam chirurgiae operationem peragere; sed hoc ultimum generatim non decet clericum, v. gr., ferro aperire tumorem, ideoque cadit sub regula generali initio data" ²⁵.

Són irregulars els clergues que exerceixen "illicito modo artem chirurgicam, si ex operatione chirurgica sequatur mors (etiam casualiter et sine incuria clerici). Clerici possunt artem chirurgicam licite exercere ex speciali indulto aut in casu extremae necessitatis" ²⁶.

Ferreres dona les raons de la prohibició amb aquestes paraules: "Esta prohibición es por el peligro de irregularidad (cànon 985, 6), por la índole especial de esta arte y porque realmente es oficio secular" ²⁷.

Tenint en compte tot el que s'ha recordat, podem afirmar:

1. L'exercici de la medicina per als clergues no és prohibida pel dret natural.
2. Tampoc no és prohibida per precepte diví.
3. La prohibició és de dret eclesiàstic.

Pot un clergue exercir la medicina? Afirmativament, si ho fa amb permís especial de la Santa Seu, o bé, si és missioner, amb permís del propi Ordinari. Ben entès, però, que sigui perit en les arts de guarir, que ho faci gratis, sense vessament de sang, i guardi la decència. No tenint permís, pot "donar consells medicinals (Ubach), i exercir, amb les degudes cauteles" no per habitud (Maroto), "si-nó en cas d'extrema necessitat" (Prümmer).

Conclusió provisional.

"En l'extrema necessitat de donar els sagraments, allunyant tot perill d'homicidi, només en els casos d'homes i pàrvuls, i fent-ho gratis, podria el clergue donar la injecció d'adrenalina" Quan el presumpte cadàver fos una dona, el sacerdot hauria de recomanar la injecció—ja que no és decent que la doni per pròpia mà—al

²¹ S. C. de Prop. F., Form. III.—El III de Medicina per a només sacerdots missioners de la Universitat Cat. de Lille estava anunciat per a començar a l'1 de setembre. El *Bréviaire médical à l'usage des missionnaires* està en premsa per a ésser repartit entre els matriculats al curs.

²² Dret Canònic, c. 947, 2.

²³ Cf. *Pontif. Rom.*, p. I.—S. C. de Rel. 25 mart. 1927.—Marmion, *Sponsa Verbi*.

²⁴ MAROTO, *Instit. de Der. Can.*, n. 567.

²⁵ UBACH, *Theol. Mor.*, tr. VII, art. 3, Freiburg im Br. 1926.

²⁶ PRÜMMER, *Theol. Mor.*, tom. III, tr. IX, n. 619, nota. Fr. im. Br. MCMXV.

²⁷ *Comp. de Teologia Moral*, tom. II, 109. Barcelona, 1920.

metge present, qui té el deure d'allargar tant com pugui la vida del client ²⁸, a les religioses de vetlla, o a les infermeres.

Quin goig per al sacerdot zelós si podia obrir les portes del cel a una sola ànima, i cercant "el que és primer" obtenia "el restant", la vida del cos, com moltes vegades ha succeït, emprant aquesta novella pràctica medical de la injecció d'adrenalina.

Abans de finir, volem posar una qüestió: Una injecció, ni que sigui donada "en perill de mort", "o bé a un mort", injecció d'una substància completament innòcua, com és en el nostre cas l'adrenalina ²⁹, pot considerar-se com un vertader "ritus medical en el sentit canònic"? La cosa és dubtosa evidentment. Sabem d'alguns coadjutors que administren als vells i xacrosos rectors que assisteixen, dotzenes d'injeccions d'una i altra mena, i això per prescripció facultativa. Són aquestes, ritus medical? Els ordinaris respectius n'hauran tingut esment: és que han atorgat permís als joves sacerdots per a donar-les? Ha estat acordada alguna prohibició en aquest sentit, o han fet memòria del canó 139?

De totes maneres, no volem avançar-nos. Fem nostres una petita glossa les paraules del Dr. P. Loiselet: "Indicant aquí el mètode d'emprar aquesta injecció segons la medicina, i la lliçó de la història i dels canonistes sobre l'exercici de les arts de guarir pels clergues, deixem de banda la qüestió del "dret de fer-la". És a l'autoritat diocesana a qui pertany de donar als sacerdots "sobre la practica" del procediment, del qual nosaltres havem exposat la tècnica i les normes directives d'utilitat" ³⁰.

LA UNIVERSITAT NACIONAL D'IRLANDA, per E. Herrera, a "El Debate", de Madrid, núm. del 12 de juliol.

A Irlanda, país catòlic, els problemes escolars tenen un aspecte confessional molt interessant, sobretot a la Universitat. Abans de 1908 els centres universitaris es reduïen al "Trinity College" de Dublín, i a la Universitat de Belfast. En ambdós dominava el criteri heterodox. Naturalment, ni els Bisbes ni els pares de família catòlics no estaven satisfets amb aquesta situació escolar. La fundació de la Universitat Nacional resolgué el problema.

La Universitat Nacional és una Universitat col·legiada, com la de Cambridge i Oxford i en part Londres, i té com la de Bombai els seus col·legis disseminats en ciutats diverses. La constitueixen els col·legis "universitaris" de Dublín, Cork i

²⁸ "Habiéndose descubierto en estos últimos tiempos nuevos métodos con los cuales muchísimas veces vuelven a la vida aquellos principalmente que, muertos por un accidente repentino, eran tenidos por recientemente muertos, incumbe grave obligación a los médicos de usar dichos métodos y tratamientos. Entre ellos ocupa un lugar preferente, por su sencillez y eficacia, el llamado de "tracciones rítmicas de la lengua" (Ferrerres, Moral II, 856). Aquest paràgraf pot aplicar-se evidentment als altres procediments: massatges, injeccions o el que sigui que persegueixi lícitament la finalitat de revifar.

²⁹ L'adrenalina és un extracte d'origen biològic: és el principi actiu de les càpsules suprarenals descobert per Tekamine i Aldrich l'any 1902. Sintèticament fou obtinguda l'any 1906, i presentada al comerç amb el nom de sopra-renina sintètica. Totes dues són emprades en medicina indistintament.

³⁰ *Documentation Catholique*, n. 407, 24 dec. París, 1927.

Galloway, i el Seminari interdiocesà catòlic de Maynooth. La Universitat Nacional és catòlica de fet, i per això està reconeguda i àdhuc recomanada pels Bisbes. La sosté el Govern irlandès, però és autònoma acadèmicament i administrativa. El Govern dóna anualment 200.000 lliures (uns set milions de pessetes) per a la Universitat; 105.000 lliures per al col·legi de Dublín, 60.000 per al de Cork, i 30.000 per al de Galloway. Els col·legis són també autònoms, fins a cert punt.

La Universitat està governada per trenta-cinc senadors, entre els quals hi ha de fet un Arquebisbe, un Bisbe i quatre sacerdots. El Govern hi té quatre llocs. Els col·legis tenen també cadascú el seu Senat, i poden organitzar autònomament els cursos, però sotmetent-los a l'aprovació del Senat universitari. Els col·legis proposen les ternes de professors, entre els quals tria aquell. Els professors de cada col·legi examinen llurs alumnes, però havent-hi un examinador comú per als tres col·legis, el qual pot ésser d'una Universitat distinta, àdhuc de fora Irlanda. El llatí és exigít per a l'ingrés a les Facultats de Filosofia i Lletres i Medicina.

El gran Seminari catòlic de Maynooth és del tot autònom: depèn només dels Bisbes; però els seus graus són reconeguts per la Universitat, que els dóna validesa acadèmica. El seu Rector és senador de la Universitat. Irlanda, en aquest punt, ha seguit l'orientació d'Holanda amb la Universitat catòlica de Nímega, Àustria amb la Facultat de Teologia d'Innsbruck, Bèlgica amb la Universitat de Lovaina i la Facultat de Filosofia de Namur, Itàlia amb la Universitat catòlica de Milà. A Espanya encara un doctor en Teologia, Filosofia i Dret Canònic per una Universitat pontifícia, si vol matricular-se a la Universitat ha de sotmetre's abans a l'examen de Batxillerat elemental, i tal vegada, com ens consta d'algun cas, fer pràctiques de gimnàstica, barrejat amb vaillets de dotze anys.

ELS ORÍGENS ANTICATÒLICS DEL BOLXEVISME, per *Andreu Mikhailov*, a "Études", de París, núm. del 5 de juliol.

Diguin al que vulguin certs escèptics, el poble rus és profundament religiós. El culte de la Verge i el dels Sants té per testimonis innombrables pràctiques tendres i obres d'art religiós força remarcables. A Rússia han estat nombrosos els ascetes (*podvijniki*) i els "sants ancians" (*starsy*) dels quals la humilitat, el deseiximent del món i la perseverança podrien fer enrogir més d'un religiós catòlic. Àdhuc després de llur defecció de Roma, els "ortodoxos" han servat molts elements de la religió veritable: antics dogmes cristològics i soteriològics, sagraments, culte dels Sants i de les imatges, dejunis, litúrgia de Sant Joan Crisòstom, etc.

És un fet capital i admès per tothom: la revolució russa no ha vingut de la massa del poble, sinó dels dirigents. El bolxevisme—i per bolxevisme entenem no solament la doctrina igualitària del comunisme, sinó també i sobretot les passions destructives dels bolxevics—ha germinat i s'és desenvolupat en els medis cultivats de la nació russa, els intel·lectuals. I és un altre fet així mateix indiscutible que la major part dels intel·lectuals i del clergat eren fanàtics de l'anticatolicisme, o almenys imbuits de doctrines molt oposades a l'ensenyament de l'Església catòlica. Les masses del poble, salvades rares excepcions, no han tingut mai aversió profunda al Catolicisme.

Els capdavaners ateu i nihilistes són sempre abans que tot enemics de l'Església romana. Però no haurien reeixit fàcilment en llur propòsit, si la revolució

no hagués trobat una complicitat eficaç, per bé que en gran part inconscient, en aquells qui haurien hagut de promoure una reacció saludable. Els revolucionaris tenien d'ençà d'un segle llurs centres d'acció clandestins on maduraven els complot contra l'ordre establert. Malauradament, altres fogars de fermentació malsana sorgien en les institucions que haurien hagut d'ésser ciutadelles de les idees sanes i de l'ordre. Considerem allò que passava sobretot en certes escoles de negació sistemàtica dels principis catòlics, els seminaris i les acadèmies eclesiàstiques "ortodoxos", planters d'on sortien la major part dels *especialistes* en l'art de lluitar contra l'Església de Roma.

Els seminaris tenen una part considerable en la campanya a favor de la revolució portada a cap entre els paisans. En cap de les escoles no hi hagué tant de soroll com en els seminaris russos. L'autor reporta una llarga llista dels fets revolucionaris principals esdevinguts en els susdits seminaris: en citem alguns. L'any 1861, a Perm, Alexis Meriguérovsky, professor al seminari diocesà, és arrestat per la policia pels seus treballs de propaganda revolucionària. El seminarista Babaikov intentà per dues vegades d'assassinar el seu Rector, l'Arximandrita Dorothée. De 1862 a 1870 el moviment s'afeblí. En 1875, a Petersburg, foren empresonats diversos seminaristes, per repartir llibrets socialistes entre els obrers i els soldats. En 1876 i anys següents, hi hagué motins en diferents seminaris. Revestiren sobretot gravetat el de Voroneje, on les vagues d'estudiants foren acompanyades d'atemptats amb bombes contra la vida dels superiors; hom descobrí als seminaris tota una biblioteca socialista. En 1882, toca el torn a l'Associació socialista del seminari de Kamenets-Podolsk. L'antic rector del seminari, l'arxiprest Chmorgounov se suicidà en un atac de folia, ocasionada pels avalots; el seu succeïdor faltà poc que no fos mort pels seminaristes, irritats pels càstigs severos donats a llurs camarades (Sibèria, treballs forçats, etc.).

L'any 1884, pel setembre, hi hagué el procés sensacional dels revolucionaris inculpatos en l'afer de l'assassinat d'Alexandre II. Entre els catorze acusats, tres formaven part de la "Joventut eclesiàstica". Un ex-seminarista fou condemnat a vint anys de treballs forçats; un fill d'un sacerdot, a quinze anys.

En 1894, revolució a mà armada dels seminaristes d'Orel. A partir de 1898, els desordres en massa es multiplicaren en gran manera; és impossible d'enumerar-los. En 1904, a Koutais, els seminaristes d'aquesta ciutat, d'acord amb les noies d'un pensionat veí, tots adeptes del radicalisme nacionalista, no es deturaren ni davant el sacrilegi: foren romputs els vasos sagrats, les imatges llançades a llocs immunds.

Després de la revolució de 1905, la situació millorà un xic, almenys externament. Tot amb tot, hi hagué tumults esporàdics, i àdhuc amb ús de matèries explosives.

Nazari, bisbe de Nijni-Novgorod, en el seu report al Sant Sínode del 28 d'abril de 1908, escrivia: "Sota l'estendard de la llibertat, la literatura revolucionària ha penetrat en la massa de la clerecia... El nombre dels renegats de l'estat eclesiàstic és enorme; estan animats d'ateisme i d'odi contra l'Església i els seus caps; tenen entre llurs mans el seminarisme modern..." Aquest bisbe exagera un xic: la febre revolucionària no guanyà tots els seminaristes. Per altra banda, amb l'edat, la major part d'aquests joves exaltats tornaren a idees més moderades. Quan, sota Lenin i Trotsky, la revolució es desfermà descaradament, un nombre considerable d'antics seminaristes revolucionaris tornaren a la pietat de llur in-

fantasa i defensaren coratjosament l'Evangeli. Entre els mil dos-cents sacerdots morts pels bolxevics, no mancaren els veritables màrtirs de Crist.

Però un fet resta innegable: malgrat la profunda pietat de què estaven voltats, malgrat l'estudi assidu dels Pares de l'Església, malgrat l'ús de sagraments vàlids, malgrat una litúrgia admirable i grandiosa, durant mig segle els seminaris russos "ortodoxos" foren importants fogars d'activitat revolucionària, i en- sems escoles de propaganda anticatòlica.

L'ortodòxia oriental no és tan immutable com sembla al primer esguard. Els ritus i els costums populars no han sofert durant els segles cap canvi notable; però no és així quant a algun punt essencial de la doctrina. Abans, la diferència essencial entre el Catolicisme i l'Ortodòxia estava en què l'autoritat suprema de l'Església residia entre els llatins en el Papat, i entre els ortodoxos en els Concilis ecumènics. Ara, no hi ha autoritat en l'Església per als ortodoxos; els mateixos Concilis no tenen sinó una importància relativa, llurs decisions no són obligatòries sinó en quant, desproveïdes d'autoritat pròpia, no fan més que recollir el pensament del poble de Déu. L'autoritat és bandejada del santuari de la vida cristiana, de l'ensenyament dogmàtic, del govern de l'Església. Hi ha autors que arriben a proclamar que ni Déu mateix no té cap autoritat damunt dels homes. Heus ací llur argumentació simple i absurda: les nocions d'autoritat i de caritat s'exclouen mútuament; però Déu és la mateixa caritat; puix que Ell està exempt en absolut de tota autoritat. L'autoritat porta com a conseqüència distincions d'home a home; això és insuportable, tots són iguals. La massa del poble cristià, penetrada de la caritat divina, es basta a si mateixa, es governa ella mateixa. Déu resideix en ella per mitjà dels seus carismes. El mot *catòlic* del *Cre-do* no vol dir universal, sinó popular, democràtic.

Aquesta doctrina s'inaugurà en 1848, poc abans de l'eclosió del moviment revolucionari en els seminaris russos, per un document emanat dels Patriarques orientals, i havent de servir de refutació peremptòria al "sistema papista". Fou introduïda i desenvolupada a Rússia per A. Khomiakov, capdavanter de la puixant escola eslavòfila, escriptor de talent, i creient i piadós a la seva manera. Dostoievsky, més influent encara que ell, i que pot ésser anomenat sense exageració el pare del pensament rus modern, exaltà amb frenesi la llibertat. Cal dir que entre els innombrables admiradors d'aquests dos personatges, molts han omès d'inspirar-se en la pietat de llurs mestres per no fixar-se sinó en llurs principis de polèmica anticatòlica i deduir-ne la confirmació d'idees revolucionàries poades en Rousseau i Marx.

Als seminaris, l'hostilitat vers el "llatinisme" arribava als extrems límits. La negació de l'autoritat pontificia, i per consegüent, de tota autoritat, hi prenia fàcilment la valor d'un dogma i d'un programa de vida. Els joves clergues piadosos preferien renunciar a la lògica que venir a parar a les negacions extremes i a l'apoteosi del socialisme. Però aquells qui entraven als seminaris russos sense vocació sacerdotal, per simple tria de professió i de carrera, no tenien pas una força sobrenatural suficient per a resistir victoriosament a la fermentació revolucionària del llevat anticatòlic. La temptació era massa forta: si l'autoritat és un mal, a baix el Rector altiu, a baix el Bisbe autoritari, a baix l'Emperador, a baix l'autoritat de les tradicions, i... visca la revolució alliberadora!

La tendència ultra-democràtica de la neoortodòxia ha pres des del principi un caràcter ferotgement nacionalista; vist el seu esperit d'oposició a Roma, no po-

dia ésser altra cosa. El poble rus és *teòfor*, és el poble escollit per Déu per a tenir un lloc excepcional en el món, per a guardar la sana ortodòxia en mig de la humanitat corrompuda pertot pel catolicisme. La tasca providencial de la Rússia fóra de lluitar desapiadadament contra tot allò que porta el reflex de la Roma papal, aquest "mal absolut", aquest "centre de tota mentida", com deia Khomiakov en les seves lletres a W. Palmer. El poble rus exerceix una teocràcia universal que engloba la vida religiosa, nacional, familiar i personal. Hom endevina fàcilment el què aquests somnis de gràndesa podien produir en cervells malaltissos, més o menys presos del malestar revolucionari de l'ambient, del dubte religiós, i enduts a treure de tota afirmació conclusions desproporcionades. Si la nació, si les masses populars tenen la importància que els eslavòfils els atribueixen, cal capgirar l'ordre establert, posar la nació al lloc del Tsar, els representants del poble al lloc dels ministres i dels governants, paràsits que destorben la plena llibertat del poble sobirà. Si l'Església, per a ésser verament ortodoxa, ha d'ésser perfectament nacional, el mitjà més segur de salvaguardar l'ortodòxia és senzillament reemplaçar l'Església per la Nació teocràtica i sobirana, declarar la guerra a l'Església, abolir-la. I si una nació mereix un culte quasi religiós i ha d'adorar-se ella mateixa, per què les altres nacions no poden fer semblantment? Si una nació adquireix un caràcter quasi diví, *a fortiori*, doncs, l'adquireix tota la humanitat. Així, en l'ànima dels intel·lectuals russos, dels estudiants, de certs eclesiàstics, i en general en els medis més especialment saturats dels axiomes ultra-nacionalistes i anticatòlics, naixia i creixia una simpatia més o menys conscient per la internacional comunista. Una religió viciada pel culte idolàtric del *jo* nacional perd forçosament la seva influència. Una Església "descatolitzada", és a dir, al servei d'un particularisme: egoisme col·lectiu, nacional o social, s'empobreix moralment fins al punt de no poder servir ja de mur de contenció als assalts del bolxevisme.

Encara hi ha una altra nota característica de l'anticatolicisme rus modern: l'"irracionalisme", oposat a l'intellectualisme catòlic. En el Catolicisme la fe no s'oposa a la raó, i tot i essent-li superior, mira d'estintolar-s'hi. En l'Ortodòxia, no: hi ha la fe en les coses no racionals, absurdes; la fe hi és en un sentit d'una renúncia a la raó: és la destitució efectiva de la raó en les qüestions religioses. Aquest irracionalisme era predicat feia un segle d'un cap a l'altre de Rússia, en les obres teològiques, filosòfiques, ascètiques o històriques, en les novel·les més en voga, en les trones de les catedrals i universitats, pertot. La causa principal d'aquesta hostilitat ferotge a la raó es troba fàcilment: en el conflicte entre el Catolicisme i l'Ortodòxia, la raó, la lògica, fundant-se sobre l'Escriptura i els Sants Pares, es pronuncia a favor de l'Església catòlica: és, doncs, molt natural que als ulls dels ortodoxos militants de l'anticatolicisme, la raó esdevingui odiosa.

L'odi al "papisme" engendrà a Rússia l'"irracionalisme", el qual tingué un doble efecte; l'avversió per la religió i la fretura malaltissa de trobar solucions simplistes i radicals a les qüestions polítiques, socials i econòmiques.

El Govern imperial de Rússia té una gran part de responsabilitat en la tragèdia russa. La seva política tradicional consistia a salvaguardar la dependència de l'ortodòxia a l'Estat, i doncs a lluitar contra l'Església catòlica, l'única capaç d'oposar-se d'una manera eficaç a la ingerència de l'Estat en els afers purament religiosos. Els tsars, personalment, no foren pas perseguidors furiosos de l'Església romana. Caterina II suportà als seus Estats dos o tres collegis de jesuïtes. Pau I, gran Mestre de l'Orde de Malta, no amagà les seves simpaties per a l'Església uni-

versal. Alexandre I, durant alguns anys, es mostrà tolerant vers els catòlics. Però, com en la major part de les monarquies absolutes, hi havia a Rússia governants anònims, més poderosos que el monarca. Imbuïts d'un bizantinisme de la pitjor mena, es creien excel·lents patriotes i fidels servidors de l'autocràcia, si havien fet tot allò que depenia d'ells per a impedir a l'Església catòlica d'arrelar en el poble rus. L'antic règim usava de tots els mitjans (fogueres i tortures en temps de la Inquisició, més tard treballs forçats, exili, etc.) per a combatre la "propaganda", és a dir, la prosperitat de les religions no ortodoxes. Pràcticament, era l'Església catòlica l'apuntada. L'autor cita ací una sèrie de disposicions i lleis contra la nostra Església. La legislació russa considerava un crim contra l'Estat tota conversió d'un ortodox al Catolicisme. El Bisbe catòlic no podia sortir del lloc on es trobava, ni que fos per vint-i-quatre hores, sense un permís del governador: els seus desplaçaments havien de fer-se sota la vigilància dels gendarmes. Li era també prohibit d'habitar a les grans ciutats. La premsa catòlica no escapava mai a la censura. Contra el Catolicisme hom podia escriure les majors calúmnies, i el menor escrit qui es proposés de restablir la veritat, era considerat com perillós per a la seguretat de l'Estat i de l'Església nacional. L'Església catòlica era tinguda pel Govern com un Estat perillós per a la seguretat de l'Imperi; el Catolicisme, com el principi revolucionari per excel·lència. Així s'atreu a dir-ho un dia amb tot el cinisme a Pius IX l'ambaixador de Rússia prop la Santa Seu.

Per a comprendre millor aquest odi del "llatinisme", cal recordar, en l'antagonisme secular entre Rússia i l'Església catòlica, els greuges rebuts de part dels veïns catòlics de Rússia: teutons, polonesos i altres. Sovint, aquests veïns, per tal de satisfer llurs passions polítiques i nacionals, oprimiren els ortodoxos sota pretext d'un zel religiós. Que hom recordi tan sols aquelles esglésies ortodoxes d'Ucraïna, que senyors polonesos, catòlics més que res de nom, confiscaren i llogaren a jueus rapaços, els quals les rellogaren als ortodoxos. Els russos s'equivocaren profundament en atribuir a la influència de l'Església catòlica aquests esdeveniments lamentables, nascuts d'un amor desordenat a si mateix i a la pròpia nació, amor del tot oposat a l'esperit del Catolicisme; però això no canvia la relació de causalitat entre anticatolicisme i bolxevisme, que ara tractem.

Passem ara a l'anàlisi de la política religiosa dels Soviets. De bell antuvi, hom podria creure que els bolxevics són igualment hostils a totes les religions; en cert sentit és veritat. Els bolxevics aspiren a reemplaçar tots els cultes pel marxisme rus. Però si hom esguarda de més prop, no costa gaire de descobrir una llei constant: ço que els bolxevics persegueixen en totes les religions, és el Catolicisme, i res més que el Catolicisme; car en tots els sistemes religiosos hi ha elements de la veritat catòlica, contra els quals s'acarnissaran sempre totes les "portes de l'Infern". I així, tot allò que l'Ortodòxia té de comú amb el Catolicisme, és odiat, oprimat pels "camarades" ateus; al contrari, tot allò que l'Ortodòxia té d'oposat al Catolicisme, és plenament adoptat, aprovat, o, almenys, tolerat per ells. Un exemple, només, dels molts que reporta l'autor. Els ortodoxos admeten, com els catòlics, l'existència del Cel i de l'Infern, però rebutgen el dogma del Purgatori. Doncs, bé: els bolxevics només tenen que sarcasmes per a la doctrina catòlica i ortodoxa del Cel i de l'Infern, i admeten la negació ortodoxa del Purgatori.

Els "camarades" no es desinteressen tampoc dels conflictes entre catòlics i ortodoxos que s'esdevenen fora de Rússia, i es pronuncien també contra l'Església

catòlica. A Txecoslovàquia, en les províncies subcarpàtiques, els ortodoxos menen una violenta propaganda de cisma entre els catòlics de ritus oriental, i els bolxevics fan, en aquelles terres, l'ofici de defensors de l'Ortodòxia.

En un llibre aparegut a Leningrad (edicions de l'Estat) intitulat *El Vaticà*, el bolxevic militant A. Metelev ens revela els greuges dels Soviets contra Roma: el Vaticà ha fet de l'Església catòlica la religió més puixant del món; per mitjà dels Ordes religiosos, el Papa conserva en l'Església l'esperit sobrenatural i internacional; ell afavoreix la vida intel·lectual; el Vaticà és el sosteniment de totes les religions; és el principal obstacle al triomf del comunisme mundial. En resum, la política religiosa dels Soviets no és res més que la *continuació, desplegament i aplicació* tan lògica com sangnant, dels principis que determinaren l'actitud de l'antic règim i dels teòlegs ortodoxos pertocant a l'Església catòlica. La sola diferència entre el passat i el present consisteix que l'antic règim feia la guerra als catòlics, mentre que el nou persegueix, i d'una manera incomparablement més violenta, els elements de veritat catòlica pertot on els troba, en totes les religions

LES IDEES I ELS FETS

VIDA RELIGIOSA I MORAL

CONVENIS SIGNATS ENTRE LA SANTA SEU I EL REIALME D'ITALIA

I. Tractat entre la Santa Seu i la Itàlia

La gran importància dels convenis signats entre la Santa Seu i Itàlia justifiquen de sobres llur inserció íntegra en aquestes pàgines, si més no per la facilitat que tindran els nostres lectors de consultar-los sempre que ho necessitin. Hem esperat a fer-ho que sortís el text oficial a l'*Acte Apostolicac Sedis* per tal de poder-ne treure la versió amb tota seguretat.

Presuposat:

Que la Santa Seu i la Itàlia han reconegut la conveniència d'eliminar totes les causes de discòrdia entre elles existents mitjançant una sistematització definitiva de llurs mútues relacions, que sigui conforme a la justícia i a la dignitat de les dues Altes Parts, i que, tot assegurant a la Santa Seu d'una manera permanents una condició de fet i de dret que li garanteixi l'absoluta independència per al compliment de la seva elevada missió al món, li permeti d'arranjar d'una fàiso definitiva i irrevocable la qüestió romana sorgida l'any 1870 a conseqüència de l'anexió de Roma al reialme d'Itàlia sota la dinastia de la Casa de Savoia;

Que, com que, per tal d'assegurar a la Santa Seu l'absoluta i visible independència, cal que li sigui garantida una sobirania indiscutible, àdhuc en el camp internacional, ha estat reconeguda la necessitat de constituir, amb modalitats especials, la Ciutat del Vaticà, i de reconèixer a la Santa Seu la plena propietat i l'exclusiva i absoluta potestat i jurisdicció sobirana damunt la susdita Ciutat;

S. S. el Sobirà Pontífex Pius XI i S. M. Víctor Manuel III rei d'Itàlia han determinat d'estipular un Tractat i per això han designat dos plenipotenciaris, això és, per part de S. S. el Cardenal Pere Gasparri, Secretari d'Estat, i per part de C. M. l'Excm. Sr. Benet Mussolini, primer ministre i Cap del Govern, els quals, canviats llurs respectius plens poders trobats bona i deguda forma, han convingut els articles següents:

1.—La Itàlia reconeix i confirma el principi consagrat en l'article primer de l'Estatut del Reialme de Sardenya de 4 de març de 1848, en virtut del qual la religió catòlica, apostòlica, romana és l'única religió de l'Estat.

2.—La Itàlia reconeix la sobirania de la Santa Seu en el camp internacional com un tribut inherent a la seva naturalesa, conforme a la seva tradició i a les exigències de la seva missió en el món.

3.—La Itàlia reconeix a la Santa Seu la plena propietat i l'exclusiva i absoluta potestat i jurisdicció sobiranes damunt el Vaticà, tal com actualment està constituït, amb totes les seves pertinències i dotacions; a conseqüència d'això és creada la *Ciutat del Vaticà* amb els fins especials i les modalitats consignades en el present Tractat. Els límits de la susdita Ciutat són indicats en el pla que forma l'anexe primer del present Tractat del qual forma part integrant.

Restà, però, entès que la Plaça de Sant Pere, malgrat de formar part de la Ciutat del Vaticà, continuarà normalment oberta al públic i sotmesa als poders de policia de les autoritats italianes, les quals s'aturaran al peu de la escalinata de la basilica encara que continuï destinada al culte públic i s'abstindran de pujar-hi i d'entrar-hi, si no és que l'autoritat competent les invita a intervenir.

Quan la Santa Seu, per raó de certes funcions, creurà convenient de sostreure la plaça de Sant Pere al lliure trànsit del públic, les autoritats italianes es retiraran a l'altre part de la línia exterior de la columnata de Bernini i de la seva perllongació, si no és que l'autoritat competent les invita a restar.

4.—La sobirania i la jurisdicció exclusiva que la Itàlia reconeix a la Santa Seu damunt la Ciutat del Vaticà, implica que no pot exercir-hi cap intervenció el Govern italià i que no hi ha altra autoritat que la de la Santa Seu.

5.—Per a l'execució del que estatueix l'article precedent, abans d'entrar en vigor el present Tractat, i a càrrec del Govern Italià, el territori que constitueix la Ciutat del Vaticà deurà ésser deixat lliure de qualsevol vincle i de qualsevol ocupador eventual. La Santa Seu tindrà cura de tancar-ne les entrades, amurallant les parts obertes, llevat de la Plaça de Sant Pere.

I encara resta convingut que, pel que fa als immobles que allí hi ha i que pertanyen a institucions o entitats religioses, la Santa Seu tindrà cura de regular directament les seves relacions amb elles, desentenent-se'n l'Estat italià.

6.—Mitjançant els acords oportuns amb les entitats interessades, la Itàlia tindrà cura que hom assegurí a la Ciutat del Vaticà una adequada dotació d'aigua en propietat.

També tindrà cura de la comunicació amb els ferrocarrils de l'Estat mitjançant la construcció d'una estació ferroviària a la Ciutat del Vaticà, en el lloc indicat en l'esmentat pla, i mitjançant la circulació de vehicles propis del Vaticà pels ferrocarrils italians.

També tindrà cura de posar en comunicació directament, àdhuc amb els altres Estats, els serveis telegràfics, telefònics, radiotelegràfics, radio-telefònics i postals de la Ciutat del Vaticà.

Finalment tindrà cura de la coordinació dels altres serveis públics.

Totes les susdites coses seran fetes a despeses del l'Estat italià i en el termini d'un any des de l'entrada en vigor del present Tractat.

La Santa Seu, a despeses seves, tindrà cura de sistematitzar els accesos al Vaticà, tant els que actualment existeixen com els altres que en l'esdevenidor cregués oportú d'obrir.

La Santa Seu i l'Estat italià prendran acords per a la circulació en el territori d'aquest darrer dels vehicles terrestres i dels aeromòbils de la Ciutat del Vaticà.

7.—El Govern italià es compromet a no permetre, en el territori que volta la Ciutat del Vaticà, noves construccions amb vistes a l'interior d'ella, i a encarregar-se, amb el mateix fi, de l'enderroc parcial de les que avui hi ha des de la porta de Cavalleggeri i al llarg de la via Aurèlia i de l'avinguda del Vaticà.

Segons les normes del dret internacional, està prohibit que els aeromòbils, de qualsevulla mena, volin damunt el territori del Vaticà.

En la Plaça Rusticucci i en la zona contigua a la columnata, on no s'estén l'extraterritorialitat de què tracta l'article 15, es farà de comú acord qualsevol canvi d'urbanització o de la via pública que pugui interessar la Ciutat del Vaticà.

8.—Considerant sagrada i inviolable la persona del Sobirà Pontífex, la Itàlia declara que l'atemptat contra ella i la provocació a cometre'l seran castigats amb les penes establertes per l'atemptat contra la persona del Rei i la provocació a cometre'l.

Les ofenses i les injúries públiques comeses en el territori italià contra la persona del Sobirà Pontífex amb discursos, amb fets i amb escrits seran castigades com les ofenses i les injúries a la persona del Rei.

9.—Segons les normes del dret internacional, són sotmeses a la sobirania de la Santa Seu totes les persones que tenen residència fixa en la Ciutat del Vaticà. No es perd aquesta residència pel simple fet d'una estada temporal en altre lloc no acompanyada de la pèrdua del domicili en la susdita Ciutat o d'altres circumstàncies que demostrin l'abandó de la susdita residència.

En cessar d'estar sotmeses a la Sobirania de la Santa Seu, les persones esmentades en el paràgraf precedent, seran, sense altre requisit, considerades a Itàlia ciutadans italians, sempre que, a tenor de les lleis italianes i independentment de les susdites circumstàncies de fet, no s'hagi de considerar que tenen una altra ciutadania.

Mentre les susdites persones estaran subjectes a la sobirania de la Santa Seu, els seran aplicables en el territori del reialme d'Itàlia les normes de la legislació italiana, àdhuc en les matèries en què deu observar-se la llei personal (quan no estaran regulades per normes emanades de la Santa Seu) i les de l'Estat al qual pertanyin, quan es tracti de persones que tinguin una altra ciutadania.

10.—Els dignataris de l'Església i les persones que formen part de la Cúria Pontifícia, que s'especificaran en una llista formada de comú acord per les Altes Parts contraents, àdhuc en el cas de no ésser ciutadans

del Vaticà, seran sempre i en tot cas a Itàlia exempts del servei militar, del jurat, i de qualsevulla prestació de caràcter personal.

Aquesta disposició s'aplica també als funcionaris de plantilla declarats indispensables per la Santa Seu, destinats d'una manera permanent i amb estipendi fix a les oficines de la Santa Seu, i als centres oficials de què tracten els articles 13, 14, 15 i 16, situats fora de la Ciutat del Vaticà. Aquests funcionaris seran especificats en una altra llista convinguda en la forma susdita i que cada any serà rectificada per la Santa Seu.

Els eclesiàstics que per raó de llur càrrec participen fora de la Ciutat del Vaticà en la publicació dels actes de la Santa Seu, no estan subjectes per raó d'aquests actes a cap impediment, investigació o molèstia per part de les autoritats italianes.

Qualsevulla persona estrangera investida a Roma d'un càrrec eclesiàstic gaudeix de les garanties personals corresponents als ciutadans italians en virtut de les lleis del reialme.

11.—Les entitats centrals de l'Església Catòlica són exemptes de qualsevulla ingerència de part de l'Estat italià (salves les disposicions de les lleis italianes referents a les adquisicions de les persones jurídiques) com també de la conversió dels interessos dels béns immobles.

12.—La Itàlia reconeix a la Santa Seu el dret de legació actiu i passiu segons les normes generals del dret internacional.

Els enviats dels Governos estrangers prop la Santa Seu seguiran gaudint en el reialme de totes les prerogatives i immunitats que segons el dret internacional pertocuen als agents diplomàtics, i llurs estatges podran continuar radicant en el territori italià gaudint de la immunitat deguda segons la norma del dret internacional, encara que els Estats llurs no tinguin relacions diplomàtiques amb Itàlia.

Resta entès que Itàlia es compromet, sempre i en tot cas, a deixar lliure la correspondència de tots els Estats, àdhuc els belligerants, amb la Santa Seu i viceversa, com també el lliure accés dels Bisbes de tot el món a la Seu Apostòlica.

Les Altes Parts contraents es comprometen a establir entre elles relacions diplomàtiques normals acreditant un Ambaixador italià prop la Santa Seu i un Nunci pontifici prop la Itàlia, el qual serà el degà del Cos Diplomàtic, segons els termes del dret consuetudinari reconegut pel Congrés de Viena, en la sessió de 9 de juny de 1815.

A conseqüència de la sobirania reconeguda, i sense perjudici del que disposa l'article 19, els diplomàtics de la Santa Seu i els correus expedits en nom del Sobirà Pontífex gaudeixen en el territori italià, àdhuc en temps de guerra, del tracte corresponent als diplomàtics i als correus de gabinet dels altres governs estrangers segons les normes del dret internacional.

13.—La Itàlia reconeix a la Santa Seu la plena propietat de les Basíliques patriarcal de Sant Joan del Laterà, de Santa Maria la Major i de Sant Pau, amb els edificis annexos.

L'Estat traspasa a la Santa Seu la lliure gestió i administració de l'esmentada Basílica de Sant Pau i del Monestir annex, i a més, pagarà

a la Santa Seu el capital corresponent a les sumes destinades anualment a la susdita Basílica en el presupost del Ministeri d'Instrucció Pública.

Resta també entès que la Santa Seu és lliure propietària de l'edifici dependent de Sant Calixte al costat de Santa Maria *in Trastevere*.

14.—La Itàlia reconeix a la Santa Seu la plena propietat del palau pontifici de Castel Godolfo, amb totes les seves dotacions, pertinences i dependències, tal com avui es troben en possessió de la mateixa Santa Seu; i encara s'obliga a cedir-li la plena propietat de la Villa Barberini de Castel Godolfo, amb totes les seves dotacions, pertinences i dependències, el lliurament de la qual es farà dintre sis mesos del començament de la vigència del present Tractat.

Per tal de completar la propietat dels immobles situats al cantó Nord de la muntanya del Janicol, pertanyents a la S. C. de Propaganda Fide i a altres Instituts eclesiàstics i que estan de cara als palaus vaticans, l'Estat es compromet a traspassar a la Santa Seu, o a les entitats que ella indicarà, els immobles propietat de l'Estat o de terceres persones que hi ha en la susdita zona.

Finalment, la Itàlia traspassa a la Santa Seu la plena i lliure propietat dels edificis ex-conventuals de Roma annexos a la Basílica dels XII Sants Apòstols i a les esglésies de Sant Andreu *della Valle* i de Sant Carles *di Catinari*, amb tots llurs annexos i dependències, que hauran d'ésser lliurats francs de qualsevulla ocupació dins d'un any de l'entrada en vigor del present Tractat.

15.—Encara que formen part del territori de l'Estat italià, gaudiran de la immunitat reconeguda pel dret internacional als estatges dels agents diplomàtics dels Estats estrangers, els immobles esmentats en l'article 14, i també els palaus de la Datària, de la Cancelleria, de la Propaganda Fide a la plaça d'Espanya, el palau del Sant Ofici amb els seus annexos, el *dei Convertendi* (ara Congregació de l'Església Oriental) a la plaça Scossacavalli, el palau del Vicariat i els altres edificis en els quals la Santa Seu establirà en l'esdevenidor altres dependències seves.

Les mateixes immunitats s'aplicaran també a les altres esglésies, àdhuc fora de Roma, mentre s'hi celebraran, sense ésser obertes al públic, funcions amb la intervenció del Sobirà Pontífex.

16.—Els immobles esmentats en els tres articles precedents i també els destinats a l'estatge d'aquests instituts pontificis: Universitat Gregoriana, Institut Bíblic, Oriental, Arqueològic, Seminari Rus, Col·legi Lombard, els dos palaus de Sant Apollinar i la Casa d'exercicis per a la clerecia de Sant Joan i Sant Pau, no seran mai sotmesos a cap servitud ni seran expropiats per causa d'utilitat pública, si no és posant-se prèviament d'acord amb la Santa Seu i estaran exempts de tributs ordinaris i extraordinaris de part de l'Estat o de qualsevulla altra entitat.

La Santa Seu té facultats per a reformar o restaurar els immobles esmentats en aquest article i en els tres precedents sense necessitat de l'autorització o del consentiment de les autoritats governatives, provincials o municipals italianes, les quals poden refiar-se de les nobles tradicions artístiques de què es gloria l'Església Catòlica.

17.—Les retribucions de tota mena degudes per la Santa Seu, pels altres organismes centrals de l'Església Catòlica i per les altres entitats administrades directament per la Santa Seu, àdhuc fora de Roma, a dignataris, funcionaris i assalariats, encara que no siguin de plantilla, a partir del primer de gener de 1929, estaran lliures en el territori italià de qualsevol tribut de l'Estat o de qualsevulla altra entitat.

18.—Els tresors d'art i de ciència que hi ha en la Ciutat del Vaticà i en el palau del Laterà continuaran oberts als estudiosos i als visitants, però la Santa Seu resta en plena llibertat de donar normes per a l'accés del públic.

19.—Els diplomàtics i els enviats de la Santa Seu, els diplomàtics i els enviats dels Governes estrangers prop la Santa Seu i els dignataris de l'Església procedents de l'estranger i que es dirigiran a la Ciutat del Vaticà, proveïts de passaports de l'Estat d'on procedeixen, visats pels representants pontificis a l'estranger, podran, sense altra formalitat, travessar el territori italià per dirigir-se a la susdita Ciutat del Vaticà.

20.—Les mercaderies procedents de l'estranger i adreçades a la Ciutat del Vaticà, o fora d'ella, a les institucions o centres oficials de la Santa Seu, des de qualsevol punt de la frontera o en qualsevol port del reialme, seran admesos al trànsit pel territori italià amb exempció completa dels drets de Duana.

21.—Tots els Cardenals gaudiran a Itàlia els honors deguts als Prínceps de la sang; els que resideixen a Roma, àdhuc fora de la Ciutat del Vaticà, són ciutadans d'ella quant a tots els efectes.

Durant la vacança de la Seu Pontifícia, la Itàlia tindrà especial cura de no posar cap destorb al lliure trànsit dels Cardenals pel territori italià i a llur accés al Vaticà i que no sigui posat cap impediment o limitació a llur llibertat personal.

A més, Itàlia procurarà que en el seu territori del volt de la Ciutat del Vaticà no es cometin actes que, de qualsevulla manera que sigui, puguin pertorbar la reunió del Conclave.

Les susdites normes valdran també per als Conclaves que es celebraran fora de la Ciutat del Vaticà i per als Concilis presidits pel Sobirà Pontífex o pels seus Legats, respecte dels Bisbes cridats a prendre-hi part.

22.—A petició de la Santa Seu, o per delegació seva, que podrà ésser dada en cada cas o bé d'una manera permanent, la Itàlia castigarà en el seu territori els delictes comesos a la Ciutat del Vaticà, llevat del cas que l'autor del delicte s'hagi refugiat en territori italià; en aquest cas i sense altre requisit hom procedirà contra ell segons les normes de les lleis italianes.

La Santa Seu lliurarà a l'Estat italià les persones refugiades a la Ciutat del Vaticà i acusades d'actes comesos en territori italià que les lleis d'ambdós Estats considerin delictius.

Es procedirà d'una manera anàloga respecte de les persones acusades d'algun delict i refugiades en els immobles declarats immunes en l'article 15, si no és que els que estan al front dels susdits immobles no s'estimen més invitar els agents italians a entrar-hi per arrestar-les.

23.—S'aplicaran les normes del dret internacional per l'execució en el reialme de les sentències pronunciades pels tribunals de la Ciutat del Vaticà.

Sense altre requisit, tindran també a Itàlia plena eficàcia jurídica, àdhuc quant a tots els defectes civils, les sentències i les disposicions de les autoritats eclesiàstiques, oficialment comunicades a l'autoritat civil, respecte a persones eclesiàstiques o religioses o tocant a matèries espirituals o disciplinars.

24.—Respecte de la sobirania que li pertoca, àdhuc en el camp internacional, la Santa Seu declara que vol restar i que restarà estranya a les competències temporals entre els altres Estats, i als Congressos internacionals convocats per aquest objecte, llevat del cas que les parts en discòrdia acudeixin de comú acord a la seva missió de pau; en tot cas, però, la Santa Seu es reserva el dret de fer valer la seva potestat moral i espiritual.

A conseqüència d'això, la Ciutat del Vaticà serà considerada sempre i en tot cas territori neutral i inviolable.

25.—La liquidació dels crèdits de la Santa Seu respecte de la Itàlia es fa mitjançant un conveni especial signat juntament amb el present Tractat de què forma part integrant i que constitueix l'anex IV.

26.—La Santa Seu declara que amb els acords signats avui li resta assegurat d'una manera adequada tot el que necessita per a proveir amb la deguda llibertat i independència al govern pastoral de lo diòcesi de Roma i de l'Església Catòlica a Itàlia i a tot el món; declara també que està definitivament i irrevocablement resolta, i per tant eliminada, la *qüestió romana* i reconeix el reialme d'Itàlia sota la dinastia de la Casa de Savoia amb Roma per capital de l'Estat italià.

Per la seva part, la Itàlia reconeix l'Estat de la Ciutat del Vaticà sota la sobirania del Papa.

Resta abrogada la llei de 13 de maig de 1871, i qualsevulla altra disposició contrària al present Tractat.

27.—El present Tractat, dins els quatre mesos de la seva signatura, serà sotmès a la ratificació del Sobirà Pontífex i del Rei d'Itàlia i entrarà en vigor en el mateix acte del canvi de les ratificacions.

Roma, 11 de febrer de 1929.—Pere, Cardenal Gasparri.—Benet Mussolini.

Anex I.—Territori de l'Estat de la Ciutat del Vaticà.

Anex II.—Immobles amb privilegi d'extraterritorialitat i amb exempció d'expropiacions i de tributs.

Anex III.—Immobles exempts d'expropiació i de tributs.

Anex IV.

Conveni Financier

Atès

Que la Santa Seu i la Itàlia, a conseqüència de l'estipulació del Tractat amb què ha estat definitivament resolta la *Qüestió romana*, han cregut necessari de regular llurs relacions financeres mitjançant un conveni separat, però que forma part integrant del susdit Tractat;

Que el Sobirà Pontífex, considerant per una part els enormes danys soferts per la Seu Apostòlica amb la pèrdua del Patrimoni de Sant Pere format pels antics Estats Pontificis i la dels béns de les entitats eclesiàstiques, i per l'altra part, les necessitats sempre creixents de l'Església, no sols a la Ciutat de Roma; considerant, però, també la situació financiera de l'Estat i les condicions econòmiques del poble italià, especialment després de la guerra, ha resolt de limitar a l'estrictament necessari la demanda d'indemnització, cosa per la qual exigeix una suma, part en metàl·lic i part en títols consolidats, molt inferior a la que l'Estat hauria hagut d'abonar a la Santa Seu, encara que no hagués estat sinó en compliment de l'obligació assumida en virtut de la llei de 13 de maig de 1871;

Que l'estat italià, preant els paternals sentiments del Sobirà Pontífex, ha cregut que devia accedir a la demanda del pagament de l'esmentada suma:

Les dues Altes Parts, representades pels mateixos Plenipotenciaris, han convingut:

1.—Així que s'esdevindrà el canvi de ratificacions del present Tractat, la Itàlia es compromet a pagar a la Santa Seu la suma de setcents cinquanta milions de lires italianes i a lliurar-li mil milions de lires, valor nominal, en títols de consolidat italià al portador, del cinc per cent amb cupó de 30 de juny.

2.—La Santa Seu declara que accepta la susdita quantitat en concepte d'arranjament definitiu de les seves relacions financeres amb la Itàlia a conseqüència dels esdeveniments de l'any 1870.

3.—Tots els actes que es realitzaran per a l'execució del Tractat, del present Conveni i del Concordat, seran exempts de qualsevol tribut.

Roma, 11 de febrer de 1929.—Pere, Cardenal Gasparri.—Benet Mussolini.

CONCORDAT ENTRE LA SANTA SEU I LA ITALIA

En nom de la Santíssima Trinitat.

Atès: Que des del començament de les negociacions entre la Santa Seu i la Itàlia per a resoldre la *Qüestió romana*, la Santa Seu ha declarat que el Tractat relatiu a la susdita qüestió havia de tenir per complement necessari un Concordat encaminat a reglamentar la situació de la religió i de l'Església a Itàlia, i que ha estat acabat i signat avui mateix el Tractat per a la solució de la *Qüestió romana*:

S. S. el Sobirà Pontífex Pius XI i S. M. Víctor Manuel III, Rei d'Itàlia, han determinat de fer un Concordat, i per això han anomenat els mateixos plenipotenciaris delegats per a l'estipulació del Tractat, això és, per part de S. S., S. E. Rvdma. el Cardenal Pere Gasparri Secretari d'Estat, i per part de S. M., S. E. el cavaller Benet Mussolini, primer ministre i Cap del Govern, els quals, havent canviat llurs plens poders i havent-los trobat en bona i deguda forma, han convingut en els articles següents:

1.—La Itàlia, en els termes de l'article primer del Tractat, assegura a l'Església Catòlica el lliure exercici de la potestat espiritual, el lliure i públic exercici del culte i el de la seva jurisdicció en matèria eclesiàstica segons les normes del present Concordat: quan calgui, atorga als eclesiàstics, per als actes de llur ministeri espiritual, la defensa de part de les seves autoritats.

Atès el caràcter sagrat de la Ciutat Eterna, seu episcopal del Sobirà Pontífex, centre del món catòlic i meta de les pelegrinacions, el Govern italià tindrà cura d'impedir a Roma tot el que pugui estar en contradicció amb aquest caràcter.

2.—La Santa Seu comunica i té lliure correspondència amb els Bisbes, amb la clerecia i amb tot el món catòlic sense cap ingerència del Govern italià.

De la mateixa manera, els Bisbes, per a tot el que es refereix al ministeri pastoral comuniquen i tenen lliure correspondència amb llur clerecia i amb tots els fidels.

Tant la Santa Seu com els Bisbes poden publicar lliurement, i àdhuc posar a l'interior o a les parets foranes dels edificis dedicats al culte o a les oficines de llur ministeri, les instruccions, ordenances, lletres pastorals, butlletins diocesans i altres documents relatius al govern espiritual dels fidels que tindran per bé de publicar dins l'àmbit de la competència llur. Aquestes publicacions i cartells, i en general tots els escrits i documents relatius al govern espiritual dels fidels no estan sotmesos a taxes fiscals.

Les susdites publicacions, pel que fa a la Santa Seu, poden ésser fetes en qualsevulla llengua; les dels Bisbes han de fer-se en italià o en llatí, però al costat del text italià l'autoritat eclesiàstica pot afegir la traducció en altres llengües.

Sense cap ingerència de l'autoritat civil, les autoritats eclesiàstiques poden fer captes dins les esglésies i a llurs portes i en els altres edificis que els pertanyin.

3.—Els estudiants de Teologia, els dels dos darrers anys de preparació a la Teologia que aspirin al sacerdoti i els novicis dels Instituts religiosos, a petició llur, poden ajornar d'un any a l'altre fins a complir vint-i-sis anys d'edat el compliment del servei militar.

Els clergues ordenats *in sacris* i els religiosos que han emès els vots són exempts del servei militar, llevat del cas de mobilització general. En aquest cas, els sacerdots, conservant l'hàbit eclesiàstic, passaran a formar part de les forces armades de l'Estat per tal d'exercir-hi el sagrat

ministeri sota la jurisdicció eclesiàstica de l'Ordinari militar, segons la norma de l'article 14. Els altres clergues o religiosos seran destinats amb preferència als serveis sanitaris.

Adhuc en el cas de mobilització general, estan dispensats de presentar-se a la convocatòria els sacerdots amb cura d'ànimes. Es considerarà que tenen aquest caràcter els Ordinaris, els rectors, els vice-rectors o coadjutors, els vicaris i els sacerdots que d'una manera permanent exerceixen el càrrec de rectors d'esglésies obertes al culte.

4.—Els eclesiàstics i els religiosos estan exempts de l'ofici de jurat.

5.—Cap eclesiàstic no pot obtenir o conservar un càrrec o ofici de l'Estat italià o de les entitats públiques que en depenen sense el *no hi ha inconvenient* de l'Ordinari diocesà.

La revocació del *no hi ha inconvenient* incapacita l'eclesiàstic per a continuar exercint el càrrec o ofici que tenia.

En tot cas, els sacerdots apòstates o lligats amb censura no podran adquirir ni conservar càrrecs docents, ni qualsevol altre en l'exercici del qual estiguin en contacte immediat amb el públic.

6.—Els estipendis i les altres retribucions de què gaudeixen els eclesiàstics per raó de llurs oficis estan exempts d'embarg en la mateixa mesura en què n'estan els estipendis i les retribucions dels funcionaris de l'Estat.

7.—Cap magistrat ni cap altra autoritat no pot requerir els eclesiàstics perquè donin informacions sobre persones i coses conegudes per raó del sagrat ministrei.

8.—En cas que un eclesiàstic o un religiós sigui lliurat al jutge per raó d'un delictes, el fiscal n'assabentarà immediatament l'Ordinari de la diòcesi en el territori de la qual exerceix la jurisdicció, i li trametrà d'ofici amb tota cura el resultat del sumari, i, si cal, la sentència definitiva de la causa en primera instància i en cas d'apel·lació.

En cas de condemna d'un eclesiàstic o d'un religiós, si pot ésser, compliments deguts al seu estat i al seu grau jeràrquic.

En cas de condemna d'un eclesiàstic o d'un religiós, si pot ésser, complirà la pena en un lloc separat del destinat als laics, si no és que l'Ordinari competent l'hagi reduït a l'estat laical.

9.—Regularment, els edificis oberts al culte són exempts de requisa i d'ocupació.

Quan per una greu necessitat pública caldrà ocupar un edifici obert al culte, l'autoritat que procedeix a l'ocupació es posarà prèviament d'acord amb l'Ordinari, si no és que s'hi oposen raons urgentíssimes. En aquesta hipòtesi, l'autoritat de què es tracta ha d'assabentar-ne immediatament el susdit Ordinari.

Llevat dels casos d'urgent necessitat, la força pública no pot entrar, per l'exercici de les seves funcions, en els edificis oberts al culte sense haver avisat prèviament l'autoritat eclesiàstica.

10.—En cap cas no podrà procedir-se a l'enderroc d'edificis oberts al culte, si no és previ acord amb l'autoritat eclesiàstica competent.

11.—L'Estat reconeix els dies de festa establerts per l'Església, que són els següents: Tots els diumenges; el dia de Cap d'any; el dia de l'Epifania (6 de gener); el dia de Sant Josep (19 de març); el dia de l'Ascensió; el dia de Corpus; el dia de Sant Pere i Sant Pau (29 de juny); el dia de l'Assumpció de la Mare de Déu (15 d'agost); el dia de Totsants (1 de novembre); el dia de la Immaculada Concepció (8 de desembre); el dia de Nadal (25 de desembre).

12.—Els diumenges i festes de precepte, en les esglésies on fa l'ofici un capítol, el celebrant de la Missa Conventual cantarà una pregària per la prosperitat del rei d'Itàlia i de l'Estat italià, segons les normes de la litúrgia.

13.—Així que estigui aprovada per una llei, el Govern italià comunicarà a la Santa Seu la llista del personal eclesiàstic de plantilla destinat al servei espiritual de les forces militars de l'Estat.

La Santa Seu designa confidencialment al Govern italià els eclesiàstics als quals està encomanada l'alta direcció del servei espiritual (Ordinari militar, vicaris i inspectors). Sempre que el Govern italià tindrà raons per a oposar-se a la designació feta, ho comunicarà a la Santa Seu, la qual procedirà a una altra designació.

L'Ordinari militar tindrà la dignitat arquebisbal.

Les autoritats competents de l'Estat italià nomenaran els capellans militars, prèvia designació de l'Ordinari militar.

14.—Quant a llurs deures religiosos, les tropes italianes d'aire, de terra i de mar gaudiran els privilegis i les exempcions consentides pel dret canònic.

Els capellans militars tenen jurisdicció parroquial respecte a les susdites tropes, i exerceixen el sagrat ministeri sota la jurisdicció de l'Ordinari militar, assistit de la seva pròpia Cúria.

L'Ordinari militar té també jurisdicció sobre el personal religiós, masculí i femení, destinat als hospitals militars.

15.—L'Arquebisbe Ordinari militar presideix el Capítol de l'església del Pantheon de Roma, amb el qual constitueix la clerecia a què està confiat el servei religiós de la susdita Basilica.

Aquesta clerecia està autoritzada per a celebrar àdhuc fora de Roma, totes les funcions religioses que, segons les normes canòniques, demanin l'Estat o la Casa Reial.

La Santa Seu consent a conferir a tots els canonges que formen el Capítol de Phanteon la dignitat de protonotari *ad instar, durante munere*. Els nomenarà el Cardenal Vicari de Roma a presentació de S. M. el Rei d'Itàlia, prèvia indicació confidencial del que ha d'ésser presentat.

La Santa Seu es reserva de traslladar la diaconia a una altra església.

16.—Les Altes Parts contraents procediran d'acord, per mitjà de comissions mixtes, a la revisió de la circumscripció de les diòcesis per tal de fer-la coincidir, tant com es podrà, amb les províncies de l'Estat.

Restà entès que la Santa Seu erigirà la diòcesi de Zara; que cap part del territori sotmès a la sobirania del reialme d'Itàlia no dependrà d'un bisbe, la seu del qual estarà en territori sotmès a la sobirania d'un altre Es-

tat; i que cap diòcesi del reialme no comprendrà zones de territori sotmeses a la sobirania d'un altre Estat.

Els mateixos principis seran observats pel que fa a les parròquies existents o que es constituïran en territoris que toquin a les fronteres de l'Estat.

Les modificacions que, a conseqüència del susdit arranjament, calgui fer en l'esdevenidor en les circumscripcions de les diòcesis seran disposades per la Santa Seu, previ acord amb el Govern italià, observant les susdites normes, llevat de les petites rectificacions territorials exigides pel bé de les ànimes.

17.—Així que les diòcesis vagin quedant vacants es farà llur reducció segons la norma de l'article precedent.

Restà entès que la reducció no implicarà la supressió dels títols de les diòcesis ni la dels capítols, que seran conservats: les diòcesis, però, s'agruparan de manera que llurs Seus corresponguin a les capitals de les províncies.

Les esmentades reduccions deixaran salvats tots els recursos econòmics de les diòcesis i el de les altres entitats eclesiàstiques existents en elles, incloses les assignacions que actualment paga l'Estat italià.

18.—Quan per disposició de l'autoritat eclesiàstica, caldrà unir varies parròquies, provisionalment o definitivament, ja sigui confiant-les a un sol rector ajudat d'un o més vice-rectors, ja sigui reunint alguns sacerdots en la mateixa rectoria, l'Estat mantindrà invariablement l'assignació deguda a les susdites parròquies.

19.—La designació dels Arquebisbes i Bisbes pertoca a la Santa Seu.

Abans de procedir al nomenament d'un Arquebisbe o d'un Bisbe diocesà, o d'un coadjutor *cum iure successionis*, la Santa Seu comunicarà al Govern italià el nom de la persona escollida per tal d'assegurar-se que ell no té raons de caràcter polític a allegar contra el nomenament.

Aquestes consultes es faran amb la major rapidesa possible i amb tota reserva, de manera que el nom de la persona escollida resti secret fins que el seu nomenament serà ferm.

20.—Els Bisbes, abans de prendre possessió de llurs diòcesis, prestaran en mans del Cap de l'Estat un jurament de fidelitat segons la fórmula següent:

"Davant Déu, i els seus Sants Evangelis, jo juro i prometo, com escau a un Bisbe, fidelitat a l'Estat italià. Jo juro i prometo de respectar i de fer respectar per la meua clerecia el Rei i el Govern establert segons les lleis constitucionals de l'Estat. Juro i prometo també que no participaré en cap conspiració ni assistiré a cap junta que pugui ocasionar detriment a l'Estat italià o a l'ordre públic, i que no permetré que la meua clerecia prengui part en tals coses. Com que em preocuparé del bé i de l'interès de l'Estat italià, m'esforçaré a evitar qualsevol dany que pugui amenaçar-lo."

21.—La provisió dels beneficis eclesiàstics pertoca a l'autoritat eclesiàstica.

L'autoritat eclesiàstica competent comunica reservadament al Govern italià els noms de les persones investides de beneficis parroquials; els nomenants no poden passar avant, fins al cap de trenta dies de la comunicació.

Dins aquest termini, el Govern italià, quan hi haurà greus raons oposades al nomenament, pot assabentar-ne reservadament l'autoritat eclesiàstica, la qual, si continua el desacord, proposarà el cas a la Santa Seu.

Quan s'esdevindrà que, per greus raons, serà perjudicial la permanència d'un eclesiàstic en un benefici parroquial determinat, el Govern de desacord entre l'Ordinari i el Govern, la Santa Seu confiarà la decisió de la qüestió a dos eclesiàstics designats per ella, els quals, d'acord amb dos delegats del Govern italià prendran una resolució definitiva.

22.—No poden obtenir beneficis existents en territori italià els eclesiàstics que no siguin ciutadans italians. Els titulars de les diòcesis i de les parròquies, a més han de parlar la llengua italiana. Quan el cas esdevindrà, caldrà que els siguin designats coadjutors que, a més de l'italià entenguin i parlin la llengua usada en la localitat, per tal de prestar l'assistència religiosa en la llengua dels fidels segons les normes de l'Església.

23.—Les disposicions dels articles 16, 17, 18, 19, 20, 21 i 22 no afecten Roma ni les diòcesis suburbicàries.

Resta també entès que, si la Santa Seu procedeix a un nou arranjament de les susdites diòcesis no seran variades les assignacions que avui dóna l'Estat italià a les menses episcopals i a les altres institucions eclesiàstiques.

24.—Resten abolits l'*exequatur*, el *placet* reial i tots els nomenaments imperials o reials quant a la provisió d'oficis o beneficis eclesiàstics en tota la Itàlia, llevat de les excepcions establertes en l'article 29. lletra g.

25.—L'Estat italià renuncia la prerrogativa sobirana del reial patronat sobre els beneficis majors i menors.

Resta abolida la regalia sobre els beneficis majors i menors. Resta també abolit el dret sobre el terç de la pensió en les províncies de l'ex-reialme de les dues Sicílies.

Les càrregues corresponents deixen de pertocar a l'Estat i a les administracions que en depenen.

26.—El nomenament dels investits de beneficis majors i menors i del qui ocupa temporalment la seu o el benefici vacant, té efectes des de la data de la provisió eclesiàstica, que serà notificada oficialment al Govern. L'administració i el gaudi de les rendes durant la vacant és regulada per les normes del dret canònic.

En cas de mala administració, l'Estat italià, posant-se d'acord amb l'autoritat eclesiàstica, pot segrestar les temporalitats del benefici, lliurant la renda neta a l'investit, o, a manca d'ell, a profit del benefici.

27.—Les Basíliques de la Santa Casa de Loreto, de Sant Francesc d'Assís i de Sant Antoni de Pàdua amb els edificis i obres annexes, llevat de les que tenen caràcter merament laical, seran cedides a la Santa

Seu, que les administrarà lliurement. Estaran també lliures de qualsevulla ingerència de l'Estat i de conversió les altres entitats de qualsevulla natura que la Santa Seu administra a Itàlia, i també els Collegis de missions. En tot cas, però, resten aplicables les lleis italianes relatives a les adquisicions de les persones jurídiques.

Pel que fa als béns que ara pertanyen als esmentats Santuaris, una comissió mixta procedirà a llur repartició, tenint en compte els drets dels tercers i les dotacions necessàries a les susdites obres merament laicals.

Quant als altres Santuaris en què hi ha una administració civil, hom implantarà la lliure gestió de l'autoritat eclesiàstica, salva, on hi haurà cas, la repartició dels béns segons la norma de l'apartat precedent.

28.—Per tal de tranquil·litzar les consciències, la Santa Seu atorgarà la condonació plena a tots els que, a conseqüència de les lleis italianes que suprimiren el patrimoni eclesiàstic, posseeixen béns eclesiàstics.

Amb aquest objecte, la Santa Seu donarà als Ordinaris les instruccions oportunes.

29.—L'Estat italià revisarà la seva legislació relativa a matèries eclesiàstiques, amb l'objecte de reformar-la i complementar-la per tal de posar-la en harmonia amb els principis que informen el Tractat estipulat amb la Santa Seu i el present Concordat.

Des d'ara resta convingut entre les dues Altes Parts contraents el que segueix:

a) Restant ferma la personalitat jurídica de les entitats eclesiàstiques reconegudes fins ara per les lleis italianes (Santa Seu, diòcesis, capítols, seminaris, parròquies, etc.) serà reconeguda també la mateixa personalitat a les esglésies públiques obertes al culte que encara no la tinguin, compreses les que pertanyien a les entitats eclesiàstiques suprimides, amb l'assignació, pel que fa a aquestes darreres, de la renda que actualment el Fons del Culte destina a cadascuna d'elles.

Salves les coses disposades en el precedent article 27, els consells d'administració, on n'hi hagi i sigui la que sigui llur denominació, àdhuc quan estiguin formats totalment o en la llur major part de laics, no s'immiscuiran en el servei del culte, i llurs membres seran designats d'acord amb l'autoritat eclesiàstica.

b) Serà reconeguda la personalitat jurídica de les associacions religioses, amb vots o sense, aprovades per la Santa Seu, que tinguin llur casa principal en el reialme o que hi siguin representades de fet i de dret per ciutadans italians o per persones domiciliades a Itàlia. A més, serà reconeguda, dintre del territori de l'Estat i de les seves colònies, la personalitat jurídica de les províncies religioses italianes d'associacions que tenen la casa principal a l'estranger, quan concorreran les mateixes condicions. Serà reconeguda també la personalitat jurídica de les cases quan la regla particular de cada ordre els atribueixi la capacitat d'adquirir i posseir. Finalment, serà reconeguda la personalitat jurídica de les cases generalícies i de les procures de les associacions religioses, encara que siguin estrangeres. Les associacions o les cases religioses que ja tenien personalitat jurídica, la conservaran.

Els actes relatius al traspàs dels immobles en possessió dels quals estan ja les associacions dels actuals dipositaris a les associacions mateixes estaran exempts de tot tribut.

c) Les confraries que tenen per objecte exclusiu o principal el culte no estan sotmeses a ulteriors canvis quant a llur finalitat, i depenen de l'autoritat eclesiàstica en llur funcionament i en llur administració.

d) Són admeses les fundacions de culte, de qualsevulla mena, mentre consti que estan en harmonia amb les necessitats religioses de la població i no en pervinguí a l'Estat cap càrrega financiera. Aquesta disposició s'aplica també a les fundacions ja existents de fet.

e) En les administracions civils del patrimoni eclesiàstic procedents de les lleis que l'aboliren, la meitat dels membres dels consells d'administració seran designats per l'autoritat eclesiàstica. El mateix es farà en els Fons del culte de les noves províncies.

f) Els actes que han realitzat fins ara les entitats eclesiàstiques o religioses sense observar les lleis civils podran ésser reconeguts i posats en regla per l'Estat italià a petició de l'Ordinari que haurà de presentar-se dins dels tres anys de la vigència del present Concordat.

g) L'Estat italià renuncia els privilegis d'exempció jurisdiccional eclesiàstica de la clerecia palatina en tota Itàlia (excepte la que està adscrita a les esglésies del Sant Llençol de Torí, de la Superga, del Sudari de Roma i a les Capelles annexes als palaus on tenen estada els Sobirans o els Prínceps reials) tots els nomenaments i provisions de beneficis i oficis es faran segons les normes dels articles anteriors. Serà nomenada una Comissió que assenyalarà a cada basílica o església palatina la dotació convenient segons el criteri indicat per als béns dels santuaris a l'article 27.

h) A més dels alleujaments tributaris establerts per les lleis italianes vigents a favor de les entitats eclesiàstiques, el fi religiós o cultural és equiparat, per a tots els efectes fiscals, als fins de beneficència i d'instrucció.

Queda abolida la taxa extraordinària del trenta per cent imposada per l'article 18 de la llei de 15 d'agost de 1867; la quota de contribució de què tracten els articles 31 de la llei de 7 de juliol de 1866 i 20 de la llei de 15 d'agost de 1867; i també la taxa sobre el lliurament en usdefruit dels béns que constitueixen la dotació dels beneficis i altres entitats eclesiàstiques establerta per l'article primer del R. D. de 30 de desembre de 1923. En l'esdevenidor no podrà instituir-se cap tribut especial a càrrec dels béns de l'Església. No seran aplicats als ministres del culte per raó de l'exercici del ministeri sacerdotal els impostos sobre les professions i la taxa de patent instituïdes pel R. D. de 18 de novembre de 1923 en substitució de la taxa d'exercici i de revenda, ni qualsevol altre impost per l'estil.

i) Resta prohibit i castigat amb les mateixes sancions i penes que l'ús indegut de l'uniforme militar, l'ús de l'hàbit eclesiàstic o religiós pels laics o pels eclesiàstics o religiosos als quals hagi estat prohibit per decret definitiu de l'autoritat eclesiàstica competent, que per això haurà d'ésser comunicat oficialment al Govern italià.

30.—L'administració ordinària i extraordinària dels béns que pertanyen a qualsevol institut eclesiàstic o associació religiosa està sotmesa a la vigilància i al control exclusiu de les autoritats eclesiàstiques competents, sense cap intervenció de l'Estat italià i sense obligació de convertir els béns immobles.

L'Estat italià reconeix a les institucions eclesiàstiques i a les associacions religioses la capacitat d'adquirir béns, salves les disposicions de les lleis italianes sobre les adquisicions de les persones jurídiques.

Mentre no s'estableixi altrament en virtut de nous acords, l'Estat italià continuarà suplint la insuficiència de les rendes dels beneficis eclesiàstics mitjançant una assignació que no serà menor que el valor real de la que estableixen les lleis vigents. Per aquesta raó, l'Estat italià tindrà intervenció en la gestió patrimonial dels esmentats beneficis pel que fa als actes i contractes que excedeixen la simple administració, i en cas de vacant, el lliurament dels béns es farà en presència d'un representant del Govern i se n'aixecarà acta.

No estan sotmeses a la susdita intervenció les menses episcopals de les diòcesis suburbicàries, ni els patrimonis dels capítols i de les parròquies de Roma i de les susdites diòcesis. Per als efectes del suplement de còngrua, l'import dels rēdits que els beneficiats perceben de les esmentades menses i patrimonis serà fixat en virtut d'una declaració que faran cada any sota la seva pròpia responsabilitat, cada bisbe suburbicari per a la seva diòcesi i el Cardenal Vicari per a la Ciutat de Roma.

31.—L'erecció de noves entitats eclesiàstiques o d'associacions religioses serà feta per l'autoritat eclesiàstica segons les normes del dret canònic; llur reconeixement per als efectes civils serà fet per l'autoritat civil.

32.—Els reconeixements i les autoritzacions previstes en les disposicions del present Concordat i del Tractat es faran segons les normes establertes en les lleis civils que hauran d'ésser posades en harmonia amb els esmentats Concordat i Tractat.

33.—És reservada a la Santa Seu la disposició de les catacumbes existents en el sòl de Roma i en la resta del reialme amb la càrrega conseqüent de custodiar-les, mantenir-les i conservar-les.

Pot, doncs, observant les lleis de l'Estat i salvant els drets eventuais dels tercers, fer les excavacions que calguin i traslladar els cossos sants.

34.—L'Estat italià, volent tornar a la institució matrimonial, que és la base de la família, la dignitat que li pertoca segons les tradicions catòliques del seu poble, reconeix els efectes civils del matrimoni celebrat segons el dret canònic.

Les amonestacions es faran, com abans, no sols a l'església parroquial, sinó també a la casa de la vila.

Immediatament després de la celebració, el rector explicarà als cònjuges els efectes civils del matrimoni llegint els articles del codi civil relatius als drets i als deures dels cònjuges, redactarà la partida de matri-

moni, i dintre de cinc dies, en trametrà còpia literal a l'Ajuntament, per tal que sigui transcrita en els registres de l'estat civil.

Els tribunals i oficines eclesiàstiques són els únics competents respecte a les causes que atenyen la nul·litat del matrimoni i la dispensa del matrimoni rat i no consumat.

Les resolucions i sentències relatives a aquestes qüestions, quan hauran esdevingut definitives, seran presentades al Tribunal Suprem de la Signatura, el qual examinarà si han estat observades les normes del dret canònic relatives a la competència del tribunal, a la citació i a la legítima representació o a la contumàcia de les parts.

Les susdites resolucions i sentències definitives, amb els corresponents decrets del Suprem Tribunal de la Signatura, seran tramesos al Tribunal civil d'apel·lació competent per raó del territori, el qual, per mitjà d'una ordre dictada en la Sala de Govern, els donarà força executiva quant als efectes civils i donarà ordre d'anotar-les en el registre de l'estat civil al marge de la partida matrimonial.

Pel que fa a les causes de divorci, la Santa Seu consent que siguin jutjades pels tribunals civils.

35.—Per a les escoles d'ensenyament secundari dirigides per entitats eclesiàstiques o religioses, continua vigent l'examen de l'Estat, per tal que hi hagi una efectiva igualtat de condicions entre els alumnes de les institucions governatives i els de les esmentades escoles.

36.—La Itàlia considera fonament i coronament de la instrucció pública l'ensenyança de la doctrina cristiana segons les normes de la tradició catòlica. Per això consent que l'ensenyança religiosa donada actualment a les escoles públiques elementals tingui un desenvolupament ulterior en les escoles mitjanes, segons uns programes que formularan d'acord la Santa Seu i l'Estat.

Aquest ensenyament serà donat per mestres i professors, sacerdots o religiosos, aprovats per l'autoritat eclesiàstica, i subsidiàriament, per mestres i professor laics proveïts per aquest objecte d'un certificat d'aptitud expedit per l'Ordinari diocesà.

La revocació del certificat de part de l'Ordinari priva *ipso facto* el mestre de la facultat d'ensenyar.

Per al susdit ensenyament religiós en les escoles públiques, no seran emprats sinó els llibres de text aprovats per l'autoritat eclesiàstica.

37.—Els directors de les associacions estatals per a l'educació física, per a la instrucció premilitar, dels Avantguardistes i dels Balilla, per tal de fer possible la instrucció i l'assistència religiosa del jovent que els està confiat, disposaran els horaris de manera que els diumenges i dies de festa no impedeixin el compliment dels deures religiosos.

El mateix faran els directors de les escoles públiques en les eventuales reunions de llurs alumnes els susdits dies de festa.

38.—El nomenament dels professors de la Universitat Catòlica del Sagrat Cor i de l'Institut de magisteri "Maria Immaculada" que en depèn,

estan sotmesos al *nihil obstat* de la Santa Seu que té per objecte assegurar-se que no hi ha res a dir des del punt de vista moral o religiós.

39.—Les Universitats, els Seminaris majors i menors, diocesans, interdiocesans i regionals, les acadèmies, els col·legis i els altres instituts catòlics destinats a la formació i a la cultura dels eclesiàstics continuaran sota l'exclusiva dependència de la Santa Seu sense cap ingerència de les autoritats escolars del reialme.

40.—L'Estat italià reconeixerà els graus en Sagrada Teologia donats per les Facultats aprovades per la Santa Seu.

Seran també reconeguts els títols obtinguts en les escoles de Paleografia, d'Arxivers i de Diplomàcia documental erigides a redós de la biblioteca i de l'arxiu de la Ciutat del Vaticà.

41.—La Itàlia autoritza, en el reialme i en les seves colònies, l'ús de les condecoracions pontifícies mitjançant el registre del breu de nomenament que es farà a petició escrita de l'interessat presentant el mateix breu.

42.—La Itàlia reconeixerà per Reial Decret els títols nobiliaris atorgats pels Sobirans Pontífexs, àdhuc després de 1870, i dels que s'atorguin d'aquí endavant.

S'assenyalaran els casos en què el susdit reconeixement no està sotmès al pagament d'una taxa.

43.—L'Estat Italià reconeix les organitzacions dependents de l'Acció Catòlica Italiana, mentre, com disposa la Santa Seu, fora de qualsevol partit polític i sota la immediata dependència de la jerarquia de l'Església, desenvolupin llur activitat per a la difusió i l'aplicació dels principis catòlics.

44.—Si en l'esdevenidor sorgís qualsevulla dificultat per a la interpretació del present Concordat, la Santa Seu i la Itàlia procediran de comú acord a una solució amical.

45.—El present Concordat entrarà en vigor en el moment del canvi de les ratificacions i al mateix temps que el Tractat estipulat entre les mateixes Altes Parts que resol la "qüestió romana".

Amb l'entrada en vigor del present Concordat, cessaran d'ésser aplicades a Itàlia les disposicions dels Concordats revocats dels ex-Estats italians. Amb l'entrada en vigor d'aquest Concordat, queden revocades les lleis austríaques, les lleis, les ordenances, els reglaments i els decrets de l'Estat italià en tot allò que sigui contrari a les disposicions del mateix Concordat.

Per tal de preparar l'execució del present Concordat, immediatament després de la seva signatura, serà nomenada una Comissió composta de persones designades per ambdues Altes Parts.

Roma, 11 de febrer de 1929.—Pere, Cardenal Gasparri.—Benet Mussolini.

La ratificació tingué lloc al Vaticà, el dia 7 de juny del mateix any.

EL FEIXISME I L'EDUCACIÓ DEL JOVENT.—El dia 10 de juliol el *Duce* va adreçar un discurs als representants i capitosts del feixisme milanès; pel que fa a l'educació del jovent digué: "Un altre problema són les joves generacions. Ens pertanyen enterament, i no volem fer cap mena d'excepcions a aquesta norma nostra fonamental. Cal que les joves generacions siguin educades amb l'esperit propi de la disciplina feixista; per això és necessari que freqüentin assíduament i amb regularitat les institucions que el règim té preparades per això, i no més que elles".

Comentant aquestes declaracions, *L'Osservatore Romano* de l'endemà passat feia remarcar que actualment a Itàlia, fora de l'Estat, sols l'Església instrueix i educa la joventut, sols l'Acció Catòlica té organitzacions de jovent. Cal, doncs, preguntar si les esmentades paraules es refereixen a l'Església i a l'Acció Catòlica. L'òrgan oficiós del Vaticà creu que els precedents obliguen a donar una resposta negativa, puix, com digué Mussolini al Senat, l'educació que el feixisme reivindica totalment és l'educació del ciutadà, declaració que exclou que entre les excepcions que el feixisme no pot admetre hi hagi l'educació cristiana de la joventut que pertoca enterament a l'Església.

"És també clar, segueix dient, que el fet de pertànyer els joves a les institucions que el règim els té preparades no exclou que els joves catòlics pertanyin a les institucions que l'Església ha establert i fomenta per a llur formació i elevació cristiana: no exclou precisament les institucions de jovent "dependents de l'Acció Catòlica Italiana" que—com diu l'article 43 del Concòrdat—al defora de qualsevol partit polític i sota la dependència de la jerarquia eclesiàstica desenvolupen llur activitat per a la difusió i l'aplicació dels principis catòlics.

"Cabalment, l'article 36 del mateix Concòrdat reconeix que aquests principis catòlics, que són la base de la doctrina cristiana, són el fonament i el coronament de la instrucció i educació públiques.

"Creiem útils i oportunes aquestes remarques, perquè sovint són oblidades, avui aquí, demà allí. El mes passat, per exemple, es va publicar una circular en virtut de la qual, a Palerm, no és possible de pertànyer simultàniament a les organitzacions estatals de joventut i a les de l'Acció Catòlica. Alguns afirmen que aquesta arbitrària exclusió no es limitarà a aquella província".

A propòsit d'això, *L'Osservatore Romano* i la *Tribuna* han sostingut una llarga controvèrsia en què l'òrgan feixista ha portat el seu menyspreu pel Sant Pare a l'extrem d'escriure: "Dir, parlant del Tractat i del Concòrdat, que cauran plegats, és una frase sense sentit". Les paraules *simul cadent* les escriví el Sant Pare en la seva carta al Cardenal Gasparri. Els fets, però, demostren encara més clarament que les paraules i les intencions del feixisme d'agavellar l'educació del jovent, malgrat de les repetides manifestacions del Sant Pare. En dona un palès exemple l'actuació de la censura contra les publicacions dels centres d'acció catòlica juvenívola.

L'Azione Giovanile, de Milà, va publicar la lletra del Sant Pare al Cardenal Gasparri acompanyada d'un sobri comentari en què deia que tots els joves catòlics havien d'acollir les paraules del Papa amb obsequi filial. Aquest número fou recollit per la censura. El mateix s'ha esdevingut tres vegades seguides a *Vita Giovanile*, de Vicenza. Un dels números segrestats fou el que va dedicar al Papa per la diada de Sant Pere: en l'article pecaminós hi havia un paràgraf que deia, parlant del Sant Pare: "De cap més mestre no esperem la veritat sinó d'ell; per cap altre llum no volem ésser il·luminats sinó pel seu fulgor; no volem apagar la nostra set a cap més font que a la que d'ell brolla; perquè sols ell, com el Crist que representa, posseeix els secrets de la vida eterna".

La censura fonamenta la seva resolució en què en l'article titulat *Homenatge*, sota l'aparença d'un just i degut homenatge al Sobirà Pontífex, tendeix a sostreure el jove catòlic italià a la legítima autoritat de l'Estat i de les institucions italianes.

LA SITUACIÓ A MEXIC DESPRÉS DE LA PAU RELIGIOSA.—Traduïm de *The Catholic Times*, de Londres:

Hi ha molta cosa a fer i a fixar abans que una solució final del conflicte religiós a Mèxic hagi recíxit. Les optimistes referències a un "Conveni mexicà", que hom llegeix en la premsa d'arreu, són un testimoni més de l'ansietat dels interessos financers pertocants a aquell país, perquè en la major part de referències es va dir que l'Església havia acceptat condicions ja fa algun temps.

S'ha de recordar que aquestes afirmacions són fetes en diaris, algun dels quals mai no ha donat als seus lectors els fets sobre la situació mexicana, sinó que, al contrari, han espargit la propaganda del Govern mexicà. Aquestes afirmacions són les que alguns catòlics, que regularment no llegeixen un diari catòlic, saben sobre la lluita mexicana per a la llibertat religiosa.

Tot el que s'ha guanyat fins ara és que l'esperit d'hostilitat i represàlies ha estat públicament abandonat pel President de Mèxic, Portes Gil, i el lloc d'aquelles ha estat pres per una atmosfera de pau. És completament veritat que l'Església ha fet concessions per arribar a aquest estat d'afers. Des del començament de la lluita, l'Església no ha demanat cap privilegi, però ha reclamat el dret de viure sota la llei mexicana.

L'afirmació de Portes Gil "que els membres de qualsevulla església poden recórrer a les autoritats corresponents per a l'esmena, derogació o aprovació d'alguna llei", és un canvi de tot el que abans s'havia fet. Anteriorment, la clerecia catòlica estava privada de tot dret de ciutadania, i, per conseqüència, del dret de petició. A més, també es declarà que cap sacerdot que no hagués estat designat pel seu superior no podia exercir.

Les concessions fetes pel Govern, són importants. El president Por-

tes Gil, després de les conferències sostingudes amb l'Arquebisbe Ruiz, reconegué aquest com a Delegat Apostòlic, i representant, per aquest motiu, de l'Església, a la qual les lleis de Mèxic havien denegat la personalitat jurídica. El Secretari de Governació, Felipe Canales, ha declarat inconstitucional i sense força una llei, proclamada a l'Estat de Tabasco, que obligava els sacerdots a casar-se abans d'autoritzar llurs funcions a l'Estat al·ludit.

La represa dels serveis religiosos en les esglésies i l'acabament de la privació de Sagraments a tot un poble, poden, esperem, donar un esperit de mutual benvolença i cooperació entre el poble mexicà que el guiarà a trobar una Constitució en més amples espais, que no castigarà cap ciutadà per practicar el Cristianisme públicament o privada.

MOVIMENT PEDAGOGIC

URUGUAI: ELS CAMPAMENTS ESCOLARS MARÍTIMS.—La república de l'Uruguai continua enviant la seva gent a Europa perquè còpsin del nostre continent els avanços que ací constantment s'elaboren.

Aquest petit poble jove, en el seu desig d'empeltar-se la ciència i la tècnica que li donaran l'eficàcia en el treball i en l'esforç, i el poden situar entre les repúbliques capdavanteres del Sud-Amèrica, no plany sacrificis ni despeses, i en tots els ordres de l'activitat—industrial o intel·lectual—escampa arreu els seus estudiosos perquè recaptin de pertot, allò que pugui ésser més avinent a les necessitats de la seva terra.

Una de les seves preocupacions és ara tot el que fa referència a la Instrucció pública. Deia un dels seus pensionats, que avui per avui el poble uruguai no s'interessa profundament per altra cosa que no sigui el futbol, i que allí s'ha dit amb fonament de causa que allò que no havia aconseguit el cap, això és, moure les masses i donar-les un neguit, ho havien aconseguit els peus. El desig dels directors de la República és que al costat d'aquest interès, es desenrotlli un altre gran interès per la cultura, i a aquest fi creuen que no hi ha camí millor que fonamentar el desplegament metòdic i científic de totes les institucions d'instrucció primària que puguin contribuir a pujar una generació més àvida d'interessos intel·lectuals i espirituals que la present.

No fa molt rebíem la visita de l'Inspector Dr. Amaro i de quatre mestresses que recorregueren durant mig any les principals ciutats d'Europa estudiant l'organització de l'ensenyament, els nous mètodes de la pedagogia activa, el treball manual, etc. Ara ha estat a Barcelona, de pas cap a Itàlia, la professora Srta. Roma Introini, on va a estudiar els "Campaments escolars marítims" de tanta fama en el regne veí, per tal d'implantar-los en les platges uruguaies, que segons aquesta professora són esplèndides i molt avinents per a establir aquests campaments. Ací, visità especialment la Colònia escolar de platja que l'Ajuntament té establerta a Calafell, organització del tipus de les que són objecte del seu viatge, i l'Escola del Mar, amb la institució de banys escolars que funciona durant l'estiu.

Intentant de saber allò que en el seu país s'ha començat a fer en aquest ordre, recollírem de la Srta. Introini les dades següents:

A l'Uruguai hi ha actualment dues institucions de platja: el Campament escolar marítim de Malvin, i el de Piriápolis. El primer és una institució oficial que depèn directament del Consell d'Ensenyament, organisme del Ministeri d'Instrucció pública; i el segon és fundat pel Consell d'Educació Física, que és un organisme autònom dins del mateix ministeri.

Cal remarcar que així com les nostres colònies escolars són organitzacions depenents dels municipis o d'entitats particulars, allí són concebudes sempre com depenents directament de l'Estat, que és qui les manté i qui en porta les directrius.

El campament de Malvin és simplement diürn. Els escolars hi són duts a primera hora del matí amb autòmibus, hi romanen tot el dia, i al caient de la tarda els mateixos autòmibus els retornen a les cases llurs. Fan al campament tres àpats: esmorzar, dinar i berenar, i ocupen les hores en exercicis gimnàstics, bany de sol, bany de mar, educació intel·lectual (1 hora al matí i 1 hora a la tarda), cants i jocs lliures. Donen una gran importància a tot el que sigui exercici respiratori; així, en les cançons, entre les quals predominen els himnes patriòtics, un dels exercicis molt apreciats és el de xiular-les, ben afinades, a l'uníson. El campament és a base de coeducació i està regentat per professores que tenen cura especialment de la part intel·lectual i per "nurses" que vénen a ésser les veritables encarregades dels nens i nenes, puix són les que curen de l'hora del bany—no tenen mariners ni banyistes—del vestir-se i despullar-se, del menjar, en fi, del que és la vida física del campament.

Aquesta institució no és una colònia escolar d'estiu com les d'ací, on hom envia els nois i noies que per les condicions econòmiques dels seus pares porten una vida poc higiènica, poc nodrida, però que gaudeixen de salut, sinó una mena de sanatori obert durant els bons mesos de l'any on es van turnant els nois i noies predisposats a una salut deficient, sense tenir fixada una duració determinada, puix el temps d'estada al campament és precisada pel metge inspector, cessant els escolars de gaudir dels beneficis de la institució així que el seu estat físic ha millorat a bastament, i llavors la vacant que es produeix és coberta per un altre infant predisposat. Això és causa d'una renovació constant que perjudica un xic la tasca de les professores que no pot ésser mai de resultats brillants.

En el campament de Malvin el metge té molt a veure, per a estendre la fitxa i per a determinar el procés curatiu dels escolars. En la seva tasca és ajudat per les "nurses" que són mestresses, o senyoretes amb estudis equivalents que a més han fet un curs especial d'un any de durada per a preparar-se per a aquesta vida i règim especial del campament.

Ací, els mestres de colònies són acceptats sense cap estudi especial. Tractant-se de colònies d'estiu i per a criatures sanes, no cal tampoc especialistes passats i revalidats, però sí que, havent de conviure totalment una mesada, essent constantment el guia i el responsable del viure dels infants que li són confiats, seria bo d'exigir al mestre o mestressa que els ha de portar una breu preparació i un refinament que assegurés l'èxit de la seva comesa, tant en l'ordre físic com en l'espiritual.

El campament de Piriàpolis és d'un tipus molt semblant al que per ací coneixem, poc nombrós, i sense cap característica especial.—A. MARELL.

MOVIMENT INTERNACIONAL

TACNA I ARICA.—Heus ací dos mots que fins ara han estat sinònims de tot litigi que es fes crònic. Des de l'any 1883, en el qual finalitzà la guerra del Pacífic, quedà plantejat el problema de Tacna i Arica, anomenades gràficament l'Alsàcia i Lorena d'Amèrica.

En constituir-se com a nacions sobiranes, les colònies espanyoles d'Amèrica es trobaren amb múltiples problemes a resoldre. El principal era la fixació dels límits. El fet d'haver pertangut fins aleshores a la mateixa metròpoli i principalment la immensitat d'aquells territoris féu que no haguessin sorgit greus diferències entre els diversos estats.

En començar la guerra del Pacífic (Xile contra Perú i Bolívia) aquesta nació estava en possessió d'un tros de costa per on exportava els seus productes. Les seves tropes, considerades fins aleshores les més indomables de Sudamèrica, caigueren desfetes a les primeres batalles. La lluita continuà entre les altres dues nacions amb diverses alternatives fins a l'any 1883, en el qual els xilens, mitjançant un desembarc prop de Lima, derrotaren completament els peruans i els imposen la pau d'Ancon. Pel tractat d'aquest nom, Xile s'anexava la província de Tarapacà i provisionalment Tacna i Arica, que havien de rebre la destinació definitiva deu anys més tard, mitjançant un plebiscit. La nació que el guanyés hauria de pagar a l'altra la quantitat de deu milions de pesos. Un protocol addicional regularia les modalitats del plebiscit. Bolívia, completament deixada al marge del tractat, no fou ni tan sols oïda.

Arribat el moment de celebrar el plebiscit, fou impossible de portar-lo a cap per no haver-se posat d'acord sobre la seva reglamentació, ordenada en l'article tercer del Tractat d'Ancon. Amb quatre anys de retard, el 1898, fou signat l'acord Billinghurst-Latorre, però Xile, continuant la seva política obstruccionista, es negà a ratificar-lo.

Després del fracàs d'un seguit de gestions, l'any 1911 es produeix la ruptura de relacions entre els dos països, que ha perdurat fins a l'any passat. De tant en tant, el problema s'aguditzava, pels inevitables incidents fronterers, ço que mantenia l'atenció vers aquell territori de tota l'Amèrica llatina.

Darrerament, l'any 1920, el Perú sotmeté el litigi a la Societat de Nacions, però la resistència passiva de Xile, impossibilità tot acord. El 1921, Harding, president dels Estats Units, fou nomenat àrbitre, per iniciativa del Perú. La mort d'aquest féu que el laude fos atorgat per Coolidge en data del 4 de març de 1925. Per aquest laude, la província de Tarata, havia d'ésser tornada al Perú, quedant sotmesa al plebiscit el territori comprès entre el riu Sama al nord, i el riu Camarones al sud, i la frontera boliviano-peruana, excepte el districte de Xilcaia. Aquest terri-

tori havia d'ésser atribuït a l'Estat guanyador. Amb objecte de vigilar el desenrotllament del referèndum, havia de nomenar-se una comissió formada per un delegat nordamericà (president), un delegat peruà i un altre de xilè.

Nomenat President per l'àrbitre el general Pershing, començà immediatament les gestions per a portar a cap el plebiscit. Durant tot l'any 1925, es produïren incidents provocats pels peruans, adés pels xilens, ço que ocasionà la dimissió de Pershing i del seu successor, el general Lassiter, que declarà, donada l'exaltació dels esperits, per fracassada la seva intervenció i ordenà la suspensió del referèndum que havia de celebrar-se el 15 de març de 1926.

A principis del 1927, Kellogg, des del seu càrrec de secretari d'Afers Exteriors de la gran potència nordamericana, cercà vanament una solució al problema, primer cedint tots els territoris a Bolívia, compensada per una indemnització en metàl·lic a Xile i Perú, després atorgant un corredor a Bolívia i la internacionalització del port d'Arica. Tot fou inútil; bé per la negativa del Perú, bé per la de Xile, inclús per la mateixa Bolívia, el conflicte seguí com abans.

La reunió de la Conferència Panamericana a l'Havana, en 1928, posà en contacte les delegacions peruana i xilena, ço que, produint un canvi d'impressions, desfeu molts dels prejudicis que fins aleshores havien minat les relacions entre els dos estats. El primer pas fou la represa de les relacions diplomàtiques i consulars, gràcies a la intervenció de la Casa Blanca.

Començades les negociacions directes entaulades a Washington, el mes de maig últim, sorprengué a tothom la notícia de què s'havia arribat a un acord. Més tard, la notícia fou confirmada. Diverses manifestacions plenes d'entusiasme es celebraren a Santiago i a Lima, amb aclamacions als diplomàtics i polítics que havien intervingut en la confecció del pacte. Les bases de la solució, que són deu, estipulen:

- 1.—La província serà dividida en dues parts: el territori i la ciutat d'Arica per a Xile. La línia divisòria partirà d'un punt situat a deu quilòmetres al nord del pont del riu Lluta, per a continuar en línia paral·lela a la via del ferrocarril d'Arica a La Paz. Les sofreres de Tacora quedaran en territori xilè, i el canal Uchosuma i Mauri com a propietat del Perú.
- 2.—Xile concedirà al Perú, en la badia d'Arica, un terraplè, un edifici per a la seva duana i una estació per al ferrocarril d'Arica a Tacna, on el Perú gaudirà d'independència dins un ample port lliure. Totes aquestes obres seran construïdes per Xile.
- 3.—Xile lliurarà al Perú sis milions de dòlars.
- 4.—Xile lliurarà, sense cap mena de cost per al Perú, totes les obres públiques ja executades a Tacna i els béns arrels fiscals d'aquest territori.
- 5.—El lliurament del departament de Tacna es farà 30 dies després d'efectuar el canvi de ratificacions del Tractat.
- 6.—Xile i Perú respectaran els drets privats legalment adquirits en els territoris que queden sota llurs respectives sobiraniaes.
- 7.—Xile i Perú acorden erigir un monument al Morro d'Arica per a commemorar la consolidació de llurs relacions d'amistat.
- 8.—Els fills dels peruans nas-

cuts a Arica i els fills dels xilens nascuts a Tacna es consideraran, respectivament, peruans i xilens fins a 21 any, edat en la qual tindran dret d'opció. 9.—Xile i Perú condonaran reciprocament totes les obligacions o deutes d'ambdós països, derivin o no del Tractat d'Ancon, i 10.—Els governs de Xile i Perú de comú acord, redactaran el Tractat definitiu, això com convenis comercials entre els dos països.

Dintre del mes de juliol, el tractat fou ratificat pels respectius parlaments.

La única nació que ha quedat descontenta és Bolívia, que ha prosseguit la seva campanya contra Xile, per creure que la possessió per aquesta nació del port d'Arica, encara que de dret el Tractat el reconegui com a lliure, de fet, manté l'hegemonia de Xile sobre Bolívia.

Uns comentaris apareguts en un diari local motivaren una rèplica del Cònsol general de Xile, en la qual, fent referències a les queixes de Bolívia, tracta de refutar-les, al·ludint el Tractat de Pau i Amistat de 1914, signat entré les dues potències, pel qual Bolívia renunciava a tota ulterior reclamació a la regió marítima de Tacna i Arica.

Ha quedat el problema definitivament solucionat? Per ara tot sembla indicar-ho. Tot amb tot, no convé abandonar-se massa a l'optimisme. Recordint-se entre altres, les declaracions de Baptista Saavedra, ex-president de Bolívia, sobre la possibilitat d'unà solució, de la qual extraïem els dos paràgrafs següents:

"...Bolívia no renuncia ni renunciarà mai a posseir la sortida al mar, la qual en dret li correspon.

"...A més, els territoris adquirits mitjançant una guerra no solen determinar una propietat definitiva. La Història ens demostra que quasi sempre aquesta propietat és transitòria."—L. i O.

EL CONFLICTE RUSSO-XINES.—Encara no fa un any de la signatura del Pacte Kellogg i ja s'ha produït un fet que ha posat a prova la seva eficàcia. La incautació per les tropes xineses de Xiang Shue Liang del ferrocarril de l'Est i l'escorcoll practicat en diversos consols i centres russos reportà la ruptura de les relacions diplomàtiques entre els dos països.

La història de les relacions dels Soviets amb Xina és molt complexa. Al començament de l'ofensiva dels nacionalistes, trobem dos agents de Moscou, gaudint de gran predicament dintre Kuomintang: Borodín i el general Gallent. La majoria dels militars sudistes havien cursat la carrera a Rússia o en escoles militars xineses dirigides pels comunistes sota la inspecció de Gallent. Aleshores tothom identificava els Soviets amb els nacionalistes. Un dels primers que opinà contra aquest absurd fou el novellista anglès Wells, el qual en una sèrie d'articles demostrà la impropedència d'aquesta creença. Ben prompte els fets li donaren la raó. Xiang Kai Xec trenca amb els comunistes que per a captar-se les simpaties dels xinesos havien arribat a renunciar espontàniament als seus drets d'extra-territorialitat.

Apoderats els nacionalistes de Pequín i posats d'acord amb Xiang She Liang, senyor de la Manxúria per l'assassinat del seu pare Txang Tso Ling (que representava els interessos del Japó), la unificació de la Xina estava realitzada.

Apaivagada la lluita interna de les faccions, creguerem que era el moment d'empendre l'acció contra l'imperialisme d'algunes nacions estrangeres. En aquestes condicions s'ha produït el conflicte. El ferrocarril del Nord de la Manxúria, construït amb capital rus per tal d'evitar la gran volta del Transiberià, fou l'indicat per a començar a foragitar les concessions estrangeres.

Construït quan la Manxúria era una regió despoblada, ha augmentat considerablement la seva importància, degut al gran corrent immigratori (un milió d'immigrants cada any) vingut de tota la Xina, principalment del Xantung, ço que fa que la seva població actual s'elevi a 25 milions i amb perspectives d'assolir els cent milions abans de finir l'actual segle. Encara que el govern de la Manxúria és autònom, la responsabilitat de la incautació ha caigut sobre Nanquín. Tot fa creure que fou acordada en la conferència celebrada a Pequín entre Xiang Kai Xec, Xiang She Liang i Yen Shi Xang. Prova palesa n'és que Moscou hagi adreçat la protesta al govern nacionalista. El ferrocarril és d'una gran transcendència per a Rússia; la seva pèrdua comportaria el treure tota importància a la regió del llac Baical i principalment a Vladivostok, que quedaria anul·lat estratègicament i comercialment.

Expirat el termini que senyalava l'ultimàtum soviètic sense haver acceptat Xina les seves condicions, els fets es precipitaren fins a creure imminent la guerra. Les grans agències internacionals d'informació ens han servit durant uns quants dies aquella successió de notícies que són sempre el preludi de totes les guerres. Evidentment, eren exagerades, car a haver tingut lloc solament una tercera part dels combats de què han donat compte, la guerra s'hauria declarat.

Fracassada la intervenció de les grans potències, que recordaren que les dues nacions eren signatàries del Pacte Kellogg de renúncia a la guerra, es reuniren últimament a Karbín, a proposta del Japó que havia recomanat les negociacions directes, un general xinès i el cònsol soviètic per a preparar la conferència que ha de solventar el conflicte. Els russos es negaren rotundament a tota discussió, mentre no es restableixi l'estatu quo anterior a la incautació.

Davant dels incidents, han estat molts els que s'han preguntat si era possible que arribés a declarar la guerra. Ara per ara, hi ha diverses causes que la fan quasi impossible, la majoria d'elles d'indole militar. Per un cantó, la puixança militar de Rússia, que encara que actualment és una de les primeres d'Europa, es trobaria amb la dificultat de poder mantenir una lluita tan allunyada de les seves bases militars, com ocorregué en la guerra russo-japonesa. La seva força principal radica en la nombrosa i ben equipada aviació i en les fàbriques de gasos asfixiants dirigides per alemanys. En canvi, aquest exèrcit es troba minat per la desertió. Durant la guerra amb Polònia, regiments sencers, en el moment de la topada, es pas-

saven a l'enemic. L'exèrcit xinès no es troba pas en millors condicions. Pròpiament, són quatre els exèrcits de la Xina, els dels quatre generals més poderosos, que fins ara s'han fet la guerra, els quals en un moment determinat, oblidant els deures patriòtics, poden posar-se al costat dels russos, si creuent que n'obtindran algun profit, molt més si es té en compte que l'ala esquerra dels nacionalistes, capitanejats per Feng Iu Shiang, ha simpatitzat sempre amb Moscou. A més, encara que aquest exèrcit han estat en guerra civil durant quatre anys, la major part dels combats, s'han guanyat per la propaganda i la deserció i encara, en un conflicte armat, al Japó impediria, per a la possessió del ferrocarril sudmanxú, el transport per aquestes línies de tropes i material de guerra, cosa que dificultaria enormement la mobilització xinesa. Uns aliats esplèndids compten aquests; són els russos blancs, els quals amb el seu odi als soviets no vacillarien a posar-se al seu costat. Una dificultat quasi insuperable tenen les dues potències per a fer la guerra, la falta de diner i, sobretot, de crèdit. Recordin-se els emprèstits tsaristes que els soviets s'han negat a reconèixer i la dels xinesos, en descobert.

La posició del Japó davant del conflicte és de les més compromeses. Per un cantó, l'animadversió al comunisme; per l'altra, trobar-se davant de Xina en les mateixes condicions que Rússia. La possessió del ferrocarril del sud l'obliga a caminar molt cautament. A l'oferta que li fou feta per intervenir com a mitjancer en el conflicte, contestà recomanant les negociacions directes. Les despeses que efectuà a la Manxúria, uns sis mil milions de pessetes, no li permetien ni salvar una acció russa massa intensa per a defensar els seus drets, ni veure amb bons ulls un triomf rotund de Xina, que l'envalentonés i que la portés a la curta a la llarga a idèntics conflictes per a la propietat del ferrocarril sudmanxú.

Així com els xinesos compten amb l'ajud dels russos blancs, els soviets tenen posades les esperances en Mongòlia. Constituida aquesta república autònoma sota el protectorat de Xina, fou proclamada independent pel general tsarista Sterberg en 1921. Triomfants els soviets d'aquell general s'organitzaren en república sovieta fins al tractat russo-xinès de 1924, pel qual reconeixien la sobirania xinesa sobre aquell territori. Tot amb tot, els delegats d'aquesta república han assistit sempre als congressos de la U. R. S. S. Sembla que els russos se n'aprofitaran per a posar dificultats d'ordre interior de Xina per a provocar, si cal, la guerra civil.—L. i O.